

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ALGILANAN EBEVEYN
KABUL-REDDİNİN KİŞİLER ARASI BAĞIMLILIK VE
İLİŞKİLERLE İLGİLİ BİLİŞSEL ÇARPITMALAR AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ayşe Nur KAZMAZ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Hatice EPLİ

SAMSUN
2022

TEZ KABUL VE ONAYI

Ayşe Nur KAZMAZ tarafından, Dr. Öğr. Üyesi Hatice EPLİ danışmanlığında hazırlanan “ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ALGILANAN EBEVEYN KABUL-REDDİNİN KİŞİLER ARASI BAĞIMLILIK VE İLİŞKİLERLE İLGİLİ BİLİŞSEL ÇARPITMALAR AÇISINDAN İNCELENMESİ” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 12.8.2022 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	İmza	Sonuç
Başkan	Prof. Dr. Müge Yılmaz Gümüşhane Üniversitesi Gelişim Psikolojisi Ana Bilim Dalı		☒ Kabul ☐ Ret
Üye (Danışman)	Dr. Öğr. Üyesi Hatice Epli Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı		☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Doç. Dr. Nursel Topkaya Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı		☒ Kabul ☐ Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

ONAY

... / ... / ...

Prof. Dr. Ali BOLAT

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi?

Evet ☒

Hayır ☐

İmza

... / ... / 20...

Ayşe Nur KAZMAZ

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ALGILANAN EBEVEYN KABUL-REDDİNİN KİŞİLER ARASI BAĞIMLILIK VE İLİŞKİLERLE İLGİLİ BİLİŞSEL ÇARPITMALAR AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 20.06.2022 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : %14

Tek kaynak oranı : %3 çıkmıştır.

İmza

... / ... / 20...

Dr. Öğr. Üyesi Hatice EPLİ

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ALGILANAN EBEVEYN KABUL-REDDİNİN KİŞİLER ARASI BAĞIMLILIK VE İLİŞKİLERLE İLGİLİ BİLİŞSEL ÇARPITMALAR AÇISINDAN İNCELENMESİ

Ayşe Nur KAZMAZ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı
Yüksek Lisans, Haziran/2022
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hatice EPLİ

Bu araştırmanın amacı üniversite dönemindeki öğrencilerin yaşamlarının ilk yıllarında algıladıkları ebeveyn kabul ve reddi, kişiler arası bağımlılık ve ilişkilere yönelik bilişsel çarpıtmaları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu 2022 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde öğrenim gören 347'si kadın 128'i erkek olmak üzere toplamda 475 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Verileri toplamak amacıyla Kişisel Bilgi Formu, Yetişkin Ebeveyn Kabul Red Ölçeği-Kısa Form (Yetişkin EKRÖ/K), Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği (KBÖ) ve İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği (İBÇÖ) kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS 22 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın denencelerini test edebilmek için Pearson Korelasyon Analizi, Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi ve MANOVA kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre ebeveyn kabul/red algısının kişiler arası bağımlılık ölçeğinin tüm alt boyutları üzerinde ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar üzerinde çok düşük düzeyde anlamlı bir yordayıcı olduğu bulunmuştur. Ek olarak kişiler arası bağımlılık alt boyutlarından otonominin cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular ilgili alanyazın ışığında tartışılmıştır. Araştırma sonuçlarından yola çıkarak araştırmacılara ve alan çalışanlarına yardımcı olacak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Ebeveyn Kabul-Red, Kişiler Arası Bağımlılık, Bilişsel Çarpıtma

ABSTRACT

INVESTIGATION OF PERCEIVED PARENT ACCEPTANCE-REJECTION AT UNIVERSITY STUDENTS IN TERMS OF INTERPERSONAL DEPENDENCE AND COGNITIVE DISTORTIONS RELATED TO RELATIONSHIPS

Ayşe Nur KAZMAZ
Ondokuz Mayıs University
Institute of Graduate Studies
Department of Educational Sciences
Guidance and Psychological Counseling Program
Master, June/2022
Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Hatice EPLİ

The purpose of this research is to analyze the parental acceptance and rejection that university students perceive in first years of their lives in relation to interpersonal dependency and cognitive distortions pertaining to relationships. The participants of the research are 475, 347 female and 128 male, university students that are at Ondokuz Mayıs University in 2022. Personal Information Form, Adult Parental Acceptance-Rejection Questionnaire Short Form (Adult PARQ- Short Form), The Interpersonal Dependency Inventory (IDI) and Interpersonal Cognitive Distortions Scale (ICDS) were used for data collection, and the collected data was analyzed by using SPSS 22. Pearson's Correlation Coefficient, Multiple Linear Regression Analysis and MANOVA were used to test the hypotheses of the research. According to the findings, it was found that the perception of parental acceptance/rejection was a very low significant predictor for all sub-dimensions of interpersonal dependency scale, and for interpersonal cognitive distortions. In addition, it was found that autonomy, one of the sub-dimensions of interpersonal dependency, varies significantly according to gender. The findings were discussed in the light of relevant literature. Based on the findings of the study, recommendations were made to help researchers and those who are in a relevant field.

Keywords: Parental Acceptance-Rejection, Interpersonal Dependency, Cognitive Distortions

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Uzun ve özverili bu yolculuğu tamamlamanın mutluluğu ile bilgi, becerileri ve içtenliği ile bana eşlik eden, birlikte çalışmaktan onur ve memnuniyet duyduğum sevgili öğretmenim ve danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Hatice EPLİ'ye çok teşekkür ederim.

Lisans ve lisansüstü eğitimim boyunca gelişimime katkı sağlayan ve beni meslek hayatına hazırlayan Yıldız Teknik Üniversitesi ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü Anabilim Dalı'nın değerli öğretim üyesi hocalarıma teşekkür ederim.

Bu zamana kadar hayallerime yürüdüğüm bu yolda her koşulda maddi manevi desteklerini hep arkamda hissettiğim sevgili annem ve babama, hep aklımın bir köşesinde olan canım kardeşlerime, özellikle bana güvendiğini her fırsatta dile getiren Batuhan BERBER'e, tez çalışma sürecim de dahil olmak üzere her zaman yanımda olan, zorlandığım her an ayağa kaldıran ve varlıklarıyla neşe katan kıymetli dostlarım Tuğçe BAŞOL ve Beyza DEMİR'e hayatımda oldukları ve tüm destekleri için teşekkür ederim.

Son olarak koşulsuz sevgisini ve şefkatini bana her zaman hissettiren, mutluluğumu herkes ve her şeyin önünde tutan en büyük destekçim, canım eşim Kazım Anıl KAZMAZ'a ışığım olduğu için minnettarım.

Ayşe Nur KAZMAZ

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
1. GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu.....	1
1.2 Problem Cümlesi.....	4
1.3 Alt Problemler.....	4
1.4. Denenceler	4
1.5 Araştırmanın Amacı.....	4
1.6. Araştırmanın Önemi.....	5
1.7. Kapsam ve Sınırlılıklar	6
1.8. Varsayımlar.....	6
1.9. Tanımlar	6
2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2.1. Ebeveyn Kabul ve Red Kuramı	7
2.1.1. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu	7
2.1.2. Ebeveynliğin Kontrol Boyutu	8
2.1.3. EKAR Kuramının Kişilik Alt Kuramı	8
2.1.3.1. Düşmanlık ve Saldırganlık.....	9
2.1.3.2. Bağımlılık ve Savunmacı Bağımsızlık.....	9
2.1.3.3. Duygusal Tutarsızlık	10
2.1.3.4. Duygusal Duyarsızlık.....	10
2.1.3.5. Olumsuz Öz Saygı ve Olumsuz Öz Yeterlilik	11
2.1.3.6. Olumsuz Dünya Görüşü.....	11
2.1.4. EKAR Kuramının Başa Çıkma Alt Kuramı.....	11
2.1.5. EKAR Kuramının Sosyokültürel Sistemler Alt Kuramı	13
2.2. Kişiler Arası Bağımlılık	14
2.2.1. Kişiler Arası Bağımlılığı Açıklamaya Yönelik Kuramlar.....	15
2.2.1.1. Psikodinamik Yaklaşım	15
2.2.1.2. Sosyal Öğrenme Yaklaşımı.....	16
2.2.1.3. Bilişsel Yaklaşım	17
2.2.2. Bağımlı Kişilik Bozukluğu	18
2.3. İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar	20
2.3.1. Bilişsel Yaklaşım	20
2.3.1.1. Ellis'in Akılcı Duygusal Davranışçı Terapi Modeli (ADDT).....	20
2.3.1.1.1. A-B-C Kişilik Kuramı.....	21
2.3.1.1.2. Akılcı ve Akılcı Olmayan İnançlar	22
2.3.1.2. Beck'in Bilişsel Terapi/Bilişsel Davranışçı Terapi Modeli (BDT).....	23
2.3.1.2.2. Otomatik Düşünceler	24
2.3.1.2.3. Ara İnançlar ve Kurallar	24
2.3.1.2.4. Temel İnançlar	25
2.3.1.2.5. Bilişsel Çarpıtma/ Bilişsel İşleme Tipleri	26
3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	28
3.1. Ebeveyn Kabul ve Red Kuramı ile İlgili Yayın ve Araştırmalar	28
3.1.1. Ebeveyn Kabul ve Reddi ile İlgili Yurt Dışındaki Araştırmalar.....	28
3.1.2. Ebeveyn Kabul ve Reddi ile İlgili Yurt İçindeki Araştırmalar	31
3.2. Kişiler Arası Bağımlılık ile İlgili Yayın ve Araştırmalar.....	35
3.2.1. Kişiler Arası Bağımlılık ile İlgili Yurt Dışındaki Araştırmalar	35

3.2.2. Kişiler Arası Bağımlılık ile İlgili Yurt İçindeki Araştırmalar	38
3.3. İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar ile İlgili Yayın ve Araştırmalar	41
3.3.1. İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar ile İlgili Yurt Dışındaki Araştırmalar	41
3.3.2. İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar ile İlgili Yurt İçindeki Araştırmalar	44
4. YÖNTEM.....	48
4.1. Araştırmanın Deseni	48
4.2. Çalışma Grubu	48
4.3. Veri Toplama Araçları	49
4.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	49
4.3.2. Yetişkin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Kısa Form (Yetişkin EKRÖ/K)	49
4.3.3. Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği (KBÖ)	51
4.3.4. İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği (İBÇÖ).....	52
4.4. Verilerin Toplanması	53
4.5. Verilerin Analizi	54
5. BULGULAR.....	56
5.1. Denence 1.....	56
5.2. Denence 2.....	59
6. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	61
6.1. Sonuç ve Tartışma.....	61
6.2. Öneriler	67
KAYNAKÇA.....	69
EKLER	79
Ek 1. Kişisel Bilgi Formu.....	79
Ek 2. EKRÖ Anne (Kısa Form).....	80
Ek 3. EKRÖ Baba (Kısa Form).....	81
Ek 4. Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği (KBÖ).....	82
Ek 5. İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği (İBÇÖ)	83
Ek 6. Etik Kurul Onayı	84
ÖZ GEÇMİŞ.....	85

SİMGELER VE KISALTMALAR

ADDT	: Akılcı Duygusal Davranışçı Terapi
BDT	: Bilişsel Davranışçı Terapi
DSM	: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı)
EKAR	: Ebeveyn Kabul Red Kuramı
EKRÖ	: Ebeveyn Kabul Red Ölçeği
İBÇÖ	: İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği
KBÖ	: Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. EKAR Kuramının Alt Kuramları (Rohner, Khaleque and Cournoyer, 2012).	7
Şekil 2.2. Bilişsel/Etkileşimsel (B/E) Kişiler Arası Bağımlılık Modeli (The Cognitive/Interactionist (C/I) Model of Interpersonal Dependency).	18
Şekil 2.3. Bilişsel Yapı: Otomatik Düşünceler ve Şemalar	24

TABLÖLER DİZİNİ

Tablo 4.1. Çalışma Grubuna Ait Tanımlayıcı Bilgiler.....	60
Tablo 4.2. Değişkenlere Ait Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları	66
Tablo 5.1. Anne Kabul-Red Algısı, Baba Kabul-Red Algısı, Kişiler Arası Bağımlılık ve İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları Tablosu	68
Tablo 5.2 Anne Kabul-Red Algısı, Baba Kabul-Red Algısı, Kişiler Arası Bağımlılık ve İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalarını Yordamasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	70
Tablo 5.3 Anne Kabul-Red Algısı, Baba Kabul-Red Algısı, Kişiler Arası Bağımlılık ve İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Puanlarına Ait MANOVA Sonuçları.....	73
Tablo 5.4 Cinsiyete Göre Algılanan Anne Kabul-Red, Baba Kabul-Red ve Kişiler Arası Bağımlılık ve İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Puanlarına Ait Ortalama Standart Sapma Değerleri ve MANOVA Sonuçları.....	73

1. GİRİŞ

1.1 Problem Durumu

İnsanlar dünyaya geldikleri andan itibaren çevresindeki diğer kişilerle ilişki kurma ve bunu sürdürme çabası içerisindeydir. Bireylerin kurduğu bu ilişkiler karşılıklı etkileşim halindedir. Kişî tepkileriyle çevresini etkileyebildiği gibi çevreden gelen tepkiler de kişiyi olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir. Kurulan olumlu ilişkilerin bireylerin sevgi, ait olma ve saygı gibi temel gereksinimlerini doyurduğu ve ruh sağlığını olumlu etkilediği, tersi şekilde kurulan olumsuz ilişkilerin de bireyin uyumunu, işlevselliğini ve iyilik halini olumsuz etkilediği bilinmektedir.

Üniversite yılları bireylerin ergenlik döneminden çıktığı genç yetişkinlik adı verilen 18-25 yaş aralığındaki dönemi kapsamaktadır (Santrock, 2016). Bu dönemdeki gençler için yakın ilişkiler kurma, sürdürme, bir gruba ait olma, evlilik olgusuna hazırlanma gibi kişiler arası gelişim dönemlerini tamamlamak önemlidir (Erikson, 1984; akt. Ümmet ve Ekşi, 2015). Bir yandan ailelerinden bağımsızlaşan bir yandan da yetişkinlik dünyasında yerini almaya çalışan üniversite öğrencileri için sosyal ilişkileri büyük önem taşıdığı söylenebilir. Bireyin kurduğu ilişkilerin niteliği için belirleyici kavramlardan biri olan kişiler arası bağımlılık kavramı, kendi kendini yönetme ve karar verme yetisinin mümkün olduğu durumlarda dahi kişinin başkalarının sağladığı destek, bakım ve yönlendirmeye bağlı davranma eğilimini ifade etmektedir. Bahsedilen bağımlılık eğilimi, bireylerin çevresindeki kişilere yönelik yakın ilişkiyi başlatma ve sürdürme, ayrıca bu kişilere güven duyma dinamikleriyle şekillenen düşünce (kendisine ve başkalarıyla ilişkilerine yönelik), duygu (yakınlık, sıcaklık, bağlılık gibi olumlu ya da aksine yalnızlık, uzaklık ve boşluk hissi gibi olumsuz duygular) ve davranışların (iyilik yapmak, yardım etmek, rehberlik etmek veya istemek) toplamıdır (Hirschfeld vd., 1976, 1977).

Bireyin işlevselliğini bozmadığı düzeyde bir bağımlılığın kabul edilebilir olduğunu ve insan yaşamının doğal bir parçası olduğu söylenebilir. Bunun sebebi her birimizin bahsedilen yakınlık, destek ve koruma ihtiyaçları nedeniyle başkalarına bağımlı halde dünyaya gelmiş olmamızdır. Bebeğin bu ihtiyaçlar nedeniyle bakım verenine bağımlı olması ve bu ihtiyacın giderilmesinin önemi, bazı psikoloji kuramlarınca bebeğin geri kalan yaşamındaki bağımlılık eğilimi açısından önemli bulunmaktadır. Bu kuramlardan ilki olan psikodinamik yaklaşıma göre bağımlılık, bebeğin doğumu ile on sekiz ay arasındaki oral (ağızal) dönemde beslenmeye bağlı bir

aksaklıkla ilgili olabileceğini savunurken klasik psikodinamik yaklaşımdan geliştirilen nesne ilişkileri ve bağlanma kuramları, beslenme deneyimini de içine alan bakım verenle bebek arasındaki ilişki kalitesinin önemini vurgulamaktadır (Bornstein, 1992).

Düzensiz bağlanma örüntüleri olan çocukların, başkalarının davranışlarının tahmin edilemez olması nedeni ile; romantik partnerlerine yönelik de bağımlılık geliştirmeleri söz konusu olabilir. Yapılan araştırmalar çocukların daha sonraki yaşam dönemlerinde duygusal olarak kendi partnerlerine daha fazla bağımlılık geliştirdiklerini ortaya koymaktadır (Alonso vd., 2003; Bartholomew and Larsen 1992; Brennan and Shaver, 1998; Arslan, 2017; Barak, 2018). Özellikle, reddedici tutuma sahip ebeveyn yaşantısı, yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde kişiler arası bağımlılık düzeyinin yüksek olması ve romantik ilişkilerinde doğruluğunu kanıtlayamayacakları türden bilişsel çarpıtmalara neden olabilmekte ve herhangi bir çatışma veya stres durumu karşısında ani ve aşırı olumsuz duygular yaşatabilmektedir (Hammen, 2005).

Bilişsel çarpıtma, kişinin karşılaştığı olayları işlevsel ve objektif olmayan bir biçimde yorumlamasıdır (Corey, 2008). Bu mantık hataları olaylara yönelik çıkarımların kişilerin şemalarıyla uyumlu olmasından kaynaklanmakta ve bireyin sosyal hayatında uyumunu bozmaktadır. Bilişsel çarpıtmaların ilişkilere yansımaları da benzer şekilde bireylerin yakınlıklarını, beklentilerini ve gelecekle ilgili varsayımlarını olumsuz etkilemektedir (Hamamcı ve Büyüköztürk, 2003).

Bireylerin ilişkiler içerisinde kendilerine, diğerlerine ya da ilişkilere yönelik değerlendirmelerindeki bu yanlılığın çocukluk deneyimlerinden bağımsız olmadığı bilinmektedir. Rohany ve diğerleri (2011) çalışmalarında ergenlerde suç işleyen grupta aile işleyişi, bilişsel çarpıtmalar, benlik algısı ve benlik saygısının ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Bebeklikten itibaren bireyin ebeveynleriyle ilişkisi ile şekillenen yetişkin bağlanma stillerinin incelendiği bir araştırmada güvensiz bağlanma stiline sahip bireylerin (kaygılı/kararsız veya kaçınan) güvenli bir yetişkin bağlanma stiline sahip olanlardan önemli düzeyde daha fazla ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları desteklediği ortaya konmuştur. Ayrıca bilişsel çarpıtmalara bağlılığın azalan ilişki tatminiyle ilişkili olduğu görülmüştür (Stackert and Bursik, 2003). Kwon ve Whisman (1991) üniversite öğrencilerinin çocuklukta ebeveynlerinden düşük düzeyde bakım almış olmalarıyla mevcut depresif belirtilerinin ilişkili olduğunu ve bu ilişkiye işlevsel olmayan tutum ve yüklemelerin aracılık ettiğini ortaya koymuştur. Yurt içinde yapılan

bir çalışmada üniversite öğrencilerinde çocuklukta ebeveynlerinden algıladıkları red ile ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları ve flört kaygısı ilişkili bulunmuştur (Epli vd., 2021). Bireylerin algı ve öğrenmelerinin nasıl şekillendiğine aile yaşantıları ışık tutmaktadır.

Çocukluk döneminde kurulan ilişkilerin yaşamın ileriki yılları için önemine dikkat çeken kuramlardan bir tanesi Ronald Rohner'in ortaya koyduğu Ebeveyn Kabul Red (EKAR) kuramıdır. Toplumsal ve gelişimsel bir kuram olan EKAR ile amaçlanan çocuğun ebeveyninden veya birincil bakım vereninden maruz kaldığı kabul veya red tutumunun çocukluk dönemi ve aynı zamanda ilişkili olarak yetişkinlik dönemi için önemini dünyanın her yerindeki çocuklar için ortaya koymaktır. Orijinal olarak PARTeori olarak adlandırılan teori, çoğunlukla ebeveyn kabul ve reddi algısına ve bunun çocukluk, ergenlik ve yetişkinlikteki uyumla olan bağlantısına odaklandı. 2000'li yıllarda sadece ebeveyn-çocuk ilişkisiyle değil, yetişkinlikteki yakın ilişkiler ve hayattaki diğer önemli ilişkilerle de ilgilenmeye başlamıştır. Ebeveynlere odaklanan teori, kişilerarası ilişkilere odaklanan Kişilerarası kabul-red teorisi (IPAR Teorisi) olarak dönüştürülmüş ve yeniden adlandırılmıştır. Bununla birlikte, teorinin bazı bölümleri hala çocukların ebeveyn kabulü ve reddi algılarının ve yetişkinlerin çocuklarındaki ebeveyn kabul ve reddine ilişkin anılarının sonuçlarını, nedenlerini ve diğer bağlantılarını içermeye devam etmektedir (Rising and Rohner 2020). Yapılan çalışmalar sonucunda kültür, dil, etnik köken ve cinsiyet fark etmeksizin tüm çocukların kabul edici tutuma ihtiyaç duydukları ve bu ihtiyaçları karşılanmadığında kendilerini özgüveni ve öz-yeterliliği düşük, saldırgan, bağımlı veya savunmacı bağımsız, duygusal olarak tepkisiz veya dengesiz, olumsuz dünya görüşüne sahip bireyler olarak tanımladıkları görülmüştür. Aynı zamanda çocukluk döneminde bir şekilde reddedici tutumla karşılaşmış olan bireylerin ileride patolojik bozukluklara ve madde bağımlılığına daha yatkın oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Rohner, Khaleque and Cournoyer, 2005). Yaşamın erken dönemlerine ait algılanan ebeveyn reddi ebeveyn-çocuk ilişkisine dair oluşturduğu zihinsel tasarımları da etkileyerek kişinin yetişkinlikteki psikolojik uyumunu, kişilik örüntülerini ve sosyal ilişkilerini etkilemektedir (Rohner, 2004). Ebeveynlere yönelik bu zihinsel temsiller, romantik ilişkilere yönelik yöneliminin de belirleyicisi olmaktadır (Hendrix, 1990). Dolayısıyla ebeveyn ve çocuk arasındaki erken yaşam dönemlerine ilişkin bu zihinsel temsillerin bireylerin yakın ilişkilerindeki bilişsel çarpıtmaları da etkileyeceği düşünülmektedir.

Bu bilgiler ışığında araştırmacı tarafından kişiler arası bağımlılık ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtma tutumlarının kökenlerini daha iyi anlamak için bireyin ilk sosyal çevresi olan ailesinden algıladığı kabul ve red yaşantılarının ele alınmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Ebeveyn ile kurulan ilişkinin niteliğinin daha sonraki yaşam dönemlerine yönelik ilişkilerin araştırılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Araştırma sonuçlarının alanda çalışan psikolojik danışmanların müdahale stratejileri geliştirmelerine kaynaklık edeceğine inanılmaktadır. Bu araştırmanın temel amacı üniversite dönemindeki öğrencilerin yaşamlarının ilk yıllarında algıladıkları ebeveyn kabul ve reddinin kişiler arası bağımlılık ve ilişkilere yönelik bilişsel çarpıtmaları arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

1.2 Problem Cümlesi

Üniversite öğrencilerinde algılanan ebeveyn kabul-red düzeyi, kişiler arası bağımlılık ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar arasında ilişki var mıdır?

1.3 Alt Problemler

1. Üniversite öğrencilerinde algılanan ebeveyn kabul-red düzeyi, kişiler arası bağımlılık ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları yordamakta mıdır?
2. Üniversite öğrencilerinde algılanan ebeveyn kabul-red düzeyi, kişiler arası bağımlılık ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları arasındaki ilişki cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

1.4. Denenceler

Denence 1: Üniversite öğrencilerinde algılanan ebeveyn kabul-red düzeyi, kişiler arası bağımlılık ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalarını yordamaktadır.

Denence 2: Üniversite öğrencilerinde algılanan ebeveyn kabul-red düzeyi, kişiler arası bağımlılık ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları arasındaki ilişki cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.

1.5 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin ebeveyn kabul-red algılarının kişiler arası bağımlılık ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalarının anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığını araştırmaktır. Son yıllarda yapılan çalışmalar kişiler arası bağımlılığın bir seviyeye kadar normal ve yaygın bir kişilik özelliği olarak değerlendirilebildiğini fakat bu pasiflik ve uyumluluk halinin kişiyi kendini

gerçekleştirmeden alıkoyan ve aşırı seviyelere ulaştığında patolojik rahatsızlıklara zemin hazırlayan bir dinamik olduğunu ortaya koymuştur (Fiori, Consedine and Magai 2008). Bilişsel yaklaşıma göre kişinin kendine ve olaylara yönelik düşüncelerinin duygu, davranış, iletişim ve kişinin fizyolojisiyle etkileşim halindedir. Kişinin algıları deneyimlerinden bağımsız değildir (Türkçapar, 2018). Bu nedenle araştırmacı tarafından ebeveynlerden algılanan kabul ve reddin kişiler arası bağımlılık düzeyi ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu kapsamda elde edilen araştırma bulgularının ilgili alan yazına ve ilgili kişilik özelliklerine sahip danışan profiliyle çalışan ruh sağlığı profesyonellerine katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

1.6. Araştırmanın Önemi

Sosyal bir varlık olan insan için sevgi ve ait olma ihtiyacı bireyleri kişiler arası ilişkilerin içerisinde tutmaktadır. Yaşam boyunca diğer insanlarla yakınlık ve sıcaklık sağlamak kadar ergenlik döneminden itibaren dengeli bir özerkleşme de psikolojik sağlık için önemli ihtiyaçlardandır. Geleneksel toplumlar modern toplumlara göre birliktelik kültürü gelişmiş, bağlılığa önem veren ve bireysel benliğin gelişimi konusunda otoriter/ koruyucu tutum içerisindedirler (Dönmezer, 2003). Türkiye de toplumsal benliğin bireysel benliğin önüne geçtiği geleneksel toplumlardan biridir. Fakat buna rağmen ülkemizde kişiler arası bağımlılığa odaklanan çalışmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Kişiler arası bağımlılık düzeyi yüksek kişiler pasif ve bağımlı bir benlik yapısıyla arzuladığı yakınlığı elde edemediğinde mutlu ve uyumlu olduğu kadar elde edemediğinde de oldukça aktif ve agresif olabilmektedir (Bornstein, 2011). Bu nedenle kimlik keşfinin tamamlandığı ve yetişkinliğe ilk adımların atıldığı üniversite dönemindeki gençler için kişilerarası bağımlılığa etki eden faktörlerle ilgili farkındalık sağlamanın fırsatları değerlendirme; potansiyellerini, performanslarını ortaya koyma ve sağlıklı ilişkiler kurma açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Bireylerin diğerleriyle ilişkileri içerisinde kim oldukları ve bu ilişkilere yönelik düşünce, duygu ve davranışları yaşamlarının ilk yıllarını birlikte geçirdiği ailelerinden bağımsız değerlendirilememektedir. İncelenen araştırmalarda ebeveyn reddinin kabul görme ihtiyacı, yakınlık korkusu gibi psikososyal sonuçlarla pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür (Hendrix, 1990). Buradan yola çıkarak kişilerin ilişkilerle ilgili bilişsel yapıları üzerinde algılanan ebeveyn kabul ve red rolünün anlaşılmasının daha sağlıklı ilişkilerin kurulabilmesi adına ebeveynler ve psikolojik danışmanlar için yol

gösterici olacağı beklenmektedir. Elde edilen sonuçların ilgili alan yazına ve ileride yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.7. Kapsam ve Sınırlılıklar

Araştırma verileri Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde 2021-2022 eğitim-öğretim yılında öğrenim görmekte olan üniversite öğrencilerinden toplandığı için sonuçlar benzer gruplara genellenebilir.

Araştırma kapsamında kullanılan “Kişisel Bilgi Formu, Ebeveyn Kabul Red Ölçeği Kısa Form, Romantik İlişkide Kendini Açma Düzeyi Ölçeği” veri toplama araçlarının kapsadığı özellikler ile sınırlıdır.

Araştırmanın verileri katılımcıların öz bildirimine dayalıdır.

1.8. Varsayımlar

Katılımcıların ölçeklerdeki soruları içten ve yansız bir şekilde cevaplandığı varsayılmıştır.

1.9. Tanımlar

Kabul: Ebeveyn tarafından sözel (iltifat etme, övme, güzel şeyler söyleme vb.) veya davranışsal (sarılma, öpme, kucaklama vb.) olarak ifade edilen ilgi, yakınlık, şefkat ve bakım deneyimidir (Rohner, Khaleque and Cournoyer, 2005).

Red: Rohner'e göre ebeveyn reddi, ebeveynin çocuğa yönelik soğuk ve şefkatsiz, düşmanca ve saldırgan, ihmalkâr ve ayrıca ayrışmamış bir biçimde çocuğun bir şekilde umursanmıyor ve sevilmiyor hissettiği dört farklı şekilde deneyimlenebilmektedir (Rohner, Khaleque and Cournoyer, 2005).

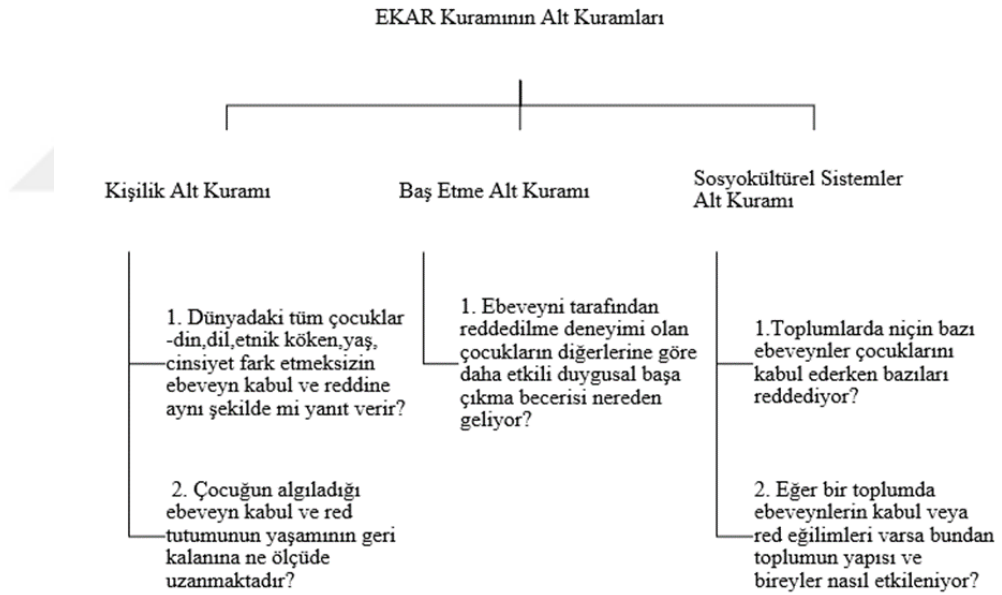
Kişiler Arası Bağımlılık: Bireyin çevresindeki kişilerin yönlendirmesi, desteği, onayı ve yakınlığını içeren ilişkilerin başlaması ve devam etmesine yönelik düşünce, duygu, inanç ve davranışlarının toplamı olarak kavramsallaştırılmaktadır (Birtchnell, 1988; Hirshfeld vd., 1977).

Bilişsel Çarpıtma: Bilişsel işleyişte sistematik olumsuz ön yargıların bulunması. (Beck, 1976; akt: S. Beck, 2014).

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Ebeveyn Kabul ve Red Kuramı

Bir sosyalizasyon ve yaşam boyu gelişim kuramı olan Ebeveyn Kabul ve Red Kuramı ile Rohner, dünyadaki tüm çocuklar için ebeveyn kabul reddinin sebeplerini, sonuçlarını ve diğer etkilerini ampirik bir şekilde ortaya koymayı amaçlamıştır. Sıcaklık ve kontrol boyutlarından oluşan Ebeveyn Kabul ve Red Kuramının üç alt kuramı vardır (EKAR Kuramının Alt Alanları- Şekil 1). Bunlar kişilik alt alanı, baş etme alt alanı ve sosyokültürel sistemler alt alanıdır. Alt kuramlarda ebeveyn kabul ve reddinin nedenlerine ve etkilerine dair toplamda beş sorunun yanıtı aranmıştır. Bu soruların yanıtlarının evrenselleştirilmesi ve saptanan ilişkilerin tüm toplumlarda öngörülmesi adına kültürler arası 2000'den fazla çalışma yürütülmüştür (Rohner, Khaleque and Cournoyer, 2012).

Şekil 2.1. EKAR Kuramının Alt Kuramları (Rohner, Khaleque and Cournoyer, 2012).

2.1.1. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu

Ebeveynin kabul ve reddi ebeveynliğin sıcaklık boyutunu oluşturmaktadır. Kimi çocuklar bu boyutu daha az sevgiyle deneyimlerken kimi çocuklar daha çok sevgiyle deneyimlemektedir. Boyutun kabul ucunda şefkat, ilgi, bakım, destek ve sevgi yer alırken red ucunda ise bu duyguların olmaması ve aile tarafından incitici

davranışların var olması yer almaktadır (Epli Koç, 2013). Ebeveyn kabulü fiziksel ve sözel olmak üzere iki şekilde ifade edilebilmektedir. Sarılma, öpme, kucaklama gibi davranışlar fiziksel kabüle örnek oluştururken güzel şeyler söyleme, iltifat etme, övgüde bulunma gibi davranışlar sözel kabulü ifade etmektedir. Yapılan kültürler arası birçok çalışmadan sonra ebeveyn reddinin 4 şekilde ifade edildiğine ulaşılmıştır (Rohner, Khaleque and Cournoyer, 2012):

1. Soğukluk/ Şefkatsizlik: Sarılma, öpme, kucaklama gibi fiziksel ve övgü, iltifat gibi sözel davranışların eksikliği.
2. Düşmanlık/ Saldırganlık: Vurma, tekmeleme, yumruklama gibi fiziksel zarar ve iğneleme, küfürlü/kaba konuşma, küçümseme vb. sözel olarak zarar verme.
3. Kayıtsızlık /İhmal: Çocuğun ihtiyacı halinde ebeveynlerin fiziksel ve psikolojik olarak uygun olmaması ve ulaşamayışı.
4. Ayırışmamış red: Çocuğa karşı sevgisiz, ihmalkâr veya saldırgan bir davranış biçimi gösterilmiyor olsa da çocuğun bir şekilde sevilmemiş, takdir edilmemiş ve ihmal edilmiş hissetmesidir.

2.1.2. Ebeveynliğin Kontrol Boyutu

Ebeveynliğin kontrol boyutu tıpkı sıcaklık boyutu gibi iki uçta kavramsallaştırılmıştır. Kontrol boyutunun bir ucunda ebeveynin aşırı izin verici tutum içerisinde olması yer alırken diğer ucunda aşırı kısıtlayıcı tutum içerisinde olması yer almaktadır. Kontrol kavramı çocukların kurallara uyumu konusunda ebeveynlerin kullandığı yöntemler ve bu konuda ne ölçüde zorlayıcı olduklarını ifade etmektedir. Aşırı izin verici tutumda ebeveynler, çocuğa hiçbir kural veya sınırlama getirmemekte ve yönlendirici olmamaktadırlar. Buna karşın aşırı kısıtlayıcı tutum içerisindeki ebeveynler ise katı kurallar koyarak çocuklarını sürekli takip etmekte ve izinleri olmadan herhangi bir deneyim yaşamasına müsaade etmemektedirler. Bu davranışa maruz kalan çocuklar kendi başlarına bazı becerileri kazanamaz ve bağımsızlıklarını kaybederler (Eryavuz, 2006).

2.1.3. EKAR Kuramının Kişilik Alt Kuramı

EKAR'ın kişilik alt kuramı bireylerin önemli gördüğü kişilerden olumlu yanıt alma duygusal ihtiyacı olduğu temel varsayımına dayanmaktadır. Yaşamın ileriki yıllarında daha da karmaşıklaşan bu ihtiyacın bebek ve çocuklarda ebeveyn veya temel

bakım verenler tarafından karşılanması beklenirken ergen ve yetişkinlerde önemli diğer kişilerle karşılanabilmektedir. Ebeveynler veya birincil bakım verenlerle çocuk arasındaki bu ilişki, çocukluk döneminde bireyin duygusal olarak iyilik halini, güvenliğini ve rahatlığını şekillendirmektedir. Bu nedenle ebeveynliğin sıcaklık boyutunun çocuğun psikolojik uyumunu etkilediği bilinmekte ve çocukluk dönemi için oldukça önemli bulunmaktadır. EKAR'ın kişilik alt teorisine göre bu durum yetişkinlikte de benzerdir. Bireyin yakın ilişkilerindeki figürlerle ilişkisi duygusal güvenlik ve mutluluğunu etkilemektedir (Rohner, 2004).

EKAR'ın kişilik alt kuramında bahsedilen etkilerin açıklanması ve kişilik üzerindeki sonuçlarının tahmin edilmesi hedeflenmiştir. Buradan yola çıkarak Rohner (1986), bahsedilen olumlu yanıt yerine ebeveyn reddiyle karşılaşmanın kişilik üzerinde olumsuz etkileri olduğunu öne sürmüştür. Bu etkiler düşmanlık ve saldırganlık, bağımlılık veya savunucu bağımsızlık, duygusal tutarsızlık, duygusal duyarsızlık, olumsuz öz saygı, olumsuz öz yeterlilik ve olumsuz dünya görüşüne sahip olma şeklinde yedi kişilik özelliği olarak belirtilmiştir. Kurama göre birey, ebeveyniyle olan ilişkisinin kalitesine bağlı olarak bu yedi özelliğin olumlu ve olumsuz uçlarında yer alabilmektedir (Bıçkı, 2020). Daha iyi anlaşılabilmesi adına yedi kişilik özelliği açıklanacaktır.

2.1.3.1. Düşmanlık ve Saldırganlık

Bireylerin zaman zaman düşmanlık ve saldırganlık duyguları yaşamaları olağandır. Kişilik alt kuramında kastedilen düşmanlık ve saldırganlık kişilik özelliği, bireyin ebeveyni tarafından düşmanca ve saldırganca reddedilmesi sonucunda oluşan öfke duygusunun dışavurumudur. Bahsedilen saldırganlık tepkisi sözel (aşağılama, küçümseme, küfretme vb.), fiziksel (vurma, itme, ısırma vb.) ve sembolik (surat asma, kaba jestlerde bulunma vb.) şekilde ifade edilebilmektedir. Ebeveyn reddiyle karşılaşan çocuklar belirtilen saldırganlık biçimlerini aktif veya pasif bir şekilde ortaya koymaya daha meyilli olmaktadır (Bıçkı, 2020).

2.1.3.2. Bağımlılık ve Savunmacı Bağımsızlık

Bağımlılık ve savunmacı bağımsızlık ebeveynliğin sıcaklık ve kontrol boyutunda olduğu gibi iki uç şeklinde kavramsallaştırılmıştır. Bağımlılık bireyin güven, özen, destek, bakım vb. duygulara olan istek ve özlemini ifade etmektedir. Bağımlılık ucunda bulunan çocuklar ebeveynlerine yapışma, uzaklaşmama,

uzaklaştığında ağlama gibi davranışlarla, ergen ve yetişkinler ise kendileri için önemli kişilerden destek, onay, güvence ve bunun yanı sıra zorlu süreçlerden geçerken teselli ve sevgi gibi davranışlarla olumlu yanıt ihtiyaçlarını sembolik olarak göstermektedirler. EKAR kuramının kişilik alt teorisine göre bağımlılık, bireyin karşı taraftan bu tepkileri almak için bulundukları davranışsal tepkileri ifade etmektedir (Rohner, Khaleque and Cournoyer, 2005).

Savunmacı bağımsızlık ise süregelen bir şekilde reddedilen bireylerde reddin yarattığı öfke, güvensizlik gibi olumsuz duyguların birikmesiyle bireyin sözel ve davranışsal olumlu tepkilere olan ihtiyacını yok sayması ve kontrol edemedikleri durumlarda reddedilmeye karşın daha az zarar görmek amacıyla kendilerini savunmalarının bir yoludur. Zaman geçtikçe bireylerin olumlu yanıt ihtiyaçlarını yok saymaları bu ihtiyacı karşılamaya yönelik teklif ve davranışlarını azaltmaktadır (Rohner, Khaleque and Cournoyer, 2005).

2.1.3.3. Duygusal Tutarsızlık

Duygusal olarak tutarlı olma karşılaşılan durumlar karşısında duygu durumunu sabit ve dengede tutma becerisidir. Duygusal olarak tutarsız olan kişilerin duygu durumları kısa süreler içerisinde bir uçtan diğerine hızlıca değişebilmektedir. Bu kişiler bir an mutlu ve iyi hissederken bir anda karamsar ve depresif hissedebilirler. Genelde hayatlarında karşılaştıkları sıkıntılı durumlar karşısında duygu değişimleri çabucak değişebilir ve daha gergin hissedebilirler. Duygusal olarak daha tutarlı olan bireylerin aksine zor durumlarla başa çıkma konusunda soğukkanlılıklarını kaybederek keyifsiz, öfkeli veya kötü hissedebilirler (Rohner, 1999; Akt. Öngider ve Karadeniz, 2008).

2.1.3.4. Duygusal Duyarsızlık

Çevresindekilere karşı sağlıklı bir biçimde sevgi ve şefkat verebilen ebeveynler yerine red tutumu ile karşılaşan çocuklar olumlu duyguları nasıl ifade edeceklerini bilemeyebilmektedir. Birçok kez reddedilmiş olan bu çocuklar, yakın ilişkilerinde reddedilmeye karşı kendilerini olumsuz duygulardan korumak adına duygularını ve olumlu yanıt ihtiyaçlarını saklamaktadır. Aslında sevgi, şefkat, ilgi, özen vb. olumlu duygulara özlem duysalar da bunu reddetmekte ve duygusal anlamda küntleşmektedirler. Bu nedenle duygusal duyarsızlık yaşayan bireyler sıcak ve derin ilişkiler kurmakta zorlanmaktadır (Eryavuz, 2006).

2.1.3.5. Olumsuz Öz Saygı ve Olumsuz Öz Yeterlilik

EKAR kuramı, reddedilen bireylerde bu durumun olumsuz öz saygı ve olumsuz öz yeterliliğe neden olabileceğini öne sürmektedir. Öz saygı bireyin kendi hakkında yaptığı öznel değerlendirme ve kendine verdiği değerdir. Öz yeterlilik ise bireyin görev odaklı gereksinimlerini karşılamada kendilerine duyduğu güveni ifade etmektedir. İnsanlar yaşamları boyunca sosyal çevrelerinde kendileri için önemli insanların kendilerini nasıl gördüğüyle ilgilenmeye ve bu değerlendirmeleri doğru varsaymaya eğilimli olmaktadır. Bu nedenle ebeveynler veya önemli diğer kişiler tarafından reddedilen, önemli ve değerli görülmeyen bireyler sevmeye değer olmadıklarına inanmaktadır. Kişilerin öz saygı ve öz yeterlilik duyguları birbiriyle etkileşim halindedir. Başarısızlık düşüncesi kişinin eylemlerinde başarısız olmasını doğurabilmekte ve yeterlilik duygusunu da olumsuz etkilemektedir (Rohner, Khaleque and Cournoyer, 2012).

2.1.3.6. Olumsuz Dünya Görüşü

Dünya görüşü, kişinin yaşama, dünyaya ve varoluşa yönelik yaptığı değerlendirmelerdir. EKAR kuramında red ile karşılaşan bireylerin ortaya çıkan olumsuz duyguları sonucunda dünyayı tehditkâr, kötü, güvensiz, tehlikeli ve düşmanca algılamaya meyilli oldukları öne sürülmüştür (Rohner, Khaleque and Cournoyer, 2012). Olumlu dünya görüşü kavramı ise bireylerin kendileri için önemli kişilerden olumlu yanıtlar almaları ve bu yolla tam tersine dünyayı ve kişiler arası ilişkileri iyi, keyifli, güvenli ve dostça algılamayı ifade etmektedir (Rohner, 2005). Bireylerin çocukluktan itibaren kendileri için önemli kişilerle yaşadıkları deneyimler kendilerine yönelik algılarını etkilediği gibi dünyaya karşı bakış açılarını da şekillendirmektedir. Olumsuz bir dünya görüşüne sahip olan kişiler duygu ve davranışlarına yön verirken dünya ve varoluşa dair bahsedilen zihinsel temsillerini kullanmaktadır.

2.1.4. EKAR Kuramının Başa Çıkma Alt Kuramı

EKAR'ın başa çıkma alt kuramı teorik ve deneysel olarak EKAR'ın en az gelişmiş bölümüdür. Bunun nedeni başa çıkma süreciyle ilgili etkili mekanizmalar ve aşamaların tam olarak bilinmiyor olmasıdır (Rohner, Khaleque, Cournoyer, 2005). Dünyanın birçok yerinde yapılan araştırmalar sonucunda ebeveyn reddine maruz kalmış çocuk ve yetişkinlerin yaklaşık yüzde sekseninin olumsuz etkilenmeye eğilimli

olduğu görülürken yüzde yirmisinin psikolojik olarak uyumlu olmaya devam ettiği ortaya konmuştur. EKAR'a göre bahsedilen yüzde yirmilik kesim “coperlar” (başa çıkanlar) olarak kavramsallaştırılmıştır (Khaleque and Rohner, 2002). Bu durumdan yola çıkarak başa çıkma alt kuramının temel sorusu ebeveynleri tarafından reddedilen bazı bireylerin niçin diğer reddedilen bireyler gibi olumsuz ruhsal sağlık sonuçlarını deneyimlemediği, reddedilmenin yarattığı olumsuz etkilerle nasıl başa çıkabildiği olmuştur (Rohner, Khaleque and Cournoyer, 2005).

Başa çıkma sürecini ve aslında tüm ebeveyn kabul red sürecini daha iyi anlamak için üç faktörden oluşan (bireyin kendisi, diğerleri ve ortam) çok faktörlü ve bağlamsal bir bakış açısı ele alınmıştır. Çünkü EKAR'ın çok değişkenli davranış modeline göre kişinin davranışı; kendisi, diğerleri ve içinde bulunduğu ortamın birbirleriyle etkileşiminin bir fonksiyonu olarak açıklanmaktadır. Modelde bahsedilen “benlik” kavramı kişinin bahsedilen kişilik özellikleri ve zihinsel aktivitelerini, “diğerleri” reddeden ebeveynler ya da farklı bağlanma figürlerinin kişilik ve kişiler arası özelliklerini, “ortam” ise kişinin sosyal statüsünün ve hayatındaki diğer önemli insanların özelliklerini içermektedir. Bu modelden üretilen hipotez, çocukların diğer tüm koşulları eşit olduğunda reddedilmeyle başa çıkabilme olasılığının artmasının çocuğun kabul algılayabileceği başka bir bakım veren ya da bağlanma figürünün varlığına bağlı olduğudur (Rohner, Khaleque and Cournoyer, 2005).

Ayrıca EKAR'ın zihinsel temsiller dahil olmak üzere zihinsel aktivitelere yaptığı vurgu bazı çocuk ve yetişkinlerin reddedilme ile etkili bir şekilde başa çıkabiliyor olmasının bazı sosyal bilişsel yetenekler aracılığıyla gerçekleşmiş olmasını beklememize yol açmaktadır. Bahsedilen sosyal bilişsel yetenekler, açıkça farklılaştırılmış bir benlik duygusu, öz kararlılık ve kişiselleştirmeme kapasitesini içermektedir. Belirtilen öz kararlılık yeteneğine sahip olmak bireylerin kişilik özellikleri ve kendi çabaları aracılığıyla yaşadıkları olaylar üzerinde kontrol sahibi olabileceklerine inanabileceklerini öne sürmektedir. Öz kararlılık yeteneğine sahip olmayan bireylerin ise kendilerini kader, şans ya da diğerleri tarafından yönetilen bir piyon gibi hissetmeleri beklenmektedir. Reddedilmeyle başa çıkmada etkili olduğu öne sürülen bir diğer yetenek ise kişiselleştirmeme kapasitesidir. Kişiselleştirme, yaşanan olayları ve kişiler arası ilişkilerdeki karşı karşıya gelme gibi durumları “kişisel olarak alma” şeklinde ifade edilmektedir. Kişiselleştirmeme kapasitesine sahip olan bireyler olayların kendisinden bağımsız ve kasıtsız bir şekilde meydana

geldiği algısı ile bu durumlara duyarsız kalabilmektedir. Böylelikle bu yeteneklere sahip olan bireyler bahsedilen sosyal bilişsel yetenekleri reddedilmeye karşı koruyucu bir kalkan olarak kullanabilmektedir (Rohner, Khaleque and Cournoyer, 2005).

Ek olarak “duygusal başa çıkma” ve “araçsal başa çıkma” EKAR’ın başa çıkma alt kuramında karşımıza çıkan diğer iki kavramdır. Duygusal başa çıkma çocuğun ya da yetişkinin ebeveyninden algıladığı reddedilme deneyimine rağmen duygusal ve zihinsel olarak sağlıklı durumda olmasıdır. Araçsal başa çıkma ise çocuk ya da yetişkinin duygusal ve zihinsel açıdan sağlıklı olmasa da görev alanlarında (okul, iş vb.) başarılı durumda olmasıdır (Rohner, Khaleque and Cournoyer, 2005).

2.1.5. EKAR Kuramının Sosyokültürel Sistemler Alt Kuramı

Dünyanın birçok yerinde yapılan çalışmalar sonucunda tüm dünyada din, dil, ırk, ekonomik düzey vb. koşullar fark etmeksizin ebeveynlerin %25’inin red tutumuna ciddi şekilde meyilli olduğu ortaya konmuştur. Buradan yola çıkarak EKAR’ın sosyokültürel sistemler alt kuramı iki soruya yanıt aramaktadır. Bunlardan birincisi bir toplum içerisinde bazı ebeveynlerin çocuklarını kabul ederken bazı ebeveynlerin çocuklarını niçin reddettiği iken ikincisi ise toplumdaki kabul veya red eğilimlerinden o toplumda yaşayan bireylerin ve toplumun yapısının nasıl etkilendiğidir. Kurama göre ebeveyn kabulü ve reddi ailesel, toplumsal ve sosyokültürel olmak üzere karmaşık bir ekolojik bağlamda ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda sosyokültürel sistemler kuramı ebeveyn kabul reddinin öncülleri, sonuçları ve etkileşimini ortaya koyan bir model sunmaktadır (Rohner, Khaleque and Cournoyer, 2005).

Model bireysel bağlamda ebeveynlerin kabul red ya da diğer davranışlarının çocuklarının kişilik gelimi ve davranışları üzerinde doğrudan etkisi olduğunu gösterirken ayrıca toplumsal sistemde ebeveynlerin kabul ya da red tutumunu sergileme ihtimalinin toplum içerisinde aile yapısı gibi sosyal kurumlar dahil olmak üzere ayrıca toplumun yürütme sistemleri tarafından nasıl şekillendirildiğini de göstermektedir. Çocukların kişilik gelişimi ve davranışları üzerinde aile yaşantılarına ek olarak doğal çevre ve toplumsal kurumlar aracılığıyla edindiği deneyimler, kültürel bağlamda çocukların ebeveyn reddine yönelik algıları, tepkileri ve başa çıkma şekliyle etkileşim içindedir. Modelde öne sürülen tüm bu etkileşimler karşılıklıdır. İçinde bulunan toplum ebeveynin kabul-red tutumunu ve buna maruz kalan çocuk ya da yetişkinin yaşantılarına etkide bulunurken tüm bu yaşantılar aracılığıyla çocuk ve

yetişkinler de toplumun yapısına etkide bulunmaktadır (Rohner, Khaleque and Cournoyer, 2005).

2.2. Kişiler Arası Bağımlılık

Yetişkinlikte kişiler arası bağımlılık, bireyin ilişkileri içerisinde kendisini daha aşağı ve alçakgönüllü bir biçimde konumlandırarak diğerlerinin yönlendirmesi, desteği ve onayına ihtiyaç duyduğu bir yakınlık ihtiyacı eğilimi olarak tanımlanmaktadır (Birtchnell, 1988). Kavram, aslında bu tür ilişkilerin başlaması ve devam etmesine yönelik düşünce, duygu, inanç ve davranışların toplamı olarak kavramsallaştırılmaktadır (Hirshfeld vd., 1977). Bağımlı bireylerin bu yakınlığa duydukları ihtiyacı (motivasyon), bu ihtiyacını gösterme eğilimi (davranış) ve bunu yapamadığında duyduğu korku ve kaygısı (duygu) üzerinde kişinin kendine yönelik zayıflık ve yetersizlik algısının (düşünce) rolü etkileşimsel bir model olarak sunulmaktadır (Fiori, Considine and Magai 2008). Ainsworth'e (1969) göre elde edilmek istenen destek, ilgi ve onayın kimden alındığı önemli değildir. Birey, sağlamak istediği yakınlık ve bu yakınlığın getirileri için kendi tercih ve yönelimlerini yok sayarak çevresindekilerle son derece işbirlikçi ve uyumludur (Bornstein vd., 1993).

Kavramla ilgili ilk çalışmalarda büyük çoğunlukla bağımlı kişilere dair belirtildiği gibi uyumlu ve pasif bir tablo çizilse de ilerleyen çalışmalarla birlikte bağımlı kişilerin bazı bağlamlarda son derece aktif veya agresif olabileceği görülmüştür (Bornstein, 2011). Bazı bağlamlarda olumlu, normal ve sosyal hayatın bir parçası olarak değerlendirilen kişiler arası bağımlılık kavramı, bazı bağlamlarda ise uyum bozucu, patolojik olarak ifade edilmektedir. Elde edilen bulgular kavramın çok yönlülüğünü ortaya koymuş ve işlevsel olup olmadığı konusunda ayrımı daha da önemli hale getirmiştir. Birtchnell (1991) bağımlılığı normal ve patolojik olmak üzere iki şekilde tanımlamıştır:

1) Normal Bağımlılık

a) Pratik: Kişinin çevresindekilerin sağladığı bakım, destek, koruma, ilgi ve dikkate güven duymasıdır.

b) Duygusal: Kişinin çevresindekilerle kurduğu ilişkide yakınlığa ve duygusallığa güven duymasıdır.

2) Patolojik Bağımlılık

a) Kişinin bağımsız bir biçimde sorumluluk alamaması ve yaşamındaki önemli ve büyük olaylar hakkında tek başına karar alamaması.

b) Kişinin bağımlı bir ilişkide bağımlı olunan kişi tarafından kötüye kullanılma ve hayal kırıklığına açık olması.

Bakıma muhtaç kişilerin (çocuklar, özel gereksinimli bireyler, yaşlılar vs.) pratik bağımlılığı veya yakın ilişkideki kişilerin duygusal bağımlılığın varlığı ve yokluğuna yönelik olumsuz duygular kişiler arası etkileşimin doğal bir parçası olarak görülürken patolojik bağımlılık bireyler için uyum bozucudur (Birtchnell, 1991). Sağlıklı bağımlılığın tersine yıkıcı ve aşırı bağımlılık esnek değildir; yapışkanlığı ve kopmaya yönelik kaygıyı içermektedir (Fiori, Consedine and Magai 2008).

2.2.1. Kişiler Arası Bağımlılığı Açıklamaya Yönelik Kuramlar

Kişiler arası bağımlılıkla ilgili araştırmacılar 1960'lara kadar bebeklerin beslenmesi ve annenin beslenmeye yönelik davranışlarını ilgili bularak bebeklerin beslenme şartlarıyla bağımlılık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Fakat annelerden elde edilen beslenme hikayelerinde katılımcıların kendilerine yönelik yanlılığı, onaylanma ihtiyaçları ve başka birçok faktör nedeniyle tutarlı bulgulara ulaşamamıştır. İleriki yıllarda ebeveynlik stillerine yönelik yetişkinlerden ve ailelerinden elde edilen bulguların tutarlı olması ve çocuğa yönelik aşırı koruyucu ya da otoriter tutumların bağımlılıkla ilişki bulunmasıyla birlikte bebek ile bakım vereni arasındaki ilişki önem kazanmıştır (Bornstein, 1992). Bu bölümde kişiler arası bağımlılık kavramını açıklayan en yaygın kabul gören kuramsal modellere yer verilecektir.

2.2.1.1. Psikodinamik Yaklaşım

Freud (1905), bağımlılık kavramının tanımladığı psikoseksüel gelişim evrelerinden ilki olan oral dönem ve bu dönemle ilgili gelişim sorunlarından bağımsız açıklanamayacağını belirtmiştir (Akt. Bornstein, 1996). Oral dönem, bireyin bir buçuk yaşına kadarki haz gereksinimlerini sağlama aracının ağız olduğu dönemi ifade etmektedir ve yaklaşımın sunduğu tüm gelişim dönemleri gibi bu dönemde de bireyin bu ihtiyacı karşılanmadığı ya da fazlaca karşılandığı durumda kişinin o döneme sabitlendiği (fiksasyon) belirtilmektedir (Santrock, 2012). Klasik psikoanalitik teori, bu döneme sabitlenen kişinin bakım, destek ve yönlendirme için diğer insanlara

bağımlı olabileceğini ya da yetişkinlik döneminde oral döneme has davranışlar (ağız yoluyla haz almaya yönelik) sergileyebileceğini savunmaktadır (Bornstein, 1996).

Ainsworth (1969), klasik psikoanalitik modelden gelişen nesne ilişkileri ve bağlanma teorilerinde bağımlılık modelinin bebeğin oral deneyimlerinden ziyade bu dönemde ebeveyniyle kurduğu ilişki niteliğinin altını çizdiğini belirtmiştir. Oral deneyimler iki teoride de önemli bulunsa da bebek-bakıcı ilişkisinin yalnızca bir parçasıdır. Nesne ilişkileri kuramında bu deneyimlerle bebeğin benlik gelişimi bağdaştırılmış ve yaşamının ileriki yıllarında kuracağı ilişkilerinin bir örneğini oluşturduğu öne sürülmüştür. Bu nedenle çocuğun bakıcısı ile ilişkisi aracılığıyla oluşan benlik ve nesnelere yönelik temsilleri önemlidir. Bağlanma teorisi ise bağımlılığı açıklarken kuramın öne sürdüğü bazı bağlanma biçimlerinin yalnızca bir bileşeni olabileceğini belirtmiştir (Bornstein, 1992). Bağlanma ve bağımlılık kelimeleri birbirinin yerine kullanılıyor olsa da aynı şey demek değildir. Bu iki kavrama ait davranışlar bebeklik döneminde aynı gözükmemektedir; fakat yetişkinlik döneminde kurulan ilişkiler içerisinde birbirinden ayrılmaktadır (Ainsworth, 1969). Bağlanma kavramı kurulan yakınlıkla ilgili olup belli bir kişiye yönelik sergilenirken bağımlılık kavramı yardım ve rehberlikle ilgili olup bireyin çevresindeki herkesle ilgili olabilmektedir (Ainsworth, 1972; akt. Bornstein, 1992). İki kavram arasındaki farklar ileriki bölümde daha ayrıntılı açıklanacaktır.

2.2.1.2. Sosyal Öğrenme Yaklaşımı

1960 ve 1970’lerde araştırmacılar kişiler arası bağımlılıkla ilgili öğrenme ve model alma kavramlarına dikkat çekmiştir. Bu dönemde bağımlılığın pekiştirme ile geliştiği ve içsel faktörlerden çok dışsal faktörlere (zaman, durum) bağlı olduğu öne sürülmüştür (Hirschfeld vd., 1977). Başlangıçta bebeğin fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmasıyla birincil pekiştiricilerin bağımlılık davranışının edinilmesinde başrolü oynadığı düşünülürken sonrasında bebek ile bakıcısı arasındaki sosyal pekiştirme de önemli bulunmuştur. Sosyal öğrenme görüşüne göre bebek beslenme, bakım, yakınlık ve sıcaklık gibi fizyolojik ve psikolojik doyuma yönelik edindiği inanç ve beklentilerinin ileriki yıllarda çevresindeki kişilere yönelik “uyarıcı genellemesiyle” bağımlı davranışlar göstermeye devam edecektir (Bornstein, 1992).

Ayrıca bağımlılıkla ilgili kültürel farklılıklar incelendiğinde Hindistan, Japonya gibi ilişki ve toplum odaklı kültürlerin Amerika ve İngiltere gibi bireyci ve başarı odaklı kültürlerle göre bağımlılığa daha toleranslı olduğu görülmektedir. Bireyci

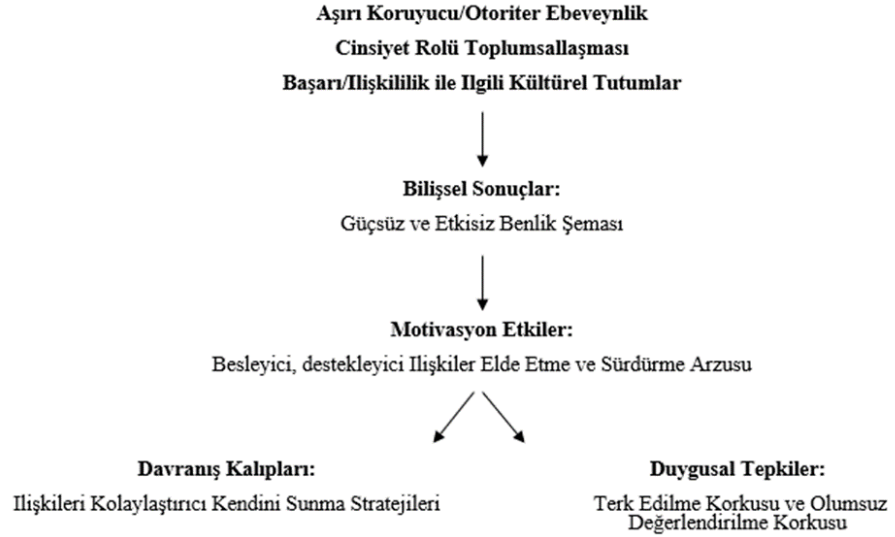
toplumlarda bağımlılık daha çok zayıflık ve işlevsel olamamakla ilgilidir. İlişki odaklı toplumların bireyci kültürlerin değerlerini benimsedikçe kendilerini daha az bağımlı ifade ettikleri görülmektedir (Bornstein, 2011).

2.2.1.3. Bilişsel Yaklaşım

Bornstein'in geliştirdiği bilişsel-etkileşimci modele göre bağımlılıkla ilgili motivasyonlar, duygusal tepkiler ve davranışlar kişinin ilgili şemalarının etkinleşmesiyle gerçekleşmektedir (Bornstein, Ng, Gallagher, Kloss, and Regier, 2005). Bilişsel- etkileşimci modele göre bağımlılık dört bileşenden oluşmaktadır. Bunlar:

- 1) Bilişler: Kişinin benliğine yönelik zayıflık ve güçsüzlük algısı.
- 2) Motivasyonlar: Kişinin potansiyel koruyucu ve yardımcılarıyla ilişkisini sürdürme ve reddedilme ihtimalini en aza indirme isteği.
- 3) Duygular: Diğer kişiler tarafından bırakılma korkusu veya performans kaygıları.
- 4) Davranışlar: Diğerleriyle bağ kurma ve bağı devam ettirmeye yönelik kendini sunma stratejileri (kişinin amacı sosyal ortamındaki diğer kişiyle iyi geçinmek ise pasif ve uzlaşmacı olmayı seçerken diğer kişiyi etkilemek olduğunda aktif ve iddialı olabilmesi gibi).

Elde edilen bulgulara göre kişinin çaresizlik ve güçsüzlük şeması (a) aşırı koruyucu veya otoriter ebeveyn tutumu; (b) cinsiyet rolü sosyalleşmesi ve (c) başarı ve ilişkiye yönelik kültürel tutum faktörlerinin katkısı ile oluşabilmektedir. Üç faktör de -cinsiyet rolleri kadınlar için geçerli olmakla birlikte- bireylerin kendilerine yönelik hakimiyet ve öz-yeterlik inançlarının gelişimini engellemektedir. Dolayısıyla kişinin kendisine yönelik zayıf ve güçsüz değerlendirmesi bağımlılıkta temel rolü oynamakta ve sırasıyla diğer bileşenlere neden olmaktadır (Şekil 2).

Şekil 2.2. Bilişsel/Etkileşimsel (B/E) Kişiler Arası Bağımlılık Modeli (The Cognitive/Interactionist (C/I) Model of Interpersonal Dependency).

Kişinin bilişleri ve neden olduğu diğerlerine yönelik etkileşimlerin bileşimi olan model bu nedenle bilişsel-etkileşimsel ismiyle kavramsallaştırılmaktadır (Bornstein, 2006; Bornstein, 2011).

2.2.2. Bağımlı Kişilik Bozukluğu

Bu bölümde kişiler arası bağımlılık kavramıyla büyük ölçüde örtüşen ve karıştırılabilen bir diğer kavram olan “bağımlı kişilik bozukluğu”nun yıllar içerisinde değişen tanımlamalarına yer verilecektir. Sosyal bir varlık olan insan hayatta kalma çabasıyla yaşamının belirli dönemlerinde diğer insanların varlığına güvenmektedir. Fakat bu destek arayışı aşırı ve işlev bozucu noktaya ulaştığında ruhsal bozukluk olarak sınıflandırılmaktadır (Disney, 2013).

Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM)’nin ilk versiyonundan öncelere dayanan bağımlı kişilik bozukluğu kavramı, daha sonrasında DSM’nin diğer versiyonları üzerinde gelişmiştir. İlk olarak 1952 yılında yayınlanan DSM’de bağımlı kişilik bozukluğuna ayrı bir tanı sınıfı olarak yer verilmemiştir. Burada yalnızca “pasif agresif” kişiliğin “pasif-agresif, pasif-bağımlı” alt tipi ve “çaresizlik, kararsızlık, diğer insanlara yapışma eğilimi” olarak karakterize edilmiştir. Aynı şekilde, 1968’de yayınlanan DSM-II’de de bağımlılığa dayanan herhangi bir kişilik bozukluğundan bahsedilmemiştir. Fakat histerik ve pasif agresif kişilik tanımında, daha sonrasında bağımlı kişilik bozukluğuna dönüşecek olan bazı tanımlara yer verilmiştir. 1987’de DSM-III’de bağımlı kişilik bozukluğu Eksen II’ye

yerleştirilmiş ve ilk kez ayrı bir tanı sınıfı olarak yer almıştır. DSM-III revize versiyonunda ise kriterler iyice genişletilmiş ve erken yetişkinliğin ilk yıllarında başlayan ve çeşitli bağlamlarda meydana gelen “yaygın olarak itaatkâr ve bağımlı tutum” şeklinde karakterize edilmiştir. DSM-IV’te bir önceki versiyona nazaran bağımlı kişilik bozukluğu ölçütlerinde büyük değişikliklere gidilmemiş “uyumlu ve yapışkan davranışa ve terk edilme korkusuna yol açan aşırı ilgilenilme ihtiyacı” şeklinde değiştirilmiştir. Ruhsal bozukluklar tanı el kitabının son versiyonu olan DSM-V’te ise kitabın çalışma grubu tarafından bağımlı kişilik bozukluğunun tanı sınıfından çıkarılması teklif edilmiş olsa da Amerikan Psikiyatri Birliği müteveli heyeti tarafından bu değişiklik onaylanmamıştır (Disney, 2013).

Bağımlı kişilik bozukluğu tanımı DSM-V içerisinde bir önceki versiyonunda olduğu şekliyle aynı kalmıştır. Tanı ölçütlerine bakıldığında kişinin bağımlı kişilik bozukluğu tanısı alabilmesi için aşağıdaki maddelerin beşi ya da daha çoğunun var olması gereklidir (Köroğlu, 2013: 335).

- 1) Başkalarının desteği olmadan gündelik kararlar almada güçlük yaşar.
- 2) Kendi yaşamı için önemli konularda dahi başkalarının sorumluluk üstlenmesini bekler.
- 3) Cezalandırılma olasılığının olmadığı koşullarda başkalarının desteği veya onayını alamayacağı korkusuyla farklı bir fikir belirtmez.
- 4) Öz güven yoksunluğu nedeniyle bir işe girişmek veya devam ettirmekte zorluk yaşar.
- 5) Başkalarının onayı ve desteği için hoş olmayan işlerde dahi uç noktalarda gönüllülük sergiler.
- 6) Kendisine bakma konusunda yetersizlik hissetmesi, yalnız kaldığında gergin hissetmesine neden olur.
- 7) Biten yakın ilişkileri ardından çevresindeki farklı destek ve onay kaynaklarına yönelir.
- 8) Terk edilme korkusuyla gerçek dışı bir biçimde ilgilenir.

Bu bilgiler ışığında; yürütülen bu araştırmada kullanılan kişiler arası bağımlılık değişkeni, kişinin işlevselliğini bozan, yapışkanlık ve terk edilmeye yönelik aşırı kaygıyı içeren patolojik bağımlılıktan ayrılmaktadır.

2.3. İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar

Araştırmanın değişkenlerinden biri olan ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar, bilişsel yaklaşımlar bağlamında ele alınmaktadır.

2.3.1. Bilişsel Yaklaşım

Bilişsel yaklaşımın doğuşu milattan sonra 100 yıllarına kadar dayanmaktadır. Bu dönemde Stoacı filozof Epiktetos'un düşünceleri bilişsel yaklaşımın temellerini oluşturmaktadır. Epiktetos'a göre kişilerin yaşadığı olaylar hayatın akışında sadece var olmaktadır. Bu olayların yarattığı etkiler ise kişilerin bu olaylara yüklediği anlamlarla ilgilidir. Kişi, yaşamının koşulları ve başına gelenler hakkında kontrol edebildiği ve edemediği durumları birbirinden ayıramıyorsa ve kendi istek ve beklentileri ile gereksiz bir uğraş içindeyse kişinin mutsuz olması doğaldır. Kişi ancak bu durumlar hakkında farkındalık sahibiyse özgürlüğü ve huzuru hissedebilir. İnsanların olaylara yüklediği anlamlar ve bilişlerinin bireyin ruhsal durumunda yarattığı etkilerden bahseden bu fikirler, bilişsel terapinin gelişim sürecinin başlangıç noktası sayılır (Türkçapar ve Sargın, 2012: 9).

Biliş, bireylerin duyu organlarıyla ve olaylara yönelik algılarıyla elde edilen verilerin zihinde işlenmesiyle oluşan düşünceler, planlamalar, problem çözme ve iletişimden oluşan karmaşık bir yapıdır. Bilişsel kurama göre kişinin duyumsadığı ve algıladığı durumlara yönelik bilişsel yapısı, bireylerin aynı durumlara verdiği farklı tepkileri açıklamaktadır. Kuram, sorunların tamamen bilişsel yapılardan kaynaklandığı öne sürmez. Sorunların biyolojik, psikolojik ve sosyal etkenlerle ortaya çıktığını ve kişinin algı ve değerlendirmesi, duygusal ve davranışsal tepkileri ve fizyolojik tepkileriyle bir bütün olduğunu söylemektedir. Ayrıca bu bütünün parçaları arasındaki bağlantıda kişinin bilişsel süreçlerinin uyumlu, gerçekçi ve işlevsel olmasının sorunların çözümünde önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamaktadır (Türkçapar, 2018).

Kişinin inanç, beklenti ve düşüncelerinin problemleri içerisindeki önemiyle ilgili temellerin atılması çok eskiye dayansa da modern psikoloji tarihinde bilişsel yaklaşımı sistematik bir şekilde ortaya koyan ve dönemin mevcut psikoterapi yöntemlerine karşı devrim yaratan iki klinisyen Albert Ellis ve Aaron T. Beck olmuştur.

2.3.1.1.Ellis'in Akılcı Duygusal Davranışçı Terapi Modeli (ADDT)

20. yüzyılda psikoterapide hâkim kuramın (psikoanalitik kuram) yetersizliklerinden yola çıkarak kendi klinik gözlem ve çalışmalarıyla bilişsel yapının önemini ortaya koyan ilk psikolog Albert Ellis olmuştur (Türkçapar, 2018). Ellis, 1955'te Akılcı Duygusal Terapi'yi (ADDT) kurarak bu kuram ile duyguları büyük ölçüde belirleyen faktörlerin; kişinin tutumları, olaylara yönelik yorumları ya da olayların kişi için anlamı olduğunu belirtmiştir. Bu ekole göre kişilerin duygusal sıkıntılarının en aza indirilmesi olaylara getirdikleri yorumun ne derece tutarlı ve mantıklı olduğuna bağlıdır (Dryden and Bond, 1994). Bunun nedeni, Ellis'in bütüncül yaklaşımına göre düşünce, duygu ve davranış alanlarının birbiriyle etkileşim halinde hatta karşılıklı olarak neden-sonuç ilişkisine dayalı olmasıdır. Yani tutarlı ve mantıklı akılcı inançların tersine akılcı olmayan inançlar, kişinin işlevsel olmayan uygunsuz tepkiler vermesine neden olmaktadır (Corey, 2008).

ADDT, bireylerin psikolojik güçlüklerle ilgili erken yaşantılar ve çevrenin etkisine bakış açısıyla diğer psikoterapi kuramlarından ayrılmaktadır. Ellis'e göre insanlar zaten halihazırda kendilerini rahatsız etmeye yönelik yatkınlıklara sahiptir ve bunu kendi amaçları, standartları, aile ve toplumdaki gelen değerlerini "zorunluluklara" çevirerek yaparlar. Kişilerin kendilerine ve dünyaya yönelik "yapmalıyım, zorundayım, olmalı" gibi düşünceleri "kendinden nefret etme" gibi duygulara neden olurken işlevsiz davranışlar da sürece eşlik etmektedir. Fakat neyse ki kişiler, bu dogmatik emirleri içselleştirmeye yönelik güçlü yatkınlıklarına karşın kendilerini değiştirme ve gerçekleştirme eğilimine de sahiptir ve bunu kendi başlarına ya da terapi eşliğinde gerçekleştirebilmektedir (Ellis, 1992).

ADDT, terapi sürecinde danışanı terapiye getiren olaylarla ilgili yalnızca duygularla çalışmanın danışana uzun süreçte yardımcı olmayacağını, bunun düşünce ve davranışlarla ilgili çalışmalar eşliğinde eğitsel bir süreç olması gerektiğini savunmaktadır. Terapist akılcı olmakla ilgili yöntemleri danışana öğreten bir öğretmen, danışan da bunları öğrenen ve hayatında uygulayan öğrenci rolünü üstlenmektedir (Corey, 2008).

2.3.1.1.1. A-B-C Kişilik Kuramı

ADDT kuram ve uygulamalarının temelinde A-B-C kişilik kuramı vardır. A-B-C kuramı bireylerin karşılaştığı olayları ve karşılıklı olarak nedensel bir biçimde birbirlerini etkileyen düşünce, duygu ve davranışları ifade etmektedir. A, başlatıcı ve harekete geçirici olaydır, B başlatıcı olaya dair inançlardır, C ise başlatıcı olay

hakkındaki inançların yarattığı sonuçlardır (Sharf, 2017). Örneğin sınavı yaklaşan bir öğrenci için sınavına birkaç gün kalması başlatıcı olayı (A), “Yüksek puan almak zorundayım, yoksa biterim.” inancı (B), bu inancın yarattığı olumsuz duygu-durum, fizyolojik tepkiler ve davranışlar ise sonuçları (C) ifade etmektedir.

A-B-C kuramına göre örnek olayda görüldüğü gibi kişinin duygusal tepki ve davranışlarını akılcı veya akılcı olmayan inançlar belirlemektedir. Bireylerin oluşturduğu ve kendi kendilerine sürekli tekrar ettikleri akılcı olmayan inançları kendilerini ve ilişkilerini tahrip etmektedir. Bu nedenle ADDT’nin temel amacı kişinin akılcı olmayan inançlarına müdahale etmektir. Akılcı olmayan inançları değiştirmeye yönelik süreç; tespit etme (detecting), tartışma (debating) ve ayırt etme (discriminating) aşamalarından oluşmaktadır (Corey, 2008).

2.3.1.1.2. Akılcı ve Akılcı Olmayan İnançlar

ADDT’de psikolojik sağlığın temelinde yer alan inanç türleri ikiye ayrılmaktadır. İlişkileri ve kişinin kendisini geliştirici olan akılcı inançlar yaşanılan durumlarla ilgili objektif, gerçekçi, mantıklı ve esnektir. Tersine akılcı olmayan inançlar ise yanlı, tutarsız, mantıksız ve değişmezdir. Bu tür inançlar ise kişinin kendisini ve ilişkilerini yıpratmaktadır. ADDT’ye göre dört tip akılcı inanç vardır. Bunlar (Ellis, 1962; akt. Dryden, 2005):

1. **Esnek tercihler (flexible preferences):** Diğer insanlardan onay almak istiyorum fakat almak zorunda değilim.
2. **Felaketleştirici olmayan inançlar (non-awfulizing beliefs):** Diğer insanlar tarafından onaylanmamış olabilirim fakat bu her şeyin sonu demek değil.
3. **Yüksek hayal kırıklığı toleransı inançları (high-frustration-tolerance beliefs):** Diğer insanlar tarafından onaylanmamakla karşılaşmak zor fakat bunu tolere edebilirim/tolere etmeye değer.
4. **Kabul inançları (acceptance beliefs):** Diğer insanlar tarafından onaylanmamış olabilirim ama; ben değersiz biri değilim/insanlar kötü değil/ yaşam kötü değil.

Akılcı olmayan inançlar da aynı şekilde dört grupta toplanmaktadır. Bunlar:

1. **Katı istekler (rigid demands):** Diğer insanlardan onay almak zorundayım.
2. **Felaketleştirici inançlar (awfulizing beliefs):** Diğer insanlardan onay almazsam bu her şeyin sonu olur.

3. Düşük hayal kırıklığı toleranslı inançlar (low-frustrationtolerance beliefs): Diğer insanlar tarafından onaylanmamayı tolere edemem.

4. Değer düşüren inançlar (depreciation beliefs): Diğer insanlar tarafından onaylanmadıysam değersiz biriyim/ insanlar korkunç ve kötü/ yaşam kötü.

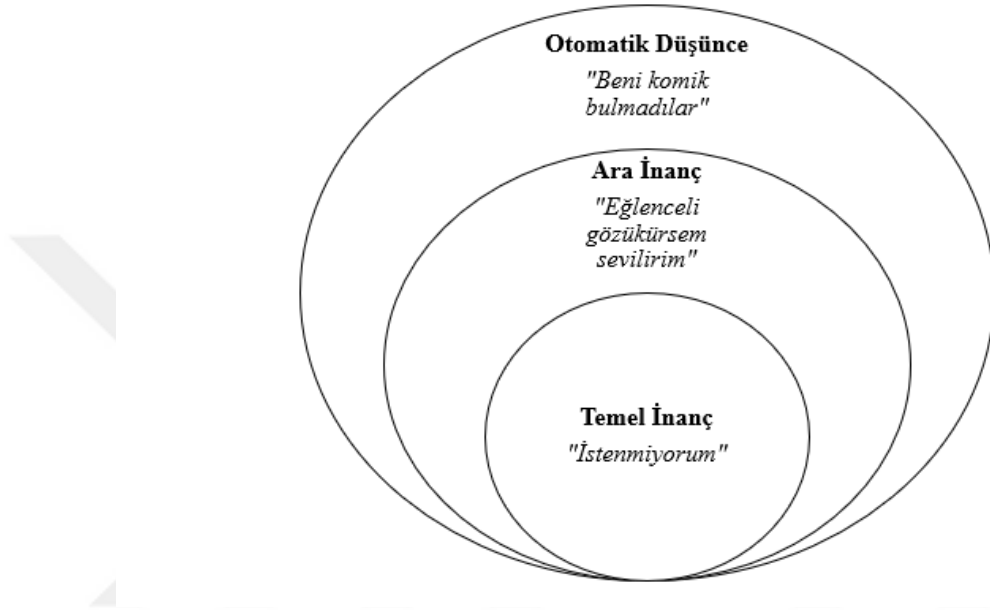
2.3.1.2. Beck'in Bilişsel Terapi/Bilişsel Davranışçı Terapi Modeli (BDT)

Bir psikiyatri uzmanı olan Aaron Temkin Beck, kariyerine dönemin popüler psikoterapi yöntemi olan psikanalizle başlamıştır. Bu dönemde psikanaliz, deneysel olmaması yönüyle büyük eleştiriler almaktaydı. Kullandığı psikoterapi yönteminin kanıtlanabilirliğine inanan Beck, bu amaçla deneysel çalışmalara başlamış ve çalışmaları için depresyondaki hastaların rüyalarına, yani kişilerin bilinç dışı materyalleri ile duygu durumları arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. Rüya analizlerinde belirli temaların ortaya çıkması Beck için önemli olsa da asıl dikkatini çeken değişken, bu kişilerin kendileri ve yaşadıklarına yönelik düşünceleri olmuştur. Yaptığı geniş çaplı araştırmalar sonucunda Beck, düşüncelerin kişilerin duygudurumları üzerindeki etkisini ortaya koymuş, bozuk düşünce yapısının değiştirilmesinin kişileri tedavi edeceğini göstermiştir (Özdel, 2015).

Farklı klinisyenlerin katkılarıyla artan ampirik çalışmalar bilişsel kuramın büyümesini ve diğer ruhsal bozukluklara yönelik çalışmaların yaygınlaşmasını sağlamıştır. Yeni çalışmalarla birlikte bilişsel yaklaşımın etkisi giderek büyüye de psikoterapi alanında en büyük devrimlerden biri de 1980'lerde bilişsel ve davranışçı yaklaşımın birleşmesiyle gerçekleşmiştir (Türkçapar ve Sargın, 2012). Bilişsel yaklaşımın ortaya çıkmasından daha önceleri psikoloji alanında hüküm süren davranışçı uygulamaların temelini oluşturan uyarıcı ve tepki arasındaki mutlak ilişkide göz ardı edilen bilişlerin öneminin ortaya konması, tedaviye bilişsel çalışmaların da dahil olmasını gerekli kılmış, bilişsel ve davranışçı uygulamaların birleşmesini gerekli kılmıştır. Böylelikle bilişsel yaklaşımın gelişiminde fikir alışverişlerinin önemli rol oynadığı iki klinisyen Ellis ve Beck'in ortaya koydukları Akılcı Duygusal Davranışçı Terapi ve Bilişsel Terapi bilişsel-davranışçı terapilerin temelini oluşturmuştur (Vatan, 2016).

Bilişsel davranışçı terapi sürecinde terapist, danışanın yaşadığı olaylarda düşünceleri ve davranışlarında yanlış giden adımları fark etmeleri ve alternatiflerini yerine koymayı öğretmeyi amaçlayan bir rehber rolündedir. Aynı zamanda terapist rehber rolünü sürdürürken kullandığı becerileri danışana da kazandıran bir eğitmendir.

Danışanlar olumsuz duygular hissettiklerinde bu duygulanımdan hemen önceki düşünceleri konusunda farkındalık kazanmaları yönünde eğitilir (Piştof ve Şanlı, 2013: 183). Bahsi geçen anlık düşünceler bilişsel kuramda otomatik düşünceler olarak adlandırılmıştır. Bilişsel yapının kavramsallaştırılmasında en dışta bulunan otomatik düşünceler, daha derine inildiğinde ara inançlar ve merkezde temel inançlar karşımıza çıkmaktadır (Özcan ve Gül Çelik, 2017).

Şekil 2.3. Bilişsel Yapı: Otomatik Düşünceler ve Şemalar

2.3.1.2.2. Otomatik Düşünceler

Otomatik düşünceler, kişinin düşünce akışı içerisinde istemsizce/otomatik bir şekilde var olan sözel ya da görsel düşüncelerdir. Kısa ve öz şekilde var olan bu düşünceler mekâna ve olaya yönelik çok fazla sayıda anlık olarak üretilmekte ve her insanda bulunmaktadır (Beck, 2014). Herhangi bir yönlendirme ve düşünme süreci olmadan hızlı bir şekilde var olurlar ve genelde fark edilmeden doğru kabul edilirler. Örneğin bir kişi karmaşık bir makale okurken zihninden otomatik bir şekilde geçen “anlamıyorum” düşüncesine dikkat etme eğiliminde değildir. Bu düşünce kişi tarafından bilinçli bir şekilde değerlendirilmeden doğru varsayılmakta ve asıl olarak eşlik eden rahatsız edici duygular fark edilmektedir (Türkçapar, 2018).

2.3.1.2.3. Ara İnançlar ve Kurallar

Bilişsel yapının en yüzeyinde yer alan otomatik düşüncelerin arka planına baktığımızda karşımıza ilk olarak kişinin kendine, diğer insanlara ve yaşadıklarına

yönelik ara inanç, kural ve sayıltıları çıkmaktadır. Bunlar kişi tarafından dile getirilmese de otomatik düşüncelerinin, davranışlarının ve yaşantılarının yönlendiricisidir. Kişi bu kuralları, beklentileri, sayıltıları ve inançları kendi deneyimlerinden, gözlemlerinden ya da edindiği bilgilerden elde edebilir. Terapi sürecinde kişinin uyum ve işlev bozucu ara inançlarına kişinin yaşantıları, otomatik düşüncelerinin ortak temaları, otomatik düşüncelerinin kişi için anlamı ya da kendine ve diğerlerine yönelik beklentileri yoluyla ulaşılabilir. Ara inançlar “başarılı olursam sevilirim” gibi sayıltılarla ve “yalnızca başarılı insanlar sevilir” gibi kurallarla örneklendirilebilir. (Türkçapar, 2018).

2.3.1.2.4. Temel İnançlar

Bilişsel kurama göre ara inançlar ve temel inançlar şemaların alt gruplarıdır ve ara inançların nereden geldiği sorusunun cevabı temel inançlardır. Temel inançlar kişinin kendisine, diğer insanlara ve dünyaya dair temel varsayımlarından oluşmaktadır. Bu varsayımlar yaşamın ilk yıllarında edinildiği gibi ileriki yıllarda yaşantılarla pekiştirilmektedir. Kişinin temel inançları kişiliğini yani duygusal ve davranışsal örüntülerini düzenlemektedir. Temel inançlar üç kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar (Türkçapar, 2018):

1. Çaresizlik (güç, başarı ve performansla ilgili): “Yeteneksizim”, “Sorunlarla baş edemem” “Diğerleri kadar iyi olamam”, “Güçlü değilim”
2. Sevilme (duygusal eksikliklerle ilgili): “Sevilmeyen biriyim”, “Sıkıcıyım”, “Hep yalnız olacağım”, “Önemsenecek kadar iyi değilim”
3. Değersizlik (ahlaki olarak değersizlik, kötülük, suçlulukla ilgili): “Pislik biriyim”, “İyi biri değilim”, “Kötü ruhluyum”, “Yaşamayı hak etmiyorum”, “Kabul edilemez biriyim”

Temel inançlar aslında tüm insanlarda çiftleriyle birlikte bulunmaktadır. Yani bir insanda hem sevilme temel inancı hem de sevilme temel inancı vardır. Bu inançlar kişinin yaşadığı olaya göre aktive olmaktadır. Ruhsal açıdan sağlıklı bireylerde genelde olumlu temel inançlar etkin durumdadır ve olumsuz durumlarla karşılaşıldığında olumsuz temel inançlar geçicidir. Fakat kronik ruhsal rahatsızlıklarda ya da kişilik bozukluklarında olumsuz temel inançlar neredeyse her zaman aktivedir (Türkçapar, 2018).

2.3.1.2.5. Bilişsel Çarpıtma/ Bilişsel İşleme Tipleri

Türkçapar (2018) bilişsel çarpıtmalar yerine bilişsel işleme veya bilişsel tuzak kavramlarının kullanılmasının daha işlevsel olacağını öne sürmüştür. Bunun nedeni bilişsel çarpıtmalar adı altında verilen işlemlerin aslında zihnin doğal işleyişinin bir parçası olmasıdır. Sağlıklı zihin işleyişi olan her bireyin bu becerileri kullanması beklenir. Fakat bu işlemlerin hiç yapılmıyor olması bir eksiklik olduğu gibi çok fazla kullanılması da birey için uyum bozucudur. Eğer kişi karşılaştığı durumlarda katı ve uygunsuz bilişsel işlemler yapıyorsa bu olumsuz otomatik düşünceler oluşturmakta ve peşinden duygusal rahatsızlık gelmektedir. Ayrıca bir otomatik düşüncede birden fazla düşünce hatası bulunabilmektedir.

Bilişsel işleme tipleri aşağıdaki gibidir (Türkçapar, 2018):

1. **Keyfi Çıkarsama:** Herhangi bir kanıt olmaksızın ya da tersine kanıtlara rağmen belli bir sonuca ulaşılmasıdır. Örneğin: *“Bana acıdığı için benimle konuşuyor.”*
2. **Seçici Soyutlama:** Bir olayda belirgin diğer koşulları göz ardı ederek bir detaya odaklanması ve tüm yaşantının bir detay kapsamında değerlendirilmesidir. Örneğin: *“Ayşe beğenmediğine göre kötü bir sunum yaptım.”*
3. **Aşırı Genelleme:** Sınırlı sayıda deneyimle genel kurallara ulaşmak ve bu kurala inancın sürdürülmesidir. Örneğin *“Her erkek yalan söyler.”*
4. **Büyültme ve Küçültme:** Kişinin kendisiyle ilgili olumlu durumları yok sayması, küçük görmesidir. Tam tersi şekilde olumsuz durumların da büyük görülmesidir. Olayların değerlendirilmesinde sistematik bir yanlılık yapılır. Örneğin: *“Pastayı kötü yapmam tam bir beceriksizlik, sonuçta diğer yemekleri herkes iyi yapar.”*
5. **İkili (Hep ya da Hiç Biçiminde) Düşünme:** Olayların yalnızca siyah ve beyaz renklerde yani iki uçta değerlendirilmesidir. Hep ve hiç kavramlarının arası yoktur. Basit bir olumsuzluk bile çatışmaya veya sıkıntıya neden olabilir. *“Öneri verdiği göre sunumlarımı beğenmiyor.”*
6. **Kişiselleştirme:** Kişinin kendisiyle ilgili olmayan ya da çok az ilgisi olan durumlarda dahi olumsuz durumu kendisine veya yaşadığı sıkıntıya atfetmesidir. Örneğin: *“Benimle konuşmak istemediği için sessiz kalıyor.”*

7. **Felaketleştirme:** Geleceğe yönelik durumlar hakkında sürekli olarak olumsuz tahminler yapılmasıdır. Bu tahminler genellikle az kanıtlı veya hiçbir kanıta dayanmadan yapılmaktadır. Örneğin: *“Patronum beni çağırdığına göre kesin kovulacağım.”*

8. **-meli, -malı İfadeler:** Kişinin inandığı kendine, diğer insanlara ve dünyaya yönelik katı kurallarının olması ve bu kurallar gerçekleşmediğinde kendine yönelik suçluluk, diğerlerine yönelik öfke hissetmesidir. Örneğin: *“Duygularımı kontrol etmeliyim. “İnsanlar kendinden önce karşısındakileri önemsemelidir.”*

9. **Zihin Okuma:** Kişinin diğer insanların düşündüklerini bildiğini, diğer insanların da kendisinin ne düşündüğünü bildiğini varsaymasıdır. Örneğin: *“Ben söylemeden ihtiyaç ve isteklerimi anlamalı.”*

10. **Duygudan Sonuca Ulaşma:** Olayla ilgili kanıtları değerlendirmeden yalnızca duyguları dikkate almaktır. Gerçek durumun hissedildiği gibi olduğunun varsayılmasıdır. Örneğin: *“İçimde bir huzursuzluk var, kesin kötü bir şey olacak.”*

11. **Etiketleme:** Kişinin yaşanan olaylarda duruma veya bağlama yönelik değerlendirmeler yerine kendisi veya diğer insanlara yönelik genel değerlendirmeler yapması, etiketler yapıştırmasıdır. *“Bu işi yapamadım. / Tamamen beceriksiz biriyim.”*

3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

3.1. Ebeveyn Kabul ve Red Kuramı ile İlgili Yayın ve Araştırmalar

Literatür incelendiğinde EKAR kuramıyla ilgili yurt içi ve yurt dışında çok sayıda araştırma olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu çalışmada çoğunlukla kişiler arası ilişkiler ve psikolojik uyumla ilgili yetişkinlerle yürütülmüş ve son yıllarda ortaya konan araştırmalara yer verilmiştir.

3.1.1. Ebeveyn Kabul ve Reddi ile İlgili Yurt Dışındaki Araştırmalar

Smeijers ve diğerlerinin (2018) algılanan ebeveyn kabul ve reddinin yetişkinlikte artan saldırganlık riski ile ilişkisi ve bilişsel çarpıtmaların gelişimine katkısının ortaya konması amaçlanmıştır. Ayrıca algılanan ebeveyn kabul ve reddinin saldırganlık riski ve bilişsel çarpıtmaları yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Araştırmaya adli psikiyatri polikliniği hastalarından saldırganlığını düzenleme sorunu olan 123 yetişkin katılmıştır. Analizler sonucunda saldırgan davranma eğilimiyle muhalefete karşı gelme ve fiziksel saldırganlıkla ilgili bilişsel çarpıtmaları güçlü ilişkili bulunmuştur. Ayrıca yetişkinlerin mevcut eğilimleriyle ebeveyn reddi arasında doğrudan ilişki bulunmuştur. Bu ilişkiye bilişsel çarpıtma alt boyutlarından karşıt olma-meydan okuma kısmen aracılık etmiştir. Bulgularla birlikte ebeveyn kabul ve reddiyle bilişsel çarpıtmaların saldırganlık üzerindeki etkisi desteklenmiştir.

Hodgess, Dodd ve Hackathorn (2021)'un ebeveyn reddi ve akran kabulü arasındaki ilişkide duygusal düzensizlik ve uyumsuz bilişlerin rollerini incelemeyi amaçladıkları çalışmaya psikoloji sınıfında öğrenim gören 18-38 yaşları arasında 167 birey katılmıştır. Araştırma sonucunda ebeveyn reddi ile akran kabulü, duygusal düzensizlik ve uyumsuz bilişler arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur. Ebeveyn reddi ve akran kabulü arasındaki ilişkide uyumsuz bilişlerin aracı rolü bulunurken duygusal düzensizlik değişkeninin aracı rolü bulunamamıştır. Duygusal düzensizlik yalnızca ebeveyn reddi ile ilişkili bulunmuştur.

Parmar ve Rohner (2005) 'in yürüttüğü araştırmanın temel amacı psikolojik uyum ve algılanan yakın partner kabulüne algılanan ebeveyn kabul ve reddinin aracılık edip etmediğini ortaya koymaktır. Araştırmanın örneklemini Hindistan'da yaşayan 79 yetişkin oluşturmaktadır. Korelasyon analizi sonucunda algılanan anne ve baba kabulü ile psikolojik uyum arasında pozitif ilişki vardır. Benzer olarak yakın partner kabulü

ile psikolojik uyum arasında da pozitif ilişki bulunmuştur. Çoklu regresyon analizi ile anne kabulünün erkek ve kadın katılımcılarda psikolojik uyumu yordamadığına ulaşılmıştır. Erkekler için algılanan eş kabulünün psikolojik uyumun en güçlü yordayıcısı olduğu ve bu ilişkiye algılanan baba kabulünün kısmen aracılık ettiği bulunmuştur. Kadınlarda ise algılanan eş kabulü ve algılanan baba kabulü yakın seviyede psikolojik uyumun yordayıcısıdır. Ayrıca algılanan eş kabulü ve psikolojik uyum arasındaki ilişkiyi algılanan baba kabulünün düzenlediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Rohner ve diğerlerinin (2019) çocuklukta her iki ebeveyni tarafından reddedildiğini hatırlamanın yetişkinlikte yakınlık korkusuyla ilişkisini araştırdıkları çalışmaya Türkiye'nin de içinde bulunduğu 13 ülkeden 3483 genç yetişkin katılmıştır. Araştırma sonucunda anne ve baba reddinin hatırlanmasının yakınlık korkusu üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Ek olarak yetişkinlerin yakınlık korkusunda hatırlanan anne reddinin daha güçlü bir yordayıcı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca 13 ülkede de cinsiyet fark etmeksizin ebeveyn reddi ile yakınlık korkusu arasındaki ilişkiye psikolojik uyumsuzluk ve ilişki kaygısının kısmen aracılık ettiği görülmüştür.

İbrahim ve diğerlerinin (2015) çocuklukta algılanan ebeveyn red ve kabulünün yetişkinlikte reddedilme duyarlılığı gelişimine yol açıp açmadığını test ettikleri araştırmaya 271 üniversite öğrencisi katılmıştır. Korelasyon analizi sonucunda algılanan anne ve baba kabul reddinin yetişkinlikte reddedilme duyarlılığıyla güçlü bir şekilde ilişkili olduğuna ulaşılmıştır. Ek olarak yetişkinlerin aynı cinsten algıladıkları kabul ve reddin reddedilme duyarlılığındaki değişimi diğer cinsiyetten algılanan kabul ve redde göre daha fazla açıkladığına ulaşılmıştır.

Giotsa ve diğerlerinin (2018) ebeveyn kabul reddi ile kişiler arası kaygı arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçladıkları araştırmaya 18-35 yaşları arasında 75' i kadın, 75 ' ise erkek olmak üzere toplam 150 kişi katılmıştır. Katılımcıların yarısı kişiler arası yakın bir ilişkideyken diğer yarısı değildi. Araştırma sonuçlarına göre bu iki grup arasında kişiler arası kaygı açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Tüm katılımcıların kişiler arası kaygı puanları ebeveyn reddinin tüm alt boyutları ile (düşmanlık/saldırganlık, kayıtsızlık/ihmal/ayrışmamış red) pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkilidir. Ayrıca kişiler arası kaygı toplam puanının ebeveyn kabulü/sıcaklığı ile olumsuz yönde anlamlı düzeyde ilişki içerisinde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Tany, Rahman ve Saha (2021)' nın ergenlerin sosyal ve duygusal bozuklukları ile ebeveyn kabul ve reddi arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçladıkları çalışmaya 100 ergen ve 100 ebeveyni olmak üzere 200 birey katılmıştır. Araştırma sonucunda anne baba kabulü/sıcaklığı ile ergenlerin duygusal sosyal bozuklukları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki elde edilmiştir. Ayrıca anne baba düşmanlık/saldırganlık kayıtsızlık/ihmal ve ayrışmamış red ile duygusal ve sosyal bozulma arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Khaleque ve diğerlerinin (2019) araştırmasında genç yetişkinlerin çocuklukta algıladıkları ebeveyn kabul ve reddinin şimdiki psikolojik uyumları ve reddedilme duyarlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca ebeveyn kabul ve reddinin diğer değişkenler üzerindeki bağımsız etkileri araştırılmıştır. Araştırmaya %49'u kadın ve %51'i erkek olmak üzere 514 üniversite öğrencisi katılmıştır. Korelasyon analizi sonucunda ebeveyn kabul reddi, psikolojik uyum ve reddedilme duyarlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişkiler bulunmuştur. Hiyerarşik regresyon analizi sonucunda hem anne hem baba reddinin hem kadın hem erkek katılımcıların şimdiki psikolojik uyumları üzerinden önemli derecede bağımsız etkileri olduğuna ulaşılmıştır. Ayrıca baba reddinin hem erkek hem kadın katılımcıların reddedilme duyarlılığı üzerinde önemli derecede bağımsız etkileri olduğuna, anne reddinin reddedilme duyarlılığını yordamadığına ulaşılmıştır.

Saleem ve diğerlerinin (2019) 15-20 yaşları arasındaki 321 gençle yürüttükleri araştırmanın temel amacı, ebeveyn reddi ile ruh sağlığı sorunları arasındaki ilişkide kişiler arası ilişkilerdeki zorlukların aracı rolünü saptamaktır. Korelasyon analizi sonucunda üç değişken arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yol analizi sonuçlarına göre ise ebeveyn reddinin kişiler arası ilişkilerdeki zorluklar aracılığıyla ruh sağlığı sorunları üzerinde dolaylı bir etkiye sahip olduğu ortaya konmuştur.

Ashdown ve diğerlerinin (2021) yürüttüğü çalışmada algılanan anne reddi ile romantik partneri gözetleme/takip etme nedenlerini ve olasılığını yordayıp yordamadığının ortaya konması amaçlanmıştır. Her iki model için de psikolojik uyumsuzluk, kişiler arası kaygı, kıskançlık ve sosyoseksüellik değişkenlerinin aracılık rolü incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre algılanan anne reddi kıskançlık aracılığıyla romantik partneri gözetleme/takip etmeyi onaylamanın yanı sıra ayrıca böyle bir davranışta bulunma olasılığı ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğuna ve bunu öngördüğüne ulaşılmıştır.

Rohner ve diğerlerinin (2020) yürüttüğü çok kültürlü çalışmada yetişkinlerin algıladıkları kabul ve red düzeyleriyle psikolojik uyumsuzlukları arasındaki ilişkide yalnızlığın aracılık etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya beş farklı ülkeden (ABD, Hollanda, İtalya, Irak, Pakistan) 899 kişi katılmıştır. Araştırmada yetişkinlerin algıladığı reddin yalnızlık duygularını önemli derecede yordadığına, ayrıca baba reddinin yalnızlık duygusuyla anne reddine göre daha güçlü bir şekilde ilişkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Psikolojik uyumsuzluğun yalnızlık üzerindeki etkisine anne reddi tam olarak aracılık ederken baba reddi kısmen aracılık etmiştir. Algılanan kabul ve red düzeyi, psikolojik uyumsuzluk ve yalnızlık üzerinde ülkeler ve cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Putnick ve diğerlerinin (2020) Bangladeşli 300 üniversite öğrencisiyle yürüttükleri araştırmada, ebeveyn reddinin psikolojik uyumsuzluk ve yalnızlığa katkısının ortaya konması amaçlanmıştır. Korelasyon analizi sonucunda ebeveyn reddi psikolojik uyumsuzluk ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Ayrıca psikolojik uyumsuzluk erkek katılımcılarda yalnızlık ile ilişkili bulunmuştur. Genç yetişkinlerin algıladıkları ebeveyn reddi psikolojik işleyişin üzerinde daha çok red alt boyutlarından düşmanlık/ saldırganlık ile ilişkili bulunmuştur.

3.1.2. Ebeveyn Kabul ve Reddi ile İlgili Yurt İçindeki Araştırmalar

Satan (2020)'ın yürüttüğü araştırmanın temel amacı algılanan ebeveyn kabul reddi ile yalnızlık arasındaki ilişkide sosyal bağlılığın aracı rolünü incelemektir. Araştırmanın evrenini Atatürk Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler oluştururken örneklemini 271' i kadın 116' sı erkek olmak üzere toplam 387 eğitim fakültesi öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmanın temel problemi doğrultusunda önerilen model istatistiksel olarak doğrulanmıştır. Bu modele göre her iki ebeveyninden de algılanan kabul ve reddin yalnızlık üzerinde etkisi olduğu ve model içerisinde sosyal bağlılığın aracı rolünün doğrulandığı bulgularına ulaşılmıştır.

Epli ve diğerlerinin (2021) beliren yetişkinlikte algılanan ebeveyn reddi ile flört kaygısı arasındaki ilişkide bilişsel çarpıtmaların aracılık rolünü incelemeyi amaçladıkları çalışmaya 334' ü kadın ve 240' ı erkek olmak üzere toplam 574 üniversite öğrencisi katılmıştır. Korelasyon analizi sonucunda algılanan ebeveyn reddi, flört kaygısı ve bilişsel çarpıtmalar arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Yol analizleri sonucunda algılanan anne reddi ile flört kaygısı arasındaki ilişkiye bilişsel çarpıtmaların kısmen aracılık ettiği, algılanan baba reddinin flört

kaygısı üzerinde doğrudan etkili olduğu fakat bu ilişkiye bilişsel çarpıtmaların aracılık etmediği bulgularına ulaşılmıştır.

Özbiler, Taner ve Yalçinkaya (2019)'nın yürüttüğü araştırmaca temel amaç ebeveyn kabul reddi ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide işlevsel olmayan tutumların aracı rolünü incelemektir. Araştırmanın örneklemini 20-40 yaş arasındaki 231 birey oluşturmaktadır. Korelasyon analizi sonucunda değişkenler arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Ayrıca ebeveyn reddi ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkiye işlevsel olmayan tutumların kısmen aracılık ettiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Deveci Şirin (2019)'in yürüttüğü araştırmanın temel amacı genç yetişkinlerin algıladıkları ebeveyn kabul reddi ile ayrılık kaygısı arasındaki ilişkide güvensiz bağlanma alt boyutlarının (kaçınma ve kaygı) aracılık rollerini ortaya koyacak bir model geliştirmektir. Araştırmaya toplamda 1534 üniversite öğrencisi katılmıştır. Katılımcıların yaşları 18-25 arasında olmakla birlikte %48,9'u kadın %51,1'i erkektir. Yapısal eşitlik modelinin sonuçlarına göre algılanan ebeveyn kabul reddiyle ayrılık kaygısı arasındaki ilişkiye kaçınan ve kaygılı bağlanma türleri tam olarak aracılık etmektedir. Yani araştırmanın bulgularına göre ebeveyn reddi güvensiz bağlanma yoluyla ayrılık kaygısını ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca algılanan ebeveyn reddi ile ayrılık kaygısı arasındaki ilişkide kaygılı bağlanma kaçınan bağlanmaya göre daha etkili bulunmuştur.

Ulu-Yalçinkaya ve Demir (2017) cinsiyet, yaş, okul türü, eğitim alanı, kardeş sayısı ve doğum sırası gibi demografik değişkenlerin kontrolünden sonra algılanan ebeveyn kabul reddi ile kardeş ilişki kalitesinin yalnızlığı yordayıp yordamadığının incelenmesini amaçlamıştır. Araştırmaya 1451 lise öğrencisi katılmıştır. Elde edilen bulgulara göre anneden algılanan kabul yalnızlığın azalmasının en iyi yordayıcısıdır ve peşinden baba kabulü gelmektedir. Ebeveynlere dair değişkenler diğer demografik değişkenlere göre yalnızlığı daha iyi açıklamıştır. Tüm değişkenler birlikte yalnızlıktaki değişimin %19,6'sını açıklamaktadır.

Varan (2005) yürüttüğü araştırmada çocuklukta algılanan ebeveyn kabul reddi ile yetişkinlikte algılanan eş kabul reddi arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmaya 245 flört eden ya da evli olan kişi katılmıştır ve ilişkisinden memnun olanlar ile olmayanlar şeklinde iki gruba ayrılmışlardır. İlişkilerinden memnun olmayan katılımcıların memnun olan katılımcılara göre şu anki yakın ilişkileri ve geçmişte algıladıkları ebeveyn ilişkilerinin her ikisinin de daha yüksek

düzeyde red algıladıkları elde edilmiştir. Çocuklukta ebeveynlerinden red algılayanların yaklaşık olarak dörtte biri şu anki ilişkilerinden memnun oldukları ortaya konmuştur. Ayrıca korelasyon analizi sonucunda anne-baba kabul reddi ölçütleriyle yakın partner kabul reddi ölçütlerinin anlamlı düzeyde ilişkili olduğuna ulaşılmıştır.

Varan, Rohner ve Eryüksel'in (2008) yürüttüğü araştırmada algılanan eş kabülü, çocuklukta ebeveyn kabülünün hatıraları ve devam eden bağlanma ilişkilerinde psikolojik uyumsuzluk arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan 681 Türk yetişkine beş öz bildirim anketi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların her iki cinsiyette de anne, baba ve yakın partnerlerden kabul görme eğiliminde olduğu görülmüştür. Bu üç bağlanma figüründen algılanan kabülün bireylerin psikolojik uyumlarına önemli ve bağımsız katkılar sağlamaktadır. Ayrıca her iki cinsiyette de bahsedilen bağlanma figürlerinden herhangi birine ne kadar az sevgi duyulursa psikolojik olarak o denli uyumsuz olmaya eğilimli oldukları bulgusuna ulaşılmıştır.

Eryavuz'un (2006) çocuklukta algılanan ebeveyn kabul ve reddi ile yetişkinlikte algılanan eş kabul ve reddi arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçladığı doktora tezi çalışmasına 153'ü bekar, 145'i evli toplamda 298 kişi katılmıştır. Çocuklukta ebeveynlerinden kabul gören bireylerin eşlerinden daha çok kabul algıladığı ve ilişkisinden memnun olmayan bireylerin hem çocuklukta ebeveynlerinden hem de şimdi eşlerinden daha fazla red algıladıkları görülmüştür. Çocuklukta reddedilen bireylerin psikolojik uyumsuzluklarının daha yüksek düzeyde olduğu ve psikolojik uyum üzerinde erkeklerde eş kabülünün kadınlarda ise ebeveyn kabülünün önemli etkileri olduğu ortaya çıkmıştır.

Kaya ve Deveci (2021)'nin yürüttüğü araştırmada online kumar bozukluğu olan hastaların olmayan kontrol grubuna göre ebeveyn kabul red ve bağlanma stilleri açısından karşılanması amaçlanmıştır. Ayrıca üç değişken arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini online kumar bozukluğu olan 53 erkek hasta ile 57 kişiden oluşan sağlıklı kontrol grubu oluşturmaktadır. Araştırma bulgularında online kumar bozukluğu olan hastaların kontrol grubuna göre ebeveynlerinden daha fazla red algıladıklarına (özellikle babadan daha fazla olmak üzere) ulaşılmıştır. Ayrıca online kumar bozukluğu olan hastaların daha az düzeyde güvenli bağlandıkları daha fazla düzeyde kayıtsız ve korkulu bağlanmaya sahip oldukları ortaya konmuştur.

Araştırma sonuçlarına göre ebeveyn kabul reddi ile bağlanma stillerinin kumar oynama bozukluğunda belirleyici olduğu ortaya konmuştur.

Kandemir Özdiç (2019)'in ebeveyn kabul reddi, kişilik faktörleri (empati, ahlaki uzaklaşma, problem çözme) ve kardeş zorbalığı aracılığıyla akran zorbalığı arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçladığı çalışmaya 4. ve 5. Sınıfa devam eden toplamda 716 ilkokul çocuğu katılmıştır. Test edilen modelin sonuçları daha yüksek düzeyde red algılayan çocukların daha yüksek düzeyde ahlaki ayrılma gösterdiğini; daha düşük düzeyde empatik eğilim ve problem çözme becerileri gösterdiğini; daha yüksek düzeyde kardeş ve akran zorbalığı gösterdiğini ortaya koymuştur. Ayrıca kardeş zorbalığı ve akran zorbalığı arasında anlamlı düzeyde pozitif yönde ilişki bulunmuştur.

Bayat (2015)'in yürüttüğü çalışmada ebeveyn kabul reddi ve psikopatoloji arasındaki ilişkide kontrol odağı ile benlik kurgularının aracı rolünü ortaya koymaktır. Araştırma 190' ı kadın ve 129'u erkek olmak üzere toplam 319 kişi ile yürütülmüştür. Korelasyon analizi sonucunda ebeveyn kabulü ile psikopatoloji arasında anlamlı düzeyde negatif ilişki bulunurken ebeveyn reddi ile psikopatoloji arasında anlamlı düzeyde pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Anne kabul reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide kontrol odağı ve ilişkisel benlik kurgusunun kısmen aracılık rolü bulunurken algılanan baba kabul reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide kontrol odağı ve özerk-ilişkisel benlik kurgusunun kısmen aracılık rolü olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Ek olarak ebeveyn kabulü ile iç kontrol odağı arasında anlamlı düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Dilek Arar (2019) çalışmasında ruminatif düşünce biçiminin ebeveyn kabul reddi ve çocukluk çağı travmaları ile ilişkisini sosyodemografik değişkenleri de dikkate alarak incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmaya 20 yaş üstü 251 birey katılmıştır. Ruminatif düşünce puan ortalamasının yaş grubuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiğine ulaşılmıştır. Bu bulguya göre en genç grup en fazla ruminatif düşünce puanına sahipken yaş grubu büyüdükçe puan ortalaması düşmektedir. Regresyon analizi sonucunda çocuklukta duygusal istismar ve baba kayıtsızlık/ihmalinin ruminasyonu yordadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

3.2. Kişiler Arası Bağımlılık ile İlgili Yayın ve Araştırmalar

Bu bölümde kişiler arası bağımlılık kavramıyla ilgili yurt içi ve yurt dışında yürütülmüş araştırma sonuçları sunulmuştur. Literatürde konuyla ilgili çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu nedenle kişilerin erken dönem yaşantıları ve sosyal ilişkileriyle ilişkili değişkenlerin ele alındığı araştırmalara yer verilmiştir. Ek olarak, kişiler arası bağımlılık kavramı yurt içinde yaygın çalışılan bir konu olmamakla birlikte konuyla ilgili yürütülen çalışmalarda “sosyotropi” kişilik özelliğinin kişiler arası bağımlılık kavramıyla eş anlamda kullanılması nedeniyle ilgili araştırmalara da yer verilmiştir.

3.2.1. Kişiler Arası Bağımlılık ile İlgili Yurt Dışındaki Araştırmalar

Ferrari (1994) araştırmasında işlevsel olmayan ertelemecilik, benlik saygısı, kişiler arası bağımlılık ve kendini yenilgiye uğratan davranışlar arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. 202’ si kadın ve 61’ i erkek olmak üzere toplam 263 genç yetişkinle yürütülen bu çalışmada korelasyon analizi sonucunda erteleme türlerinin, düşük benlik saygısı, kişiler arası bağımlılık ve kendini yenilgiye uğraticı davranışlar ile arasında anlamlı düzeyde önemli derecede ilişki bulunmuştur. Ayrıca davranışsal erteleme görevleri tamamlamada başarısız olma, çevresindeki iyi niyetli kişileri reddetme, olumlu durumlardan sonra bile kendini suçlu hissetme ve engelleyici durumları tercih etme ile ilişkili bulunmuştur. Regresyon analizi sonucunda benlik saygısının davranışsal ertelemeyi yordadığına, kişiler arası bağımlılığın ise karar verici ve işlevsiz ertelemenin yordayıcısı olduğuna ulaşılmıştır.

Wang ve diğerleri (2014) yürüttükleri çalışmada bağımlılığın kişiler arası algıları ve duyguları yordayıp yordamadığını inceleyerek bilişsel-duygusal işleme sistemini geliştirmeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya 184 üniversite öğrencisi katılmıştır ve katılımcılar etkileşimde oldukları kişileri ve duygularını raporlamak amacıyla bir haftalık günlük tutma çalışması yapmışlardır. Regresyon analizleri sonucunda daha yüksek bağımlılık düzeyine sahip katılımcılar için çevrelerindeki diğer insanları normalden daha itaatkâr ve düşmanca olarak algılıyor olmak pozitif duygusal puanlarda azalma ile ilişkili bulunurken; diğer insanları daha baskın ve düşmanca algılıyor olmak daha az duygusal aktivasyon ile ilişkili bulunmuştur.

Alonso-Arbiol ve diğerleri (2002) duygusal ve araçsal bağımlılığı tahmin etmek için cinsiyet, cinsiyet rolleri ve bağlanma stillerini incelemiştir. Araştırmaya 602

öğrenci katılmıştır. Yapılan analizler sonucunda kadınların duygusal ve araçsal bağımlılık puan ortalamaları erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur. Ancak cinsiyet farklılıklarına psikolojik maskülenlik ve feminenlik değişkenleri aracılık etmiştir. Bağlanma stilleri alt boyutlarından kaygılı bağlanma duygusal ve araçsal bağımlılıkla; saplantılı derecelendirme duygusal bağımlılıkla ve kaçınan bağlanma alt boyutu korkulu derecelendirme ve araçsal bağımlılık ile ilişkili bulunmuştur. Bağımlılığın tahmin edilebilmesi için bağlanma boyutları ve cinsiyet rolleri birlikte analiz edildiğinde; duygusal bağımlılığın kaygılı bağlanma ve feminenliğin bir işlevi olduğu görülürken araçsal bağımlılığın kaygılı ve kaçınan bağlanma ile maskülenliğin bir işlevi olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Mahon (1982) kendini açma, kişiler arası bağımlılık, yaşam değişiklikleri ve yalnızlık arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçladığı araştırmada 209 üniversite öğrencisi araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Korelasyon ve çoklu regresyon analizlerinin sonucunda kendini açma ve yalnızlık arasında negatif yönde, kişiler arası bağımlılık ile yalnızlık arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Ayrıca kendini açma ve kişiler arası bağımlılık değişkenlerinin ikisi birlikte yalnızlık değişkenindeki varyansın %17,4'ünü açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Franché ve Dobson (1992) öz eleştiri ve kişiler arası bağımlılık değişkenlerini depresyona yatkınlık faktörleri olarak ele aldıkları araştırmaya toplamda 60 olmak üzere 20 klinik olarak depresyonda olan, 20 remisyon sürecinde olan 20 de kontrol grubu olarak normal kişi katılmıştır. Bu kişilerin öz eleştiri ve kişiler arası bağımlılık düzeylerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Depresyonda ve remisyonunda olan grupların öz eleştiri ve kişiler arası bağımlılık puanları eşit derecede ve kontrol grubuna göre önemli ölçüde yüksek bulunmuştur. Araştırma bulgularına göre hasta remisyon sürecinde olsa dahi öz eleştiri ve kişiler arası bağımlılık faktörlerinin aktif kalması bu faktörlerin depresyona yatkınlık sağlayabileceği hipotezini desteklediği sonucuna ulaşılmıştır.

Arbinaga ve diğerlerinin (2021) yürüttükleri çalışmaya romantik ilişkiye sahip ergenlik dönemindeki 234 öğrenci katılmıştır. Çalışmanın amacı duygusal bağımlılığın çiftlerde şiddet, kıskançlık ve çelişkili cinsiyetçilik üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Katılımcıların %40,6'sı yüksek duygusal bağımlılık gösteren grup içerisinde yer alırken %14,5'i aşırı duygusal bağımlılık gösteren grupta yer almıştır. Ayrıca cinsiyet açısından erkek ergenlerin duygusal bağımlılık puan ortalamaları

kızlardan daha yüksek bulunmuştur. Yordayıcı değişkenler incelendiğinde kıskançlığın duygusal bağımlılık üzerinde en büyük yordayıcı ve ana açıklayıcı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Kane, Staiger ve Ricciardelli (2000) yürüttükleri araştırmada aile içi şiddetin kabul edilebilirliği, saldırganlık ve kişiler arası bağımlılık arasında ilişkileri incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya partnerine yönelik şiddet uygulayan 23 kişi, 30 futbolcu ve 30 toplum gönüllüsü olmak üzere toplamda 83 erkek katılmıştır. Futbolcu ve toplum gönüllüsü grup karşılaştırma grupları olarak ele alınmıştır. Araştırma bulguları kadın partnerlerine şiddet uygulayan grubun diğer iki karşılaştırma grubuna göre daha saldırgan ve daha bağımlı olduğu ortaya koymuştur. Bir diğer bulgu ise her üç grup için de kadın partnerlere yönelik şiddete düşük tolerans gösterdiği olmuştur. Araştırmanın sonuçları kadına yönelik şiddet konusunda saldırganlık ve bağımlılık alanlarının önemi hakkında literatüre katkı sağlamıştır.

Kişilerarası bağımlılık düzeyi yüksek olan kişilerin sosyal kayıplara karşı savunmasız olabileceği hipotezinden yola çıkarak bağımlılık ve sosyal kaybın duygusal ve sosyal işlevsellik üzerinde etkisinin incelendiği araştırmanın ilk değerlendirmesine 375, ikinci değerlendirmesine 305 üniversite öğrencisi katılmıştır. Overholser (1992)'ın yürüttüğü bu araştırmada 10 haftalık takipten sonra uygulanan ikinci değerlendirme sonucunda ilk değerlendirmede yüksek bağımlılık bildiren kişilerin daha yüksek düzeyde depresyon, yalnızlık ve öz eleştiri; daha düşük düzeyde öz saygı bildirdikleri görülmüştür. Bu sonuçlar, kişiler arası bağımlılık faktörünün kişinin iyilik halini, duygusal ve sosyal işlevselliği olumsuz etkileyebileceğini ortaya koymuştur.

Bornstein ve Kennedy (1994)'nin kişiler arası bağımlılık ve akademik performans arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçladıkları araştırmaya 48 (K=25 E=23) üniversite öğrencisi katılmıştır. Katılımcıların kişiler arası bağımlılık düzeyleri ve genel not ortalamaları karşılaştırılmıştır. Analiz sonuçlarına göre yüksek bağımlılık düzeyine sahip erkeklerin bağımlılık düzeyi düşük erkeklere göre daha yüksek genel not ortalamalarına sahip olduğuna ulaşılmıştır. Kadınların kişiler arası bağımlılık düzeyleri ile akademik performansları arasında ilişkiye rastlanmamıştır.

Psikiyatri kliniğinde yatarak tedavi gören hastaların ilaç kullanma ve tıbbi konsültasyon alma sıklığı ile kişiler arası bağımlılık düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde 40 bağımlı ve 40 bağımlı olmayan hasta grupları birbirleriyle

karşılaştırılmıştır. O'Neill ve Bornstein (2001)'in yürüttükleri bu araştırmada bulgular bağımlı grubun bağımlı olmayan gruba göre bu hizmetleri daha fazla kullandığı görülmüştür. Araştırmanın sonuçları bağımlılık ile yardım arama arasındaki ilişki konusunda literatüre katkı sağlamıştır.

Fang, Chung ve Watson (2017) TSSB belirtileri, travma sonrası stres bilişleri, kişiler arası bağımlılık ve romantik ilişkinin sonlanması takiben oluşan psikolojik bozukluklar arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırmaya romantik ilişkisi olan 69 erkek ve 111 kadın olmak üzere toplamda 180 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırmanın sonucunda romantik ilişkinin bitmesinin ardından TSSB belirtilerinin ve diğer psikolojik bozuklukların görülebileceğine ve benlik kavramı, kişiler arası bağımlılık düzeyi ile kontrol aramaya yatkınlığın kişinin duygusal anlamda sıkıntı düzeyinde önemli rol oynadığına ulaşılmıştır.

Namvar (2021)'ın MS'li hastalar ile yürüttüğü araştırmada kişiler arası bağımlılık ve kişilik tiplerinin evlilik doyumları üzerindeki etkiyi ortaya konması amaçlanmıştır. Araştırmaya 220 birey katılmıştır. Analiz sonucunda kişiler arası bağımlılık, duygusallık ve evlilik doyumu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Ayrıca dürüst olma ve vicdanlı olma kişilik özellikleri ile evlilik doyumu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

3.2.2. Kişiler Arası Bağımlılık ile İlgili Yurt İçindeki Araştırmalar

Avcı Çayır ve Kalkan (2018) üniversite öğrencilerinin kişiler arası bağımlılık eğilimi ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları arasındaki ilişki ortaya koymayı amaçladıkları çalışmada araştırmanın örneklemini Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde öğrenim gören 879 öğrenci oluşturmuştur. Veriler “Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği” ile “İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği” aracılığıyla toplanmıştır. Regresyon analizi sonucunda ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtma değişkeninin kişiler arası bağımlılık düzeyini anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür. Bu bulguya ek olarak kişiler arası bağımlılık düzeyinin ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların cinsiyete göre farklılaştığı, kadınların kişiler arası bağımlılık puan ortalamalarının erkeklere göre daha yüksek olduğu; erkeklerin ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtma puan ortalamalarının kadınlara göre daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir.

Ulusoy ve Durmuş (2011) üniversite öğrencilerinin kişiler arası bağımlılık düzeylerine göre kişilik özelliklerinin farklılaşp farklılaşmadığını araştırdıkları

araştırmada çalışmanın örneklemini İnönü Üniversitesi'nde öğrenim gören 153' ü kadın ve 130' u erkek olmak üzere toplam 283 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Veriler Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği ve Beş Faktör Envanteri ile toplanmıştır. Analiz sonucunda kişiler arası bağımlılık ile kişilik özellikleri alt boyutlarından yumuşak başlılık ile nevrotizm arasında pozitif yönde; dışadönüklük ile negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Araştırmada yaş ve cinsiyet açısından bir farklılığa rastlanmazken kişiler arası bağımlılık düzeyleri düşük ve yüksek olan gruplar dışa dönüklük, uyumluluk ve nevrotizm kişilik özellikleri bakımından farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Arslan (2017), şema terapi modeli çerçevesinde yürüttüğü çalışmaya kişiler arası bağımlılık düzeyi ile erken dönem uyumsuz şemaları arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmaya İstanbul'da farklı üniversitelerde öğrenim gören 386 kadın ve 232 erkek öğrenci katılmıştır. Araştırma bulguları katılımcıların normatif, aşırı korumacı, koşullu/başarı odaklı, karamsar/endişeli, cezalandırıcı ve kısıtlı/duygusal olarak ketlenmiş ebeveynlik algıları ile kişiler arası bağımlılık düzeyleri arasındaki ilişkiye zedelenmiş özerklik ve başkalarına yöneliklik şema alt boyutlarının aracılık ettiği görülmüştür. Araştırma sonuçları algılanan ebeveynlik stilleri ile kişiler arası bağımlılık düzeyi arasındaki ilişkiye erken dönem uyumsuz şemaların aracılık ettiğini ortaya koymuştur.

Raba (2019) çalışmasında kişiler arası bağımlılık ile utandırılma korkusu, aidiyet duygusu ve sosyal onay değişkenleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmaya Sakarya Üniversitesi 2016-2017 dönemi öğrencilerinden 230'u kadın ve 123' ü erkek olmak üzere toplam 353 üniversite öğrenci ile yürütülmüştür. Korelasyon analizi sonucunda kişiler arası bağımlılık düzeyi ile utandırılma korkusu ve sosyal onay ihtiyacı arasında pozitif yönde; aidiyet duygusu ile negatif yönde anlamlı düzeyde ilişki olduğu bulunmuştur. Ek olarak regresyon analizi sonucunda sosyal onay ihtiyacı, utandırılma korkusu ile aidiyet duygusunun kişiler arası bağımlılık düzeyini yordadığı görülmüştür. Ek olarak t-testleri sonucunda kadınların kişiler arası bağımlılık düzeyinin erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Kardeş sayısı ve gelir düzeyine göre kişiler arası bağımlılık düzeyi farklılaşmamaktadır.

Kılıçkaya (2021) ergenlerde sürekli kaygı, kişiler arası bağımlılık eğilimi ve çocukluk çağı değişkenlerinin risk alma davranışı üzerinde etkisini görmeyi

amaçladığı çalışmaya 260 kadın, 176 erkek olmak üzere toplam 436 lise öğrencisi katılmıştır. Riskli davranışların yordayıcılarını incelemek adına çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Çoklu regresyon analizi sonucunda sürekli kaygı değişkeninin riskli davranış alt boyutlarından intihar eğilimini; kişiler arası bağımlılık eğiliminin riskli davranış alt boyutlarından sigara kullanımı, beslenme alışkanlıkları, antisosyal davranışı; çocukluk çağı travmalarının ise riskli davranış alt boyutlarından alkol kullanımını pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordadığı bulguları elde edilmiştir.

Kemaloğlu (2021) yürüttüğü araştırmada romantik ilişki duygusal istismarı, kişiler arası bağımlılık ve romantik ilişki kalıp yargıları arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya 18-28 yaşları arasında romantik ilişkisi olan Türkiye'nin farklı bölgelerinden 243 üniversite öğrencisi katılmıştır. Korelasyon analizi sonucunda romantik ilişkide duygusal istismar, kişiler arası bağımlılık ve romantik ilişki kalıp yargıları alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunduğu görülmüştür. Ayrıca kişiler arası bağımlılık ve romantik ilişki kalıp yargıları alt boyutlarından bazılarının duygusal istismar üzerinde yordayıcı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Kabakçı (2001) çalışmasında üniversite öğrencilerinde sosyotropik/otonomik kişilik özellikleri, sosyotropik/otonomik yaşam olayları ve depresif belirtiler arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmaya Ankara'da farklı üniversitelerde öğrenim gören toplamda 596 olmak üzere 323 erkek ve 273 kız öğrenci katılmıştır. Verilerin analizi sonucunda üzücü sosyotropik yaşam olayları ile depresif belirtiler arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Ayrıca cinsiyet açısından farklılıklar incelendiğinde son altı ay içinde yüksek düzeyde sosyotropik özellik gösteren kızlar, yüksek sosyotropik özellik gösteren erkeklerden; orta düzeyde sosyotropik özellik gösteren erkekler de kendileri ile aynı düzeyde sosyotropik özellik gösteren kızlardan daha fazla sayıda üzüntü verici yaşam olayı ile karşılaştıkları görülmüştür. Ek olarak sosyotropik belirtiler, beden imgesinin bozulması, sosyal içedönüklük, cinsel dürtülerin kaybı gibi kişiler arası alanlarla ilişkili bulunmuştur.

Turgut ve Yücel (2020)'in yürüttüğü araştırmada koşulsuz kendini kabul ve ilişki bağımlılığı arasındaki ilişkide olumsuz değerlendirilme korkusunun aracı rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, 256' sı kadın ve 62' si erkek olmak üzere toplam 318 üniversite öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre koşulsuz kendini kabul, ilişki bağımlılığı ve olumsuz değerlendirme korkusu arasında anlamlı düzeyde ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca olumsuz değerlendirilme korkusunun

koşulsuz kendini kabul ve ilişki bağımlılığı arasındaki ilişkiye kısmi derecede aracılık ettiği bulgusuna ulaşılmıştır. Ek olarak medeni durum, ebeveyn tutumları ve gelişim dönemleri gibi demografik değişkenlere göre grupların farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Balık (2017)'ın sosyotropik ve otonomik kişilik özellikleri ile stresle başa çıkma tarzları ve ruhsal belirtiler arasındaki ilişkinin incelemeyi amaçladığı çalışmaya İstanbul'da öğrenim gören 146 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin stresle başa çıkmada sosyotropik kişilik özelliklerine sahip öğrencilerin çaresiz yaklaşımı; otonomik kişilik özelliğine sahip öğrencilerinse kendine güvenli, iyimser boyuneğici yaklaşımı daha fazla kullandıkları görülmüştür. Ayrıca sosyotropik kişilik özelliklerinin somatizasyon, OKB, depresyon, kişiler arası duyarlılık vb. ruhsal belirtilerle pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu ortaya konmuştur.

Gürşen Otacıoğlu (2008)'nin araştırmasında sosyotropi-otonomi kişilik özellikleri ile depresif belirtiler arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca bazı demografi değişkenler açısından değişkenlerin farklılaşıp farklılaşmadığı da kontrol edilmiştir. Araştırmanın örneklemini İstanbul şehrinde 2006-2007 yılında görev yapan 40 müzik öğretmeni oluşturmaktadır. Örneklemin %55'lik kısmını 36-45 yaş grubu oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre müzik öğretmenlerinin depresif belirti düzeyleri ile sosyotropi-otonomi kişilik özelliği arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki olduğuna ulaşılmıştır.

3.3. İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar ile İlgili Yayın ve Araştırmalar

Literatürde “bilişsel çarpıtma” kavramıyla “işlevsel olmayan inançlar”, “mantıksız inançlar” ve “akılcı olmayan inançlar” kavramları yakın anlamlarda kullanılmıştır. Bu bölümde belirtilen kavramların ele alındığı yurt içi ve yurt dışında yürütülmüş araştırma sonuçlarına yer verilmiştir.

3.3.1. İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar ile İlgili Yurt Dışındaki Araştırmalar

Pace ve diğerleri (2021) yürüttükleri çalışmada nefret davranışları, kişilik özellikleri ve bilişsel çarpıtmalar arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Ayrıca nefret davranışlarıyla kişilik özellikleri arasındaki ilişkiye bilişsel çarpıtmaların aracılık edip etmediğini incelemişlerdir. Araştırmaya 202'si kadın ve

200' ü erkek olmak üzere toplam 402 ergen katılım sağlamıştır. Verilerin analizi sonucunda nefret davranışları ve bilişsel çarpıtmalar cinsiyet açısından farklılaşırken uyumsuz kişilik özelliklerinde cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Nefret davranışları ve bilişsel çarpıtmaları minimize etme konusunda erkekler kızlara göre daha yüksek puanlar almıştır. Aracılık analizi sonucunda nefret davranışları ve kişilik özelliklerinden psikotizm arasındaki ilişkiye “başkalarını suçlayıcı” bilişsel çarpıtma türünün aracılık ettiği görülmüştür.

Hu, Chibnall ve Slavin (2019) klinik öncesi tıp öğrencilerinin ruhsal sağlıklarını tehdit eden faktörler arasında işlevsel olmayan düşünceleri (uyumsuz mükemmeliyetçilik ve sahtekarlık fenomeni) ile olumsuz duyguları (utanç, mahcubiyet, yetersizlik) arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya toplamda 169 birinci sınıf tıp öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda uyumsuz mükemmeliyetçilik kriterlerini karşılayan öğrencilerin, karşılamayan öğrencilere göre daha fazla utanç ve yetersizlik duygusu bildirme olasılıklarının olduğu görülmüştür. Utanç ve yetersizlik duygusu ile yüksek düzeyde sahtekarlık fenomeni de benzer bir ilişki içerisindedir. Ayrıca utanç ve yetersizlik olumsuz duygularını bildiren öğrencilerin diğer gruba göre orta/yüksek düzeyde depresyon ve kaygı belirtileri gösterdiği ortaya konmuştur.

Rnic, Dozois ve Martin (2016) çalışmalarında bilişsel çarpıtmalar, mizah tarzları ve depresyon arasındaki ilişkileri incelemiştir. Bilişsel çarpıtmalar, Uyumlu Bağlayıcı ve Kendini Güçlendirici Mizah Tarzlarının kullanımı ile negatif yönde ve Uyumsuz Saldırgan ve Kendini Yıkıcı Mizah kullanımı ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Bilişsel çarpıtmaların birçoğu ile depresif ruh hali arasındaki ilişkiye “Kendini Güçlendirici Mizah Tarzı” az kullanımı aracılık etmiştir. Ayrıca bilişsel çarpıtmaların sosyal etkisi ile depresyon arasındaki ilişkiye “Kendini Yıkıcı Mizah Tarzı” aracılık etmiştir.

Sava (2009) çalışmasında Beş Faktör kişilik modeli ile Bilişsel-Davranışçı Terapi (BDT) çerçevesi tarafından öne sürülen bazı uyumsuz şemalar ve akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya 154 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda duygusal istikrar ve uyumluluk, uyumsuz şemalar ve akılcı olmayan inançlarla negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Ayrıca duygusal istikrarlılık, hemen hemen tüm şemalar ve akılcı

olmayan inançlarla negatif yönde ilişkiliyken; uyumluluk da benzer şekilde psikopatolojiyi dışı vurmaya ilgili şemalarla negatif yönde ilişkili bulunmuştur.

Möller, Merwe (2009) çalışmalarında Akılcı-Duygusal Davranışçı Terapi'nin öne sürdüğü değerlendirici inançlar ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamışlardır. Çalışmaya 50 evli çift katılmıştır. Çiftlerin uyum puanları ile kişisel inançların alt boyutlarından diğerlerine yönelik olma, düşük hayal kırıklığı toleransı ve öz değer arasında önemli ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca çift uyumu ölçeğinden yüksek puan alan kadınların düşük puan alan kadınlara göre eşlerinin kötüleştirme, düşük hayal kırıklığı toleransı ve kendine değer inançlarını daha yüksek düzeyde yordadığı görülmüştür.

Stackert ve Bursik (2003) bağlanma stilleri (kaygılı, kaçınan, güvenli), akılcı olmayan inançlar ve ilişki doyumu arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya 118 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda güvensiz bağlanan bireylerin (kaygılı/kaçınan) güvenli bağlananlara göre akılcı olmayan inançları daha yüksek düzeyde desteklediği görülmüştür. Ek olarak hem güvensiz bağlanma stiline sahip olmak hem de ilişkilere özgü akılcı olmayan inançlara bağlılık ilişki doyumu ile negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur.

Addis ve Bernard (2002) evlilik uyumu ve akılcı olmayan inançlar ile duygusal özellikler (endişe, merak, öfke) arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırmaya 61 evli çift katılmıştır. Bunlardan 18'i evlilik danışmanlığına katılmış çiftlerdir. Korelasyon ve regresyon analizleri sonucunda Albert Ellis'in evlilik uyumunda ya da memnuniyetsizliğinde partnerin duygusal özellikleri ve akılcı olmayan inançların önemine ilişkin önermesi desteklenmiştir. Akılcı olmayan inançlar içerisinde kendini aşağılama ve rahatlık ihtiyacı evlilikteki işlev bozukluğuyla en güçlü ilişkide olan alt boyutlardır. Evlilik sorunları yaşayan ve yaşamayan gruplar duygusal özellikler ya da iletişim becerileri değişkenlerine göre farklılaşmamaktadır.

Dye ve Eckhardt (2000) şiddet içeren romantik ilişkilerde öfke, akılcı olmayan inançlar ve işlevsel olmayan tutumlar arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 95 erkek ve 152 kadın üniversite öğrencisi katılmıştır. Katılımcıların %27'si son bir yıl içerisinde partnerine fiziksel saldırganlık uygulamış bireylerdir. Araştırma sonucunda akılcı olmayan inançlar ve işlevsel olmayan tutumların gruplar açısından farklılaşmadığı görülmüştür. Ek olarak özellik temelli bilişsel çarpıtmaların flört şiddetindeki değişimi düşük seviyede açıkladığına ulaşılmıştır.

McLennan (1987) benlik saygısı, depresyon ve akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmaya 268 kişi katılmıştır. Analiz sonucunda düşük benlik saygısı ve depresyon ile ortaklaşa ilişkili altı irrasyonel inancın (onay talebi, kendine yönelik yüksek beklentiler, hayal kırıklığı tepkiselliği, kaygılı aşırı endişe, problemden kaçınma ve çaresizlik) olduğuna ulaşılmıştır.

Danışanlar arasında düşük benlik saygısının yaygın bir sorun olmasından yola çıkarak Daly ve Burton (1983) düşük benlik saygısı ile akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışmaya 251 üniversite öğrencisi katılmıştır. Analiz sonucunda benlik saygısı ile akılcı olmayan inançlar arasında anlamlı düzeyde negatif yönde ilişki bulunmuştur. Düşük benlik saygısının yordayıcıları incelendiğinde akılcı olmayan inançlardan; onaylanma talebi, kendine yönelik yüksek beklentiler, kaygılı aşırı endişe ve problemden kaçınmanın yüksek katkı sağladığı görülmüştür. İlgili dört akılcı olmayan inancın düşük benlik saygısına sahip danışanlarla çalışırken önemli olabileceği öne sürülmüştür.

3.3.2. İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar ile İlgili Yurt İçindeki Araştırmalar

Şimşek, Koçak ve Younis (2021) çalışmalarında bilişsel çarpıtmalar ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi ve bu ilişki üzerinde yalnızlığın aracılık rolünü incelemeyi amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda araştırmaya Türkiye'nin farklı yerlerinden 20 yaş üstündeki 978 birey katılmıştır. Araştırma sonucunda bilişsel çarpıtmalar ve yaşam doyumu arasındaki ilişkide yalnızlığın temel bir belirleyici olduğuna ulaşılmıştır. Ayrıca yalnızlık ve yaşam doyumu değişkenlerinin yaşa göre farklılıklar gösterdiğine yani yaş arttıkça yalnızlık ve yaşam doyumunun arttığına ulaşılmıştır. Fakat genç yaş grubunda bu bulgu incelendiğinde yalnızlık ile yaşam doyumu arasında negatif yönde ilişki olduğu görülmüştür.

Kara ve Deniz (2021) yürüttükleri çalışmada romantik ilişkilerdeki kıskançlık ile başa çıkmada akılcı olmayan inançlar ve romantik ilişkilerde mükemmeliyetçiliğin yordayıcı olup olmadığını incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya 286 üniversite öğrencisi katılmıştır. Analiz sonucunda kişinin kendisine yönelik mükemmeliyetçiliğinin romantik ilişkide kıskançlıkla başa çıkmada hep yapıcı hem yıkıcı başa çıkma tarzını yordadığına; partnere yönelik mükemmeliyetçiliğin ise her iki başa çıkma tarzını da yordamadığına ulaşılmıştır. Ayrıca romantik ilişkide kıskançlık ile yıkıcı başa çıkma biçimini akılcı olmayan inançlar ve cinsiyetin anlamlı

bir biçimde yordadığına; yapıcı başa çıkma biçimini ise akılcı olmayan inançlar ve cinsiyetin anlamlı bir biçimde yordamadığına ulaşılmıştır.

Başbuğ, Cesur ve Durak Batıgün (2017) yetişkin ayrılık kaygısının yordayıcıları olarak algılanan ebeveyn tarzlarının ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların incelenmesini amaçlamışlardır. Ayrıca ebeveyn stilleri ile yetişkin ayrılık kaygısı arasındaki ilişkide ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların aracı rolü de incelenmiştir. Araştırmanın örneklemi 281'i kadın ve 163' ü erkek olmak üzere toplam 444 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda algılanan aşırı izin verici/sınırsız anne ebeveynlik stili, sömürücü/istismarcı ve aşırı koruyucu/kaygılı baba ebeveynlik stilleri kişiler arası bilişsel çarpıtmalar ölçek puanlarının yetişkin ayrılık kaygısını pozitif yönde yordadığına; katılımcıların yaşının ve algıladıkları kontrol edici baba ebeveynlik stili ile yetişkin ayrılık kaygısı üzerinde negatif yönde yordadığına ulaşılmıştır. Ayrıca ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar alt boyutlarının aşırı izin veren/sınırsız ebeveynlik stilleri ile yetişkin ayrılık kaygısı arasındaki ilişkide tam aracılık rolü oynadığı ortaya konmuştur.

Balkıs ve Duru (2018) çalışmalarında akılcı olmayan inançlar ile olumsuz duygusal durumlar (stres, depresyon ve kaygı) arasındaki ilişkide rasyonel inançların koruyucu rolünü incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmaya 440 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonuçları akılcı olmayan inançların, (özellikle başarı ihtiyacı, onaylanma ihtiyacı ve rahatlık ihtiyacı) olumsuz duygusal durumların (stres, depresyon ve kaygı) önemli yordayıcıları olduğunu ortaya koymuştur. Ek olarak akılcı inançların akılcı olmayan inançlar ile olumsuz duygusal durumlar arasındaki ilişkide düzenleyici role sahip olduğu bulgusu akılcı inançların koruyucu rolüne ilişkin kanıtlar ortaya koymuştur.

Deveci Şirin (2017) çalışmasında bağlanmanın kaygılı ve kaçınan boyutlarının kişiler arası bilişsel çarpıklıkları açıklamadaki yordama gücünü ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmaya Selçuk Üniversitesi'nde öğrenim gören 413 üniversite öğrencisi katılmıştır. Korelasyon ve regresyon analizleri sonucunda, kaçınan bağlanma kişiler arası reddin en önemli yordayıcısı iken, kaygılı bağlanmanın modele anlamlı bir katkısı bulunamamıştır. Ayrıca kaygılı ve kaçınan bağlanmanın bilişsel çarpıtma alt boyutlarından gerçekçi olmayan ilişki beklentileri ile ilişkilerde yanlış anlama değişkenlerinin anlamlı yordayıcıları olduğuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda yetişkin bağlanmasının temel boyutlarının, bireylerin kişiler

arası reddedilme, gerçekçi olmayan ilişki beklentileri ve kişiler arası yanlış algılama çarpıklıklarının açıklanmasında önemli değişkenler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aşçıoğlu Önal ve Yalçın (2017) çalışmalarında bireylerin kendini ve başkalarını affetme düzeyleri üzerinde kişiler arası bilişsel çarpıtmalar, empati ve ruminasyonun yordayıcı olup olmadığını incelemeyi amaçlamışlardır. Affetme kişilerin günlük hayatlarında karşılaştıkları acı verici deneyimler sonucunda stresli bir ruh haline karşı etkili bir başa çıkma yöntemidir bu nedenle affetmeyi yordayan değişkenler incelenmiştir. Araştırmaya 527 üniversite öğrencisi katılmıştır. Analiz sonucunda ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların yakınlıktan kaçınma alt boyutu ile empatinin perspektif alma ve empatik ilgi alt boyutlarının, başkalarını affetmenin anlamlı birer yordayıcısı oldukları ve birlikte başkalarını affetmedeki değişimin %8'ini açıkladığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bir diğer bulgu ise kendini affetme üzerindeki yordayıcı değişkenler incelendiğinde; empatinin kişisel rahatsızlık alt boyutunun ve ruminasyonun anlamlı birer yordayıcı oldukları ve birlikte kendini affetmedeki değişimin yaklaşık %8'ini açıkladıkları olmuştur.

Gündoğdu, Yavuzer ve Karataş (2018) yürüttükleri çalışmada beliren yetişkinlikte romantik ilişkilerdeki mantıksız inançların saldırganlığı yordayıp yordamadığını incelemeyi amaçlamışlardır. İlişkisel tarama modelinde yürütülen bu araştırmanın örneklemini İç Anadolu bölgesinde bulunan üç ayrı üniversitede öğrenim gören 351 dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Analiz sonucunda erkeklerin saldırganlık düzeyleri ve mantıksız ilişki beklentileri sosyal ve boş zaman aktivitelerinin yüksek olmasıyla ilişkili bulunmuştur. Ek olarak beliren yetişkinlerin saldırganlığını açıklamada cinsiyet değişkeninin, Romantik İlişkilerde Mantıksız İnançlar Ölçeği alt boyutlarından farklı düşünme ve cinsiyet farklılıkları değişkenlerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu ortaya konmuştur.

Gündüz (2013) çalışmasında bilişsel esnekliğin belirleyicileri olarak üniversite öğrencilerinde bağlanma stilleri, akıldışı inançlar ve psikolojik belirtileri incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya Mersin Üniversitesi'nde öğrenim gören 436 birey katılmıştır. Regresyon analizi sonucunda bağlanma stilleri, akıldışı inançlar ve psikolojik belirtiler değişkenlerinin tamamının bilişsel esnekliğin yaklaşık %41'ini açıkladığına ulaşılmıştır. Ayrıca bağımsız değişkenlerin bilişsel esnekliği yordama gücü açısından en fazla mantıksız inançlar, takıntılı bağlanma ve kaygı değişkenlerin yordadığı görülmüştür.

Hamamcı (2005) işlevsel olmayan ilişki inançları ve evlilik doyumu ve uyumu arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini 190 evli kadın ve erkek oluşturmuştur. Araştırma sonucunda düşük çift uyumuna sahip evli bireylerin, yüksek çift uyumuna sahip olan gruba göre daha fazla işlevsel olmayan ilişki inancını onaylamakta olduğu görülmüştür. İşlevsel olmayan ilişki inançları içerisinde özellikle diğerlerine çok yakın olmaya ilişkin inançların erkeklerin evlilik uyumu ile orta düzeyde negatif yönde ilişkili olduğu, ayrıca işlevsel olmayan ilişki inançları ile evlilik doyumu arasında çok düşük düzeyde ve negatif yönde anlamlı ilişki olduğuna ulaşılmıştır. İşlevsel olmayan ilişki inançları içerisinde zihin okuma inançlarının kadınlarda evlilik doyumu ile pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür. Son olarak işlevsel olmayan ilişki inançları yaş ve cinsiyet açısından farklılık göstermezken eğitim düzeyi açısından farklılık gösterdiği ortaya konmuştur.

Kılıç ve Sevim (2005) lise öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri ile kişiler arası bilişsel çarpıtmaları arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Ankara’da öğrenim gören 263’ü kadın ve 166’ sı erkek olmak üzere toplam 429 lise öğrencisi oluşturmuştur. Yapılan analizler sonucunda kişiler arası bilişsel çarpıtmalar alt boyutlarından yakınlıktan kaçınmanın öğrencilerin cinsiyetine ve yalnızlık düzeylerine göre farklılık gösterdiği görülürken gerçekçi olmayan ilişki beklentisinin öğrencilerin cinsiyetine ve yalnızlık düzeylerine göre farklılık göstermediği görülmüştür. Araştırmanın son bulgusuna göre düşük düzeyde yalnızlık yaşayan kızların düşük düzeyde yalnızlık yaşayan erkeklere göre bilişsel çarpıtma alt boyutlarından zihin okumayı daha fazla kullandıkları ortaya konulmuştur.

4. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın evren ve çalışma grubu, araştırma modeli, kullanılan ölçme araçları ve istatistiksel analiz yöntemlere ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

4.1. Araştırmanın Deseni

Üniversite öğrencilerinde kişiler arası bağımlılıkları, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları ve ebeveyn kabul ve red algısı arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla bu çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modellerinde araştırılan olay, nesne veya birey herhangi bir değişiklik yapmadan var olduğu şekliyle ortaya konmaktadır. Genel tarama modellerinin bir türü olan ilişkisel tarama modelinde ise iki veya daha fazla değişken arasında birlikte bir değişim olup olmadığını ya da var olduğu saptanan değişimin derecesinin belirlenmesi amaçlanmaktadır (Karasar, 2009).

4.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinde farklı kademelerde öğrenim görmeye devam eden 18-25 yaşları arasındaki çalışmaya katılmaya gönüllü 347'si kadın 128'i erkek toplamda 475 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Uygun örneklem yöntemi zaman, maddiyat ve işgücü gibi sınırlılıklar sebebiyle örneklemin kolaylıkla ulaşılabilecek birimlerden seçilmesidir (Büyüköztürk vd., 2013). Çalışma grubunun demografik özellikleri Tablo 4.1'de sunulmuştur.

Tablo 4.1. Çalışma Grubuna Ait Tanımlayıcı Bilgiler

Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Kadın	347	73.1
	Erkek	128	26.9
Yaş	18	72	15.2
	19	105	22.1
	20	130	27.4
	21	84	17.7
	22	30	6.3
	23	18	3.8
	24	9	1.9
	25	27	5.7

4.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu”, “Yetişkin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Kısa Form (Yetişkin EKRÖ/K)”, “Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği (KBÖ)”, ve “İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği (İBÇÖ)” kullanılmıştır. Bu ölçeklere ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır.

4.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından katılımcıların araştırmanın değişkenlerine yönelik bilgileri ve demografik özelliklerini elde etme amacıyla geliştirilen formda katılımcıların cinsiyet ve yaşlarına dair sorular yer almaktadır.

4.3.2. Yetişkin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Kısa Form (Yetişkin EKRÖ/K)

EKAR kuramı çerçevesinde bireylerin algıladıkları ebeveyn kabul ve reddini ölçme amacıyla Rohner ve diğerleri (1978) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin çocuk, yetişkin ve ebeveyn olmak üzere üç ayrı versiyonu bulunmaktadır. Anneden algılanan kabul red “Anne EKRÖ”, babadan algılanan kabul red “Baba EKRÖ” isimli anne baba formları ile ölçülmekte ve bu iki form tamamen aynı maddeleri içermektedir. Ayrıca çocuk ve yetişkin formları maddelerdeki ifadelerin “şimdiki zaman” ve “geçmiş zaman” kiplerinin kullanımıyla birbirlerinden ayrılmaktadır. Örneğin çocuk formunda “Benim hakkımda güzel şeyler söyler” şeklinde bulunan ifade yetişkin formunda “Benim hakkımda güzel şeyler söylerdi” şeklinde yer almaktadır (Eryavuz,2006).

Kısa (24 madde) ve uzun/standart (60 madde) olmak üzere iki ayrı versiyonu bulunan EKRÖ, Sıcaklık/Şefkat”, “Düşmanlık/Saldırganlık”, “Kayıtsızlık/İhmal” ve “Ayrışmamış Red” olmak üzere dört alt ölçekten oluşmaktadır. Bu araştırmada kısa versiyon kullanılmıştır. Yetişkin EKRÖ Kısa Form içerisinde 1, 3, 9, 12, 13, 17, 19, 10, 22, 24 ölçek maddeleri “sıcaklık/ şefkat” alt boyutunu; 4, 6, 10, 14, 18, 20 ölçek maddeleri “düşmanlık/ saldırganlık” alt boyutunu; 2, 7, 11, 15, 23 ölçek maddeleri “ihmal/ kayıtsızlık” alt boyutunu ve 5, 8, 16, 21 ölçek maddeleri “ayrışmamış red” alt boyutunu oluşturmaktadır. Ölçeğin 1, 3, 9, 12, 13, 17, 19, 10, 22 ve 24. maddeleri ters kodlanmaktadır. Ölçek dördümlü likert tipindedir ve yanıtlar “1= hiçbir zaman doğru değil”, “2 = nadiren doğru”, “3= bazen doğru” ve “4 = hemen hemen her zaman doğru” şeklinde puanlanmaktadır. Sıcaklık/şefkat alt boyutu kabul toplam puanı en fazla 24

olabilirken sıcaklık/şefkat alt boyut maddelerinin tamamının ters kodlanmasıyla tüm ölçekten elde edilen toplam puan 96 olmakta ve bu puan reddin yüksekliğini ifade etmektedir (Dedeler, 2016).

Araştırmada kullanılan Yetişkin EKRÖ Kısa Formunun geçerlik ve güvenirlik çalışmasını Dedeler (2016) tez çalışmasında yapmıştır. Anne formu için orijinal formda 24 madde ve dört faktörlü bir yapı gösteren kısa formun faktör yapısı incelenmiş ve ardından iki faktörlü bir yapı belirlenmiştir. Oluşturulan iki faktör “anne kabul” ve “anne red” şeklindedir. Orijinal ölçekte yer alan sıcaklık/şefkat alt boyutunda yer alan tüm maddeler “anne kabul” alt boyutu içerisinde yer almıştır. Ek olarak Türk kültürüne daha uyumlu bulunması nedeniyle “ihmal/kayıtsızlık” alt ölçeğinde yer alan 13. maddenin “Bana çok ilgi gösterirdi” “anne kabul” alt ölçeğine dahil edilmesi tercih edilmiştir. Orijinal ölçeğin diğer alt ölçekleri olan “düşmanlık/saldırganlık”, “ihmal/kayıtsızlık” ve “ayrışmamış red” bu çalışmada “anne red” adı altında tek faktör olarak birleştirilmiştir.

Baba formu için faktör yapısı incelendiğinde ise üç faktörlü bir yapı belirlenmiştir. Bu faktörler “baba kabul”, “baba red” baba “ihmal/kayıtsızlık” şeklindedir. Baba “saldırganlık/ihmal” ve “ayrışmamış red” alt ölçekleri “baba red” olarak tek bir faktör altında birleştirilmiştir. Ayrıca anne formuna benzer olarak “ihmal/kayıtsızlık” alt ölçeğinde yer alan 13. madde “baba kabul” faktörü içerisinde yer almıştır. Anne formundan farklı olarak baba formu içerisinde “ihmal/kayıtsızlık” alt ölçeğinin ayrı bir faktör olarak alınması Türk kültürü içerisinde çocuk bakımında birincil bakım verenin anne olmasıyla açıklanmıştır (Dedeler, 2016).

Test tekrar test ve geçerlik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla yapılan analizlerin sonucunda ölçeğin iç tutarlılık katsayılarının .85 ve .95 arasında değişen iç tutarlılık katsayıları ve .72 ile .96 arasında değişen test tekrar test güvenirliği değerlerine ulaşılmıştır. Ayrıca Türkiye’de yetişkinlerin çocukluklarında anne-babalarıyla ilişkilerini ölçme amacıyla kullanılan Ana Babaya Bağlanma Ölçeği (ABBÖ) ile Yetişkin EKRÖ Kısa Formu ve alt ölçeklerinin eşzamanlı geçerliliğini tespit etmek amacıyla yapılan korelasyon analizi sonucunda iki form arasında negatif yönde ve yeterli düzeyde korelasyon bulunmuş ve böylelikle Yetişkin EKRÖ Kısa Form’un eş zamanlı geçerliği de kanıtlanmıştır. Elde edilen yüksek geçerlik ve güvenirlik değerleri ile Yetişkin EKRÖ Kısa Formunun Türk kültüründe psikometrik açıdan iyi özellikler gösterdiği ve anne babadan algılanan kabul ve reddi

değerlendirmede geçerli ve güvenilir olduğu ortaya konmuştur. Ek olarak çalışmada elde edilen faktör yapısının Dedeler ve R.P. Rohner (2016)'ın kişisel etkileşimi ile ölçeğin evrenselliğinin zarar görmemesi için dört faktörlü yapının kullanılmaya devam edilmesinin tercih edildiği belirtilmiştir (Dedeler, 2016; Dedeler, Akün ve Batıgün, 2017).

4.3.3. Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği (KBÖ)

Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği ilk taslağı Hirschfeld ve diğerleri (1977) tarafından yeni bir ölçme aracı geliştirmek amacıyla yazarlar tarafından yazılan maddeler ve halihazırda var olan ölçeklerden değiştirilerek alınan maddeler ile birlikte toplamda 98 maddeden oluşturulmuştur. Ölçek dörtlü likert tipinde olmakla birlikte maddeler “bana çok uygun”, “benim için oldukça uygun”, “benim için biraz uygun” ve “benim için hiç uygun değil” seçenekleri ile yanıtlandırılmaktadır. Puanlama bağımsızlığı ifade eden maddeler için yanıtlara uygun sırasıyla 1,2,3,4 şeklinde ve bağımlılığı ifade eden maddeler için 4,3,2,1 şeklinde yapılmaktadır. Hirschfeld ve diğerlerinin (1977) ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarından sonra ölçek 48 madde ve 3 alt ölçekten oluşan haline getirilmiştir. Ölçeğin alt boyutları “Duygusal Güven”, “Sosyal Özgüven Eksikliği” ve “Otonomi” şeklindedir. Duygusal güven alt ölçeği 18, sosyal özgüven eksikliği 16 ve otonomi alt ölçeği 14 maddeden oluşmaktadır. Duygusal Güven alt ölçeği başka bir kişiyle yakın olma, ondan duygusal destek alma ve onu kaybetme korkusunu içermekte ve bağlanma ve bağımlılık kavramlarını neredeyse eşit derecede yansıtmaktadır. Sosyal Özgüven Eksikliği alt ölçeği ise sadece bağımlılık kavramını yansıtırken karar verme ya da sosyal durumlarda inisiyatif alma gibi kendine güvenle ilgili durumları ölçmektedir. Son olarak otonomi ölçeği ise diğer iki alt ölçeğin tersine yalnızlık ve bağımsızlığa yönelik bağımlılık ve bağımlılığı reddetme eğilimini ölçmeyi hedeflemektedir. Üç alt ölçeğin yarım test katsayılarının .87, .78, .72 olduğu ortaya konmuştur (Hirschfeld vd., 1977).

Ülkemizde Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeğinin uyarlama çalışmasını Ulusoy (2010) tez çalışmasında yapmıştır. Uyarlama çalışmasında ilk aşamada orijinal formun Türkçe 'ye çevirisinde İngilizce Öğretmenliği ve Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında Öğretim Üyeleri ile çalışılmıştır. Üniversite öğrencileriyle yürütülen araştırmada orijinal form ve Türkçe formun madde toplam puanları .82 ($p<.01$) düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki vermiştir. Böylelikle orijinal form ve Türkçe formun tutarlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Türk kültüründe tam olarak karşılanmadığı

düşünülen bazı ifadeler üzerinde orijinaline bağlı kalarak bazı değişiklikler yapılmıştır. Türkçe uyarlaması yapılan ölçeğin yapı geçerliğini test etmek için dört kez faktör analizi yapılmış ve analizler sonucunda 4 maddenin çıkarılmasıyla diğer maddelerin bulundukları faktörler üzerinde .30 ila .68 arasında değişen faktör yükleri ile yüklendikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Maddelerin faktör yükleri arasında bulunan minimum fark.14, maksimum fark .66'dır. Elde edilen bu bulgular Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeğinin 44 maddelik Türkçe formunun bireylerin kişiler arası bağımlılık düzeyini ölçmede Türk Kültürüne uygun olduğunu göstermiştir (Ulusoy, 2010).

Formun güvenirlik çalışmalarında her bir maddenin yer aldığı alt ölçek ile ilişkisini ortaya koymak amacıyla analiz edilen madde- toplam puan korelasyon değerlerinin .22 ila .54 arasında değiştiği görülmüştür. Bu bulgu her bir maddenin doğru alt ölçeğe yerleştiğinin göstergesidir. Alt ölçekler için hesaplanan iç tutarlık Cronbach alfa katsayıları Sosyal Özgüven Eksikliği alt ölçeği için .72, Otonomi alt ölçeği için .76 ve Duygusal Güven alt ölçeği için .79 toplam puan için .75 bulunmuştur. Böylelikle maddelerin iç tutarlılığının yüksek olduğu ve alt ölçeklerin güvenilir olduğuna ulaşılmıştır. Son olarak ölçeğin zamana karşı güvenirliğini test etmek amacıyla uygulanan test-tekrar test sonucunda alt ölçeklerinin korelasyon katsayılarının Duygusal Güven alt ölçeği için .89, Sosyal Özgüven Eksikliği alt ölçeği için .83 ve Otonomi alt ölçeği için .69 toplam puan için .82 olduğu görülmüştür (Ulusoy, 2010).

Üniversite öğrencileri ile yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmalarından elde edilen bulgularla birlikte üniversite öğrencilerinin kişiler arası bağımlılık eğilimlerini ölçmede Türk kültürüne uygun geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu kanıtlanan 44 maddelik Türkçe formda maddelere verilen yanıtlar “Tamamen uygun” 4 puan, “Oldukça uygun” 3 puan, “Biraz uygun” 2 puan, “Hiç uygun değil” 1 puan şeklinde puanlanmaktadır. Alt ölçeklerden Duygusal Güven 18, Sosyal Özgüven Eksikliği 12, Otonomi alt ölçeği ise 14 maddeden oluşmaktadır. 9., 24. Ve 44. maddeler ters kodlanmaktadır. Toplam puan Duygusal Güven ve Sosyal Özgüven Eksikliği alt ölçeklerinin toplam puanlarının toplamından Otonomi alt ölçeğinin toplam puanının çıkarılması ile elde edilmektedir (Ulusoy, 2010).

4.3.4. İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği (İBCÖ)

Bireylerin tüm ilişkilerinde sergileyebilecekleri bilişsel çarpıtmaları ölçme amacıyla Hamamcı ve Büyüköztürk (2003) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek bilişsel

çarpıtmaları içeren ifadeleri barındıran 19 maddeden oluşmaktadır. “Yakınlıktan kaçınma: 2,19,13,12,4,3,10,1 (8 madde)”, “Gerçekçi olmayan ilişki beklentisi:17,9,5,16,11,18,14,15 (8 madde)” ve “Zihin okuma:7,6,8 (3 madde)” olmak üzere üç alt ölçekten oluşmaktadır. Ters kodlanan madde bulunmamaktadır. Ölçek maddelerine verilen yanıtlar “hiç katılmıyorum (1 puan)” ile “tamamen katılıyorum (5 puan)” arasında derecelendirilmek üzere beşli likert tipindedir. Ölçeğin tamamından elde edilebilecek minimum puan 15 iken maksimum puan 95’tir. Ölçekten alınan yüksek puanlar katılımcının bilişsel çarpıtmalara sahip olduğunu göstermektedir (Hamamcı ve Büyüköztürk, 2003).

Ölçeğin geliştirilme sürecinin ilk aşamasında 30 kişilik öğrenci grubuna uygulanan açık uçlu formdan elde edilen ifadeler ve literatürde yer alan bilişsel çarpıtmalarla ilgili sınıflandırmalar ışığında toplamda 71 madde yazılmıştır. Oluşturulan 71 maddelik taslak beş kişilik uzman grubu tarafından uygunluğu değerlendirilerek 46 maddeye indirilmiştir. Ölçeğin faktör yapısını incelemek için temel bileşenler analizi yapıldıktan sonra İBÇÖ, 19 maddelik üç faktörden oluşan güncel halini almıştır. Ölçek içerisinde belirlenen üç faktör içerdiği maddeler doğrultusunda isimlendirilmiştir. Belirtilen üç faktör “Yakınlıktan Kaçınma”, “Gerçekçi Olmayan İlişki Beklentisi” ve “Zihin Okuma” şeklindedir (Hamamcı ve Büyüköztürk, 2003).

Ölçeğin güvenilirliğini incelemek için iç tutarlılık ve test tekrar test yöntemleri kullanılmıştır. Cronbach Alfa Katsayısı ölçeğin tamamı için .67, Yakınlıktan Kaçınma alt boyutu için .73, Gerçekçi Olmayan İlişki Beklentisi alt boyutu için .66 ve Zihin Okuma alt boyutu için .43 bulunmuştur. Ölçeğin test tekrar test yöntemi ile hesaplanan korelasyon katsayısı ise .74’tür. Bu değer sırasıyla 1.,2. ve 3. alt boyut için .70, .76 ve .74 olarak hesaplanmıştır. Ölçüt geçerliliği ise ölçeğin Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği, Otomatik Düşünceler Ölçeği ve Çatışma Eğilimi Ölçeği ile korelasyonu incelenerek yapılmıştır. İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeğinden alınan puanın belirtilen ölçeklerle orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkisinin bulunması ile ölçeğin ölçüt dayanaklı geçerliliğe sahip olduğu kanıtlanmıştır. Bu bulgular doğrultusunda ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu ortaya konmuştur (Hamamcı ve Büyüköztürk, 2003).

4.4. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması için araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu, Yetişkin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Kısa Form, Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği ve İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği kullanılmıştır. Veri toplanmadan önce gerekli etik kurul izinleri alınmış verilerin yarısı sınıf ortamında yarısı online ortamda (Google Forms aracılığıyla) gönüllülük esasına dayalı olarak toplanmıştır. Ölçeklerin adı, kullanım amacı, kimlik bilgilerinin istenmeyeceği ve yanıtsız soru bırakmadan içten bir şekilde yanıtlamaları hakkında katılımcılara bilgi verilmiştir. Ölçeklerin tamamının uygulanma süresi 20 dakikadır.

4.5. Verilerin Analizi

Araştırmacı tarafından elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Sınıf ortamında yanıtlandırılan ölçeklerden eksiksiz bir şekilde yanıtlandırılan formlar araştırmaya dahil edilmiştir. Aktarılan verilerin analizinde SPSS 22 istatistik paket programı kullanılmıştır. Araştırmanın alt problemleri uygun olarak hangi testlerin kullanılacağına karar vermek için verilerin normal dağılıp gösterip göstermediği incelenmiştir. Değişkenlere ait ortalama, standart sapma ve normal dağılım kararı için elde edilen çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 4.2’de sunulmuştur.

Tablo 4.2. Değişkenlere Ait Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları

Değişkenler	Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık
Anne Red	36,81	11,966	1,218	,991
Baba Red	41,60	16,211	1,146	,847
Otonomi*	34,54	6,461	,314	-,556
Sosyal Özgüven* Eksikliği	24,12	4,592	,689	,355
Duygusal Güven*	48,04	7,996	,074	-,333
İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar	36,81	11,966	1,218	,036

* KBÖ Alt Boyutları

Tablo 4.2 incelendiğinde örneklemi oluşturan üniversite öğrencilerinin anne red puan ortalamasının 36,81 standart sapmasının - 11,966 çarpıklık değerinin 1,218 basıklık değerinin ise .991 olduğu; baba red puan ortalamasının 41,60 standart sapmasının ise 16,211 çarpıklık değerinin 1,146 basıklık değerinin .847 olduğu; otonomi puan ortalamasının 34.54, standart sapmasının ise 6.461 çarpıklık değerinin

.314 basıklık değerinin -.556 olduğu; sosyal özgüven eksikliği puan ortalamasının 24.12, standart sapmasının ise 4.592 arpıklık değerinin .689 basıklık değerinin .355 olduğu; duygusal güven puan ortalamasının 48.04, standart sapmasının ise 7.996 arpıklık değerinin .074 basıklık değerinin -.333 olduğu; ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar puan ortalamasının 36,81 standart sapmasının ise 11,966 arpıklık değerinin 1,218 basıklık değerinin ise .036 olduğu görölmektedir.

Normallik varsayımının kontrol edilmesi amacıyla elde edilen arpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde bu değerlerin-1.5 ile +1.5 arasında yer alıyor olması sonucunda verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir (Tabachnick and Fidell, 2013). Regresyon analizinin varsayımlarını kayrşılayıp karşılamadığını test etmek amacıyla normallik analizlerinin ardından değişkenler arasında doğrusal ilişki olup olmadığı saçılım grafiği ile incelenmiş ve doğrusallık gösterdikleri saptanmıştır. Durbin-Watson değerlerinin 2,00 ile 2,016 arasında değiştiği görölmektedir. Gözlem değerleri içinde uç değerlerin olup olmadığına bakıldığında ise standart hata değerlerinin normal değerler arasında yer aldığı görölmüştür (.208 ile .952). Ayrıca Cooks Distance değeri 1' den düşük olarak 0,65 olarak tespit edilmiştir. Araştırma verilerinin çoklu bağlantı problemi oluşturup oluşturmadığı değişkenler arası korelasyon değerleri ve VIF ve tolerans değerleri incelenerek karar verilmiştir. Değişkenler arasındaki korelasyon değerlerinin .102 ile .502 arasında bulunduğu belirlenmiştir. Tolerans değeri 0,717 ve VIF değeri ise 1,316' dır. Çoklu bağlantı problemi değişkenler arasındaki korelasyonun 0.90'dan büyük, VIF değerlerinin 10'dan büyük ve tolerans değerlerinin 0.10'dan küçük olması durumunda ortaya çıkmaktadır (Büyüköztürk, 2002). Varsayımların sağlanmasıyla birlikte parametrik testler kullanılmıştır ve elde edilen puanlara ilişkin betimsel istatistikler yapılmıştır. Araştırma problemleri doğrultusunda Pearson Korelasyon Analizi, oklu Doğrusal Regresyon Analizi ve MANOVA kullanılmıştır.

5. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın temel problemli olan üniversite öğrencilerinin kişiler arası bağımlılık düzeyleri ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalarının algıladıkları ebeveyn kabul ve reddi tarafından yordanıp yordanmadığını test etmek için Çoklu Doğrusal Regresyon analizine yer verilmiştir. Bu analizden önce değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin varlığını belirlemek için öncelikle Pearson Korelasyon analizi uygulanmıştır. Ardından üniversite öğrencilerde algılanan ebeveyn kabul ve reddi, kişiler arası bağımlılık ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği MANOVA analizi kullanılarak test edilmiştir.

5.1. Denence 1: Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn kabul red algısı, kişiler arası bağımlılık düzeyleri ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalarının anlamlı bir yordayıcısıdır.

Çoklu Doğrusal Regresyon analizinden önce değişkenler arasındaki anlamlı ilişkilerin varlığını belirlemek için üniversite öğrencilerinin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Anne ve Baba Formu, Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği ve İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeğinden aldıkları puanlar kullanılarak Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen değerler Tablo 5.1’de sunulmuştur.

Tablo 5.1. Anne Kabul-Red Algısı, Baba Kabul-Red Algısı, Kişiler Arası Bağımlılık ve İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları Tablosu

	1	2	3	4	5	6
1. Anne Red	1					
2. Baba Red	,532**	1				
3. Otonomi	,102*	,150**	1			
4. Sosyal Özgüven Eksikliği	,110*	,185**	,074	1		
5. Duygusal Güven	,144**	,143**	-,132**	,396**	1	
6. İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar	,214**	,241**	,108*	,381**	,555**	1

*p<.05, **p<.01

Tablo 5.1 incelendiğinde anne reddi ile kişiler arası bağımlılık ölçeği alt boyutlarından otonomi ($r=-.10$, $p<.05$), sosyal özgüven eksikliği ($r=-.11$, $p<.05$) ve

duygusal güven ($r=-.14$, $p<.01$) ile pozitif yönde düşük düzeyde; ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ile pozitif yönde düşük düzeyde ($r=-.21$, $p<.01$) anlamlı bir ilişki vardır. Baba reddi ile KBÖ alt ölçeklerinden otonomi ($r=.15$, $p<.01$), sosyal özgüven eksikliği ($r=.18$, $p<.01$), duygusal güven ($r=.14$, $p<.01$) ile pozitif yönde düşük düzeyde; ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ile ($r=.24$, $p<.01$) pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki vardır. İBÇÖ alt boyutlarından zihin okuma ile anne reddi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Değişkenler arasında anlamlı ilişkilerin varlığı incelendikten sonra sonra araştırmanın birinci denencesini test etmek için üniversite öğrencilerinin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Anne ve Baba Formu, Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği ve İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeğinden aldıkları puanlar kullanılarak Çoklu Doğrusal Regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen değerler Tablo 5.2’de sunulmuştur.

Tablo 5.2. Anne Kabul-Red Algısı, Baba Kabul-Red Algısı, Kişiler Arası Bağımlılık ve İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalarını Yordamasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

		B	Standart Hata	Beta	t	P	R	R ²
Otonomi	Sabit	31.366	1.004		31.247	.000		
	Anne Red	.072	.029	.134	2.494	.013	.153	.023
	Baba Red	.012	.021	.031	.569	.570		
Sosyal Özgüven Eksikliği	Sabit	21.446	.709		30.230	.000		
	Anne Red	.068	.021	.176	3.296	.001	.185	.034
	Baba Red	.005	.015	.016	.299	.765		
Duygusal Güven	Sabit	43.831	1.240		35.347	.000		
	Anne Red	.062	.036	.093	1.726	.085	.164	.027
	Baba Red	.047	.026	.094	1.759	.079		
İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar	Sabit	45.044	1.449		31.091	.000		
	Anne Red	.141	.042	.176	3.362	.001	.261	.068
	Baba Red	.071	.031	.120	2.293	.022		

Tablo 5.2’de kişiler arası bağımlılık ölçeğinin otonomi alt boyutu ile anne reddi ve baba reddinin düşük düzeyde ve anlamlı ilişki verdiği görülmektedir ($R=.153$, $R^2=.023$, $p<.01$). Anne ve baba reddi kişiler arası bağımlılık otonomi alt ölçeği puanlarına ait açıklanan toplam varyansın yaklaşık %2’sini açıklamaktadır [$F_{(2,472)}=6.491$, $p<.05$]. Regresyon katsayılarının anlamlılığına bakıldığında, anne reddinin ($t=2.494$, $p<.05$) otonomi üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu, baba reddinin ($t=.569$, $p>.05$) otonomi üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığı görülmektedir.

Üniversite öğrencilerinde kişiler arası bağımlılık ölçeğinin sosyal özgüven eksikliği alt boyutu ile anne reddi ve baba reddinin düşük düzeyde ve anlamlı ilişki verdiği görülmektedir ($R=.185$, $R^2=.034$, $p<.05$). Anne ve baba reddi kişiler arası bağımlılık otonomi alt ölçeği puanlarına ait açıklanan toplam varyansın yaklaşık %3’ünü açıklamaktadır [$F_{(2,472)}=8.375$, $p<.01$]. Regresyon katsayılarının anlamlılığına bakıldığında, anne reddinin ($t=3.296$, $p<.01$) sosyal özgüven eksikliği

üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu; baba reddinin ($t=.299$, $p>.05$) sosyal özgüven eksikliği üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığı görülmektedir.

Üniversite öğrencilerinde kişiler arası bağımlılık ölçeğinin duygusal güven alt boyutu ile anne reddi ve baba reddinin düşük düzeyde ve anlamlı ilişki verdiği görülmektedir ($R=.164$, $R^2=.034$, $p<.01$). Anne ve baba reddi kişiler arası bağımlılık duygusal güven alt ölçeği puanlarına ait açıklanan toplam varyansın yaklaşık %3'ünü açıklamaktadır [$F_{(2.472)}=6.491$, $p<.01$]. Regresyon katsayılarının anlamlılığına bakıldığında, anne reddi ($t=1.726$, $p>.05$) ve baba reddinin ($t=.759$, $p>.05$) duygusal güven üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığı görülmektedir.

Tablo 5.2 incelendiğinde ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ile anne reddi ve baba reddinin düşük düzeyde ve anlamlı ilişki verdiği görülmektedir ($R=.261$, $R^2=.068$, $p<.01$). Anne ve baba reddi ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtma puanlarına ait açıklanan toplam varyansın yaklaşık %6'sını açıklamaktadır [$F_{(4.470)}=17.286$, $p<.01$]. Regresyon katsayılarının anlamlılığına bakıldığında, anne red ($t=3.362$, $p<.01$) ve baba reddinin ($t=2.293$, $p<.05$) ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir.

5.2 Denence 2: Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn kabul red algısı, kişiler arası bağımlılık düzeyleri ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları arasındaki ilişki cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Araştırmanın ikinci denencesini test etmek için üniversite öğrencilerinin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Anne ve Baba Formu, Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği ve İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeğinden aldıkları puanların cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için MANOVA testi kullanılmış analiz sonuçları Tablo 5.3' te sunulmuştur.

Tablo 5.3. Anne Kabul-Red Algısı, Baba Kabul-Red Algısı, Kişiler Arası Bağımlılık ve İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Puanlarına Ait MANOVA Sonuçları

Etki	Wilks' Lambda	F	Serbestlik Derecesi (Hipotez)	Serbestlik Derecesi (Hata)	P
Cinsiyet	.968	2.588	6.000	468.000	.018

Tablo 5.3'e göre üniversite öğrencilerinde anne ve babadan algılanan kabul-red, kişiler arası bağımlılık ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar üzerindeki cinsiyet temel

etkisi anlamlı bulunmuştur ($\lambda = .96$, $F_{(6,468)} = 2.58$ $p < .05$). Bu bulgu anne ve baba kabul-red algısı, kişiler arası bağımlılık ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalarının cinsiyete göre anlamlı olarak değiştiğini göstermektedir. Cinsiyete göre ortaya çıkan bu anlamlı farkın belirlenmesi için yapılan MANOVA testi sonuçları Tablo 5.4'te verilmiştir.

Tablo 5.4. Cinsiyete Göre Algılanan Anne Kabul-Red, Baba Kabul-Red ve Kişiler Arası Bağımlılık ve İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Puanlarına Ait Ortalama Standart Sapma Değerleri ve MANOVA Sonuçları

Değişken	Cinsiyet	n	Ort.	Ss	Sd	F	P
Anne Red	Kadın	347	36.73	12.126	1-473	.058	.809
	Erkek	128	37.03	11.565			
Baba Red	Kadın	347	41.69	16.650	1-473	.044	.835
	Erkek	128	41.34	15.016			
Otonomi	Kadın	347	33.93	6.226	1-473	11.809	.001
	Erkek	128	36.20	6.813			
Sosyal Özgüven Eksikliği	Kadın	347	23.95	4.558	1-473	1.731	.189
	Erkek	128	24.58	4.670			
Duygusal Güven	Kadın	347	48.23	8.146	1-473	.699	.404
	Erkek	128	47.54	7.579			
İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar	Kadın	347	52.86	9.615	1-473	1.456	.228
	Erkek	128	54.05	9.345			

Tablo 5.4'te kişiler arası bağımlılık otonomi alt ölçek puanlarının [$F_{(1,473)} = 11.809$, $p < .01$] cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Buna göre erkeklerin otonomi puanları kadınlara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Anne red puanları [$F_{(1,473)} = .058$, $p > .05$], baba red puanları [$F_{(1,473)} = .044$, $p > .05$], sosyal özgüven eksikliği puanları [$F_{(1,473)} = 1.731$, $p > .05$], duygusal güven puanları [$F_{(1,473)} = .699$, $p > .05$] cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

6. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç ve Tartışma

Üniversite öğrencilerinde ebeveyn kabul/red algısı, kişiler arası bağımlılık ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırmada, değişkenler arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Kişiler arası bağımlılık ölçeği alt boyutlarından otonomi üzerinde anne reddinin çok düşük düzeyde anlamlı bir yordayıcı olduğu; sosyal özgüven eksikliği alt boyutu üzerinde anne reddinin çok düşük düzeyde anlamlı bir yordayıcı olduğu; duygusal güven alt boyutu üzerinde anne ve baba reddinin tek başlarına anlamlı bir yordayıcı olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca anne baba red algısının ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar üzerinde çok düşük düzeyde anlamlı bir yordayıcı olduğu tespit edilmiştir. Ebeveyn kabul/red algısı, kişiler arası bağımlılık ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar arasındaki ilişkide otonomi puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır. Araştırmanın diğer değişkenlerinin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir. Bu bölümde araştırmanın denenceleri doğrultusunda elde edilen bulgular ayrı başlıklar altında tartışılmıştır.

Denence 1: Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn kabul red algısı, kişiler arası bağımlılık düzeyleri ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalarının anlamlı bir yordayıcısıdır.

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin anne ve baba kabul/red algılarının kişiler arası bağımlılık ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalarının anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığı araştırılmıştır. İlk olarak üniversite öğrencilerinin anne ve baba kabul/red algıları ile kişiler arası bağımlılık ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları arasında anlamlı ilişki olup olmadığı Pearson Korelasyon Analizi kullanılarak incelenmiştir. Buna göre anne reddi ile kişiler arası bağımlılık alt boyutlarından “otonomi” arasında pozitif yönde düşük düzeyde; “sosyal özgüven eksikliği” arasında pozitif yönde düşük düzeyde; “duygusal güven” arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Anne reddi ile “ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar” arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmaktadır.

Baba reddi ile kişiler arası bağımlılık alt boyutlarından “otonomi” arasında pozitif yönde düşük düzeyde; “sosyal özgüven eksikliği” arasında pozitif yönde düşük

düzeyde; “duygusal güven” arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Baba reddi ile “ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar” arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmaktadır.

Değişkenler arasındaki anlamlı ilişkilerin varlığı test edildikten sonra araştırmanın birinci denencesini test etmek için üniversite öğrencilerinin anne ve baba kabul/red algısı, kişiler arası bağımlılık ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtma puanları ile Çoklu Doğrusal Regresyon analizi yapılmıştır. Buna göre KBÖ’nün “otonomi” alt boyutu üzerinde anne reddinin çok düşük düzeyde anlamlı bir yordayıcı olduğu, baba reddinin anlamlı bir yordayıcı olmadığına; KBÖ’nün “sosyal özgüven eksikliği” alt boyutu üzerinde anne reddinin çok düşük düzeyde anlamlı bir yordayıcı olduğu, baba reddinin anlamlı bir yordayıcı olmadığına; KBÖ’nün “duygusal güven” alt boyutu üzerinde anne red, baba reddinin tek başlarına anlamlı birer yordayıcı olmadıkları; birlikte “duygusal güven” alt boyutunu çok düşük düzeyde yordadıkları görülmektedir.

EKAR’ın geliştiricisi Ronald Rohner genel psikolojik uyum kavramını kişilik alt kuramında yer alan yedi kişilik eğilimi ile (düşük özgüven, düşük öz-yeterlilik, saldırganlık, bağımlılık veya savunmacı bağımsızlık, duygusal olarak tepkisizlik veya dengesizlik, olumsuz dünya görüşüne sahip olma) tanımlamıştır (Rohner, 1991). Ebeveyn kabul reddi ile psikolojik uyum arasındaki ilişki evrensel birçok çalışmayla incelenmiş ve ebeveyn kabul ve reddinin psikolojik uyumla önemli ölçüde ilişkili olduğu (Rohner and Britner, 2002; Rohner, 2004; Steely and Rohner, 2006; Varan, Rohner ve Eryüksel, 2008; Rohner 2008; Rohner, 2010; Rohner and Khaleque, 2010; Rohner 2014; Ali, Khaleque and Rohner, 2015; Khaleque vd., 2019) ortaya konmuştur. Bu bulgular ebeveyn reddi algılayan bireylerin kendilerini belirtilen yedi kişilik eğilimi ile tanımlayabileceği sonucunu desteklenmiştir. Bu çalışmada EKAR alt boyutlarının KBÖ alt boyutlarından “otonomi” ve “sosyal özgüven eksikliği” üzerindeki etkisi ile ilgili elde edilen bulguların alan yazından farklılık göstermesi belirtilen yedi kişilik eğiliminin “genel psikolojik uyum” kavramıyla tek bir çatı altında test edilmiş olmasından kaynaklanmış olabilir.

Bireyin yakın ilişkilerinde bağımlılık düzeyleri ile çocukluk yıllarında ebeveyn ilişkilerinin ilgili olduğu farklı değişkenlerin incelendiği çalışmalarda Alonso ve diğerleri (2002) üniversite öğrencilerinin bebeklik döneminden itibaren ebeveynleriyle deneyimlerine göre şekillenen bağlanma stillerinin alt boyutları olan

kaygılı bağlanmanın duygusal ve araçsal bağımlılıkla, saplantılı derece duygusal bağımlılıkla ve kaçınan bağlanma alt boyutu korkulu derece ile araçsal bağımlılık ile ilişkili olduğunu; Brennan ve Shaver (1998), büyük bir üniversite öğrencisi örnekleminde dört bağlanma stili ile kişilik bozuklukları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada saplantılı ve korkulu bağlanma stili olan grupların patolojik bağımlılık için belirleyici olduğunu; Arslan (2017) üniversite öğrencilerinde çocuklukta algıladıkları yetkeci ve aşırı koruyucu ebeveyn tutum puanları arttıkça kişiler arası bağımlılık puanlarının arttığını; Barak (2018) üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı örselenme yaşantıları arttıkça kişiler arası bağımlılık eğiliminin arttığını ortaya koymuştur. Alan yazınla elde edilen bulgu arasındaki farklılık örneklemin genç yetişkinlik dönemine pandemi döneminde geçişinden kaynaklanmış olabilir. Üniversite yıllarında genç yetişkinlerin gelişim görevlerinden biri bu dönemde kurulan ilişkiler ile kimlik arayışlarını tamamlamaktır. Bu araştırmanın pandemi sürecinde yürütülmüş olması elde edilen verilerin derslerin çevrimiçi yürütülmesi, normal süreçten daha fazla devamsızlık hakkının tanınması gibi faktörlerden dolayı üniversite hayatına uyum sağlayamayan öğrencilerden toplanmasına neden olmuş olabilir. Bu durum örneklem grubunun beklediği ilişkileri kuramaması ve ilişkileri içerisindeki rolünü değerlendirememesi olasılığını düşündürmektedir.

Anne reddi ve baba reddinin “ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar” üzerinde çok düşük düzeyde anlamlı birer yordayıcı olduğu görülmektedir. Etki büyüklükleri bakımından ele alındığında anne reddinin baba reddinden daha büyük etkiye sahip olduğu görülmektedir. Anne red ve baba red değişkenlerinin Beta değerinin pozitif olması ise aralarındaki ilişkinin aynı yönlü olduğunu göstermektedir. Yani üniversite öğrencilerinin sözü edilen anne red ve baba red puanları arttıkça, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtma puanları artmaktadır.

İlgili alan yazın incelendiğinde Parker (1993) depresif bireylerin düşük benlik saygısı ve işlevsiz bilişsel stil puanlarının anormal ebeveynlik deneyimleriyle ilişkili olduğunu; Reinecke ve Rogers (2001) majör depresyon tanılı hastaların güvensiz bağlanma stilleri ile depresyon şiddetleri arasındaki ilişkiye kısmen işlevsel olmayan tutumların aracılık ettiğini; Rohany ve diğerleri (2011) çalışmalarında ergenlerde suç işleyen grupta aile işleyişi, bilişsel çarpıtmalar, benlik algısı ve benlik saygısının ilişkili olduğunu; Kwon ve Whisman (1992) üniversite öğrencilerinin çocuklukta ebeveynlerinden düşük düzeyde bakım almış olmalarıyla mevcut depresif belirtilerinin

ilişkili olduğunu ve bu ilişkiye işlevsel olmayan tutum ve yüklemelerin aracılık ettiğini; Sarı (2012) bireylerin anneden algılanan duygusal bakımdan yoksun bırakıcı ve cezalandırıcı ebeveynlik biçimlerinin babadan algılanan kuralcı/kalıplayıcı ve duygusal bakımdan yoksun bırakıcı ebeveynlik biçimlerinin ve otomatik düşünceleri toplam puanlarının evlilik doyumları ile negatif yönde ilişkili olduğunu; Kolkısa (2018) on sekiz yaşından önce evlenen kadınların algıladıkları ebeveyn reddi ile benlik saygılarının negatif yönde ilişkili olduğunu; Tezcan, Erden ve Yiğit (2017) olumsuz otomatik düşüncelerin anneden algılanan soğukluk, ihmal ve anneden farklılaşmamış reddedilme ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiye önemli ölçüde aracılık ettiğini ortaya koymuştur. Bilişsel çarpıtmaların kişinin olayları ve durumları anlamlandırmadaki yanlılık ve katılıktan kaynaklandığı bilinmektedir. Her ne kadar birey için yaşamın ilk yıllarında ebeveynleriyle kurduğu ilişkiler temel inançları için belirleyici olsa da birey içinde bulunduğu toplum ve değişen koşullar ile sürekli etkileşim halindedir. İlgili bulgu ile alan yazındaki bu farklılık bireyin değerlendirme sistemindeki esnekliğe katkıda bulunan farklı etkenlerden kaynaklanmış olabilir. Ebeveyn kabul red algısının bilişsel çarpıtmalar üzerindeki etkisinin bu tip farklı değişkenlerle birlikte araştırılması yararlı olabilir.

Stackert ve Bursik (2003) kaygılı/kararsız veya kaçınan yetişkin bağlanma stiline sahip olanların önemli ölçüde ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları desteklediğini bu bilişsel çarpıtmalara bağlılığın azalan ilişki tatminiyle ilişkili olduğunu; Tavas (2020) baba reddi ile içsel ilişki kontrolü, ilişki girişkenliği, ilişki korkusu/ kaygısı ve ilişki doyumu arasında ve ayrıca anne-baba reddi ile aldatma eğilimi arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğunu; Cam ve Çelik (2018) kayıtsız, korkulu ve saplantılı bağlanma stillerinin ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları yordadığını; Epli ve diğerleri (2021) üniversite öğrencilerinde çocuklukta ebeveynlerinden algıladıkları red ile ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları ve flört kaygısı ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca Türkkan ve Odacı (2018)'nın yürüttükleri araştırmada çocukluk çağı örselenme yaşantılarının lise öğrencilerinde bilişsel çarpıtmaları ve yalnızlıkları ile ilişkili olduğunu görülmektedir. Sevilme, ait olma gibi ihtiyaçlar temel gereksinimlerden hemen sonra gelmektedir ve insanlar gündelik yaşamlarının büyük bir kısmında bu ihtiyaçlarını doyumaya çalışır. Bu tip sağlıklı ve derin ilişkilerin oluşumunda yakınlık kurma önemli bir bileşendir. Mevcut bulgu anne reddinin bireylerin yakınlığa yönelik duygu, düşünce ve davranış kalıplarına etkide bulunabileceğini göstermektedir.

Denence 2: Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn kabul red algısı, kişiler arası bağımlılık düzeyleri ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları arasındaki ilişki cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Araştırmanın ikinci denencesinde ebeveyn kabul/reddi, kişiler arası bağımlılık ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar arasındaki ilişki cinsiyete göre incelenmiştir. Elde edilen bulguya göre yalnızca kişiler arası bağımlılık alt boyutlarından “otonomi” puanları cinsiyete göre anlamlı fark göstermiş; EKAR alt boyutları (anne kabul, anne red, baba kabul, baba red), KBÖ diğer alt boyutları (sosyal özgüven eksikliği, duygusal güven) ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtma puanları cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermemiştir. Buna göre erkeklerin otonomi puan ortalamaları kadınlara göre daha fazla bulunmuştur.

Literatür incelendiğinde EKAR alt boyutlarının cinsiyet açısından anlamlı fark gösterdiği çalışmalar bulunduğu gibi (Ali, Khaleque and Rohner, 2015; Ibrahim, Smith and Flannery, 2015; Dwairy, 2010; Türkdogan, 2017; Tezcan, Erden ve Yiğit, 2017; Epli, Çabuker ve Çelik, 2021) cinsiyet açısından anlamlı bir fark göstermediği (Rohner, 2005; Rohner, 2010; Khaleque vd., 2019; Ali, Khaleque and Rohner, 2015) çalışmalar da bulunmaktadır. Algılanan ebeveyn kabul reddinin cinsiyet açısından anlamlı fark gösterip göstermediğine yönelik sonuçlar tutarsızlık göstermektedir. Türk toplumunda toplumsal cinsiyet rolleri çocuk yetiştirme tutumlarında farklılıklara neden olmaktadır. Erkek çocuklarının kadınlara göre daha katı bir tutumla yetiştirildiği bilinmektedir. Bu nedenle erkek ve kadınlar arasında algılanan ebeveyn kabul ve reddi açısından farklılık olmaması düşündürücüdür. Bu sonuç toplumun gelişmesi ile toplumsal cinsiyet rollerinin çocuk yetiştirme tutumlarındaki belirleyiciliğinin azalmasından kaynaklanmış olabilir.

İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Frankovsky, Birknerova ve Zbihlejova (2016) yönetim kararları verilirken bilişsel çarpıtmaların ne kadar belirleyici olduğunu inceledikleri bir çalışmada kadınların erkeklere göre karar verirken gerçekleri daha çok ele aldığına ulaşmıştır. Lardén ve diğerleri (2007) suçlu ergenlerle yürüttükleri bir çalışmada kızların erkeklere göre daha az bilişsel çarpıtma düzeyi bildirdikleri görülmüştür. King, Abrams ve Wilkinson (2010) kumar oynayan öğrencilerde aile, cinsiyet ve bilişsel çarpıtmaların belirleyiciliğini araştırdıkları çalışmada ebeveynleri madde kullanan erkeklerin kumarla ilgili bilişsel çarpıtmalar bildirdiklerine ulaşmıştır.

Wolenksy (2018) futbol taraftarlarında duygusal ifade ve bilişsel çarpıtmalarda cinsiyet farklılıklarını araştırdıkları çalışmada kadınların erkeklere göre daha fazla bilişsel çarpıtma bildirdiklerine ulaşmıştır. Avcı Çayır ve Kalkan (2018) kişiler arası bağımlılık ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtma arasındaki ilişkide erkeklerinin bilişsel çarpıtma puan ortalamalarının kadınlara göre daha fazla olduğuna ulaşılmıştır. Şahan ve Çapan (2017) problemleri internet kullanımı, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ve benlik saygısı arasındaki ilişkide ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtma erkek puan ortalamalarının kadınlardan daha yüksek olduğuna; Bilge Sayan ve Kabakçı (2019) benzer şekilde akılcı olmayan inançlarda erkeklerin puan ortalamalarının kadınlara göre daha fazla olduğuna ulaşmıştır. Alan yazından genel anlamda erkeklerin bilişsel çarpıtmaları kadınlara göre daha fazla kullandığına yönelik araştırmalar bulunmaktadır. Fakat bilişsel çarpıtmaların desteklenmesinin cinsiyet açısından farklılaşmadığına yönelik çalışmalar da bulunmaktadır.

Visla ve diğerleri (2016) akılcı olmayan inançlar ve genel sıkıntı düzeyi arasındaki ilişkinin araştırdıkları çalışmada değişkenler için cinsiyet açısından bir farklılık bulunmadığına; Fives ve diğerleri (2011) akılcı olmayan inançları ve saldırganlık arasındaki ilişkide akılcı olmayan inançların cinsiyet açısından farklılaşmadığına; Çelebi ve Şahin (2021) toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtma arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların cinsiyete göre farklılaşmadığına; Turan (2010) ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ile yalnızlık, benlik saygısı, yaş, cinsiyet ve romantik ilişki arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada bilişsel çarpıtmaların cinsiyetler arasında bir farklılık bulunmadığına; Kuyucu (2007) boşanmış ailede yetişen ergenlerin bilişsel çarpıtmalarıyla benlik değeri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada bilişsel çarpıtmaların cinsiyet açısından farklılık göstermediğine ulaşmıştır. Mevcut bulgu ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların cinsiyet açısından farklılık göstermediğine yönelik alan yazını desteklemektedir.

Son olarak değişkenler arasındaki ilişkide yalnızca kişiler arası bağımlılık ölçeğinin “otonomi” alt boyutundaki puanların cinsiyete göre anlamlı bir fark gösterdiğine ulaşılmıştır. Alan yazında mevcut bulgu ile paralel sonuçlar veren çalışmalar olduğu gibi farklılık gösteren araştırmalar da bulunmaktadır. Kalkan, Tutkun ve Kishalı (2002) sporcuların sosyotropi ve otonomi düzeylerinde erkek sporcuların kadın sporculara göre otonomi düzeylerinin daha yüksek, kadın

sporcuların erkek sporculardan sosyotropi düzeylerinin daha yüksek olduğuna ulaşmıştır. Serinkan ve Barutçu (2006) üniversite öğrencilerinde sosyotropik ve otonomik kişilik özellikleri ile kariyer planları arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında kızların erkeklere göre daha sosyal, çevrelerindeki diğer insanlara daha fazla ihtiyaç duydukları ve yaşadıklarını daha fazla paylaşmak istediklerine ulaşılmıştır. Yüce (2019) ergenlerin sosyotropik ve otonomik kişilik özellikleri ile sürekli öfke ile öfke ifade tarzları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada kız öğrencilerin sosyotropik kişilik özelliği puanları erkeklere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Polatçı ve diğerleri (2020) sosyotropi-otonomi kişilik özellikleri, girişimcilik ve duygusal zeka arasındaki ilişkide kız öğrencilerin otonomik kişilik özelliğinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğuna ulaşmıştır. Budak (2017) internet bağımlılığı, sosyotropi-otonomi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkide erkeklerin sosyotropi puanlarının kadınlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Alan yazında otonomi kişilik özelliğinin cinsiyet açısından farklılaşmasının araştırıldığı çalışmalar arasında farklılık görülmektedir. Otonomi kişilik özelliği üzerinde cinsiyet rolünün incelendiği yeni çalışmalar alan yazına zenginlik katacaktır. Bu çalışmada elde edilen bulgu erkeklerin kadınlara göre daha fazla otonomik özellikler gösterdiği yönündeki çalışmaları desteklemektedir. Bu bulgu Türk toplumunun ataerkil bir yapıda olmasından kaynaklanmış olabilir. Ataerkil toplumlarda kadınlar daha çok ev ve aileyle ilgili sorumlulukları üstlenirken erkekler ev dışında ailenin geçimini sağlamakla ilgili sorumlulukları üstlenmektedir. Böyle bir yapı kadınların daha sosyal erkeklerin ise daha özerk kişilik özellikleri taşımasına neden olmuş olabilir.

6.2. Öneriler

1. Araştırma verilerinin pandemi koşullarında toplanmış olması nedeniyle bazı kısıtlılıklar mevcuttur. Bundan dolayı farklı ve daha geniş örneklemelerle yapılacak araştırmalar ilgili alan yazına katkı sağlayacaktır.

2. Çocukluk çağında ebeveynlerden algılanan kabul ve redde yönelik algıların ailelerin çocuklarına yönelik kişiler arası iletişimleri, aile sevgisi, ebeveynlik stilleri gibi farklı değişkenleri ele alarak daha derinlemesine araştırılması çocukluk döneminin yaşamın ileriki yıllardaki etkisine ışık tutacaktır.

3. Kişiler arası bağımlılık değişkeninin farklı değişkenler açısından incelendiği araştırmaların araştırmadaki diğer değişkenlere göre nispeten daha az olduğuna

ulaşılmıştır. Bu çalışmaların sayısının artması, kişiler arası bağımlılık konusuna ilginin fazlalaşmasına katkıda bulunabilir.

4. Ebeveyn kabul-red ile kişilerarası bağımlılık arasındaki ilişkide sosyal yetkinlik gibi değişkenlerin aracı rolü incelenebilir.

5. Üniversite öğrencilerinin sağlıklı yakın ilişkiler kurmalarını sağlayacak kişiler arası bağımlılık ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar hakkında bilinçlendirmesi sağlanabilir.

6. Ebeveynlerin çocuklarına yönelik kabul ve red tutumlarının yaşamın daha sonraki dönemlerine etkilerini görmelerine olanak sağlayacak nitelikte etkinlikler planlanabilir. Bu seminerlerde kabul içerikli ebeveyn ifadelerinin ve tutumlarının özellikleri belirtilerek çocuklarına karşı sevecen ve ilgili tutumun kişilerarası bağımlılığa karşı bir önleyici rolü vurgulanabilir. Bu etkinliklerde psikolojik açıdan daha sağlıklı ve uyumlu bir nesil yetişmesine fayda sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Addis, J. and Bernard, M. E. (2002). Marital adjustment and irrational beliefs. *Journal of Rational-Emotive and cognitive-behavior therapy*, 20(1), 3-13.
- Ainsworth, M. D. (1969). Object relations, dependency and attachment: A theoretical review of the infant-mother relationship. *Child Development*, 40, 969-1025.
- Ainsworth, M. D. (1972). *Attachment and dependency: A comparison*. (J. L. Gewirtz, Dü.) New York: Wiley.
- Ali, S., Khaleque, A. and Rohner, R. P. (2015). Pancultural gender differences in the relation between perceived parental acceptance and psychological adjustment of children and adult offspring: A meta-analytic review of worldwide research. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 46(8), 1059-1080.
- Alonso-Arbiol, I., Shaver, P. R. and Yáñez, S. (2002). Insecure attachment, gender roles, and interpersonal dependency in the Basque Country. *Personal relationships*, 9(4), 479-490.
- APA. (2013). *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı* (Beşinci b.). (E. Köroğlu, Çev.) Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Arbinaga, F., Mendoza-Sierra, M. I., Caraballo-Aguilar, B. M., Buiza-Calzadilla, I., Torres-Rosado, L., Bernal-López, M. and ... Fernández-Ozcorta, E. J. (2021). Jealousy, violence, and sexual ambivalence in adolescent students according to emotional dependency in the couple relationship. *Children*, 8(11), 993.
- Arslan, R. (2017). *Algılanan ebeveynlik biçimleri, erken dönem uyumsuz şemalar ve kişiler arası bağımlılık eğilimi arasındaki ilişkiler: Şema terapi modeli çerçevesinde bir inceleme*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Ashdown, B., Hackathorn, J., Barclay, L., Browning, H. and Elysee, M. (2021). Surveilling and spying on romantic partners in the united states: The influence of perceived maternal rejection and psychological maladjustment. *Journal of Social Psychology Research*, 1(1), 1-17.
- Avcı Çayır, G. ve Kalkan, M. (2018). The effect of interpersonal dependency tendency on interpersonal cognitive distortions on youths. *Journal of Human behavior in the social environment*, 28(6), 771-786.
- Avcı, G. (2016). *Kişiler arası bağımlılık eğiliminin ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalara etkisi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Balık, T. (2017). *Sosyotropik ve otonomik kişilik özelliklerine sahip yetişkinlerin stresle başa çıkma tarzı ve ruhsal belirtiler arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Işık Üniversitesi, İstanbul.
- Balkıs, M. ve Duru, E. (2019). The protective role of rational beliefs on the relationship between irrational beliefs, emotional states of stress, depression and anxiety. *Journal of Rational-Emotive and Cognitive-Behavior Therapy*, 37(1), 96-112.
- Barak, T. (2018). *Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı örselenme yaşantıları ile kişiler arası bağımlılık düzeyi arasındaki ilişkilerin incelenmesi (Bir vakıf üniversitesi örneği)*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Çağ Üniversitesi, Adana.
- Bartholomew, K. and Larsen, P. (1992). *Interpersonal dependency and attachment in adulthood*. Simon Fraser University, Burnaby, B.C., Canada: Unpublished manuscript.

- Başbuğ, S., Cesur, G. ve Batıgün, A. D. (2017). Perceived parental styles and adult separation anxiety: The mediating role of interpersonal cognitive distortions. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 28(4).
- Bayat, B. (2015). *Algılanan ebeveyn kabul-reddinin yetişkinlik dönemindeki psikopatoloji ile ilişkisi: Kontrol odağının ve benlik kurgularının aracı rolü*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Beck, A. T. (1976). *Cognitive therapy and emotional disorders*. New York: International Universities Press.
- Beck, J. S. (2014). *Bilişsel davranışçı terapi: Temelleri ve ötesi*. (I. T. Cömert ve M. Şahin, Çev.) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bıçkı, E. Y. (2020). *Üniversite öğrencilerinde algılanan ebeveyn kabul-reddi ve mükemmeliyetçilik düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Birtchnell, J. (1988). Defining dependence. *British Journal of Medical Psychology*, 61(2), 111-123.
- Birtchnell, J. (1991). Redefining dependence: A reply to Cadbury's critique. *British Journal of Medical Psychology*, 64(3), 253-261.
- Bornstein, R. F. (1992). The dependent personality: developmental, social, and clinical perspectives. *Psychol Bull*, 112 (1), 3-23. doi:10.1037/0033-2909.112.1.3
- Bornstein, R. F. (1996). Beyond orality: Toward an object relations/interactionist reconceptualization of the etiology and dynamics of dependency. *Psychoanalytic Psychology*, 13(2), 177-203.
- Bornstein, R. F. (2006). The complex relationship between dependency and domestic violence: converging psychological factors and social forces. *American Psychologist*, 61(6), 595-606.
- Bornstein, R. F. (2011). An interactionist perspective on interpersonal dependency. *Current Directions in Psychological Science*, 20(2), 124-128.
- Bornstein, R. F. and Kennedy, T. D. (1994). Interpersonal dependency and academic performance. *Journal of Personality Disorders*, 8(3), 240-248.
- Bornstein, R. F., Krukonis, A. B., Manning, K. A., Mastrosimone, C. C. and Rossner, S. C. (1993). Interpersonal dependency and health service utilization in a college student sample. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 12(3), 262-279.
- Bornstein, R. F., Ng, H. M., Gallagher, H. A., Kloss, D. M. and Regier, N. G. (2005). Contrasting effects of self-schema priming on lexical decisions and interpersonal stroop task performance: evidence for a cognitive/interactionist model of interpersonal dependency. *Journal of Personality*, 73(3), 731-762.
- Brennan, K. A. and Shaver, P. R. (1998). Attachment styles and personality disorders: Their connections to each other and to parental divorce, parental death, and perceptions of parental caregiving. *Journal of personality*, 66(5), 835-878.
- Brennan, K. A. and Shaver, P. R. (1998). Attachment styles and personality disorders: Their connections to each other and to parental divorce, parental death, and perceptions of parental caregiving. *Journal of Personality*, 66, 835-878.
- Budak, C. F. (2017). *İnternet bağımlılığının yordayıcıları olarak sosyotropi-otonomi kişilik özellikleri ve duygu düzenleme güçlüğü*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Işık Üniversitesi, İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (14. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınevi
- Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuram ve uygulamaları*. (T. Ergene, Çev.) Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Çam, Z. ve Çelik, G. Ş. (2018). Üniversite öğrencilerinde bağlanma stillerinin ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları yordama gücünün incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi*, 6(6), 787-797.
- Çelebi, G. Y. ve Şahin, A. İ. (2021). Toplumsal cinsiyet algısı ve ilişkilere ilişkin bilişsel çarpıtmalar arasındaki ilişkinin incelenmesi. *In International Marmara Social Sciences Congress*, 129-137.
- Daly, M. J. and Burton, R. L. (1983). Self-esteem and irrational beliefs: An exploratory investigation with implications for counseling. *Journal of Counseling Psychology*, 30(3), 361-366.
- Dedeler, M. (2016). *Yaşamı sürdürme nedenleri: Ebeveyn kabul reddi, duygu düzenleme stratejileri ve bilişsel esneklik açısından bir değerlendirme*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Dedeler, M., Akün, E. ve Batıgün, A. D. (2017). Yetişkin ebeveyn kabul-red ölçeği-kısa form'un uyarlama çalışması. *Düşünen Adam*, 30(3), 181-193.
- Deveci Şirin, H. (2019). Parental acceptance–rejection and adult separation anxiety: The mediation of adult attachment insecurity. *Sage Open*, 9(4), 1-9.
- Dilek Arar, H. (2019). *Ruminasyonun gelişimsel zemini; ruminatif düşünme biçiminin çocukluk çağı ruhsal travmaları ve çocuklukta algılanan ebeveyn kabul reddi ile ilişkisinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Disney, K. L. (2013). Dependent personality disorder: a critical review. *Clinical Psychology Review*, 33(8), 1184-96.
- Dönmezer, İ. (2003). Ergenlik döneminde özerkleşme/ bağımsızlaşma. *Sosyoloji Dergisi*, (10), 0-0.
- Dryden, W. (2005). Rational emotive behavior therapy. *Encyclopedia of Cognitive Behavior Therapy*, 321-324.
- Dryden, W. and Bond, F. W. (1994). Reason and emotion in psychotherapy: Albert Ellis. *British Journal of Psychiatry*, 165(1), 131-135.
- Dwairy, M. (2010). Parental acceptance–rejection: a fourth cross-cultural research on parenting and psychological adjustment of children. *Journal of Child and Family Studies*, 19(1), 30-35.
- Dye, M. L. and Eckhardt, C. I. (2000). Anger, irrational beliefs, and dysfunctional attitudes in violent dating relationships. *Violence and Victims*, 15(3).
- Ellis, A. (1962). *Reason and emotion in psychotherapy*. NJ: Lyle Stuart.
- Ellis, A. (1992). Group Rational-Emotive and Cognitive-Behavioral Therapy. *International Journal of Group Psychotherapy*, 42:1, 63-80.
- Epli, H., Batik, M. V., Çabuker, N. D. ve Çelik, S. B. (2021). The relationship between perceived parental rejection and dating anxiety: The mediating role of interpersonal cognitive distortions. *International Journal of Progressive Education*, 17(3), 70-85.
- Ereş, F. (2009). Toplumsal bir sorun: Suçlu çocuklar ve ailenin önemi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17 (17), 88-96.

- Erikson, E. H. (1984). *İnsanda gelişim sekiz evresi [Eight stages of man]*. (T. B. Üstün ve V. Şar, Çev.) Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.
- Erözkan, A. (2012). Ergenlerde kaygı duyarlılığı ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 43-57.
- Eryavuz, A. (2006). Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Kabul veya Reddinin Yetişkinlik Dönemi Yakın İlişkileri Üzerindeki Etkileri. *Doktora Tezi*. İzmir: Ege Üniversitesi.
- Fang, S., Chung, M. C. and Watson, C. (2018). The impact of posttraumatic stress symptoms, posttraumatic stress cognitions and interpersonal dependency on psychological co-morbidities following relationship dissolution among college students. *Journal of Mental Health*, 27(5), 424-431.
- Ferrari, J. R. (1994). Dysfunctional procrastination and its relationship with self-esteem, interpersonal dependency, and self-defeating behaviors. *Personality and Individual Differences*, 17(5), 673-679.
- Fiori, K., Consedine, N. and Magai, C. (2008). The adaptive and maladaptive faces of dependency in later life: Links to physical and psychological health outcomes. *Aging and Mental Health*, 12:6, 700-712.
- Fives, C. J., Kong, G., Fuller, J. R. and DiGiuseppe, R. (2011). Anger, aggression, and irrational beliefs in adolescents. *Cognitive therapy and research*, 35(3), 199-208.
- Franché, R. L. and Dobson, K. (1992). Self-criticism and interpersonal dependency as vulnerability factors to depression. *Cognitive Therapy and Research*, 16(4), 419-435.
- Frankovsky, M., Birknerova, Z. and Zbihlejova, L. (2016). Assessment of occurrence predictors of cognitive distortions in managerial decisions. *Polish Journal of Management Studies*, 14(2), 61-70.
- Freud, S. (1905). Three essays on the theory of sexuality. *S.E.*, 7, 125-245.
- Giotso, A., Kyriazos, T. A. and Mitrogiorgou, E. (2018). Parental acceptance-rejection and interpersonal anxiety in young adults. *Hellenic Journal of Psychology*, 15(2), 138-150.
- Gunduz, B. (2013). The contributions of attachment styles, irrational beliefs and psychological symptoms to the prediction of cognitive flexibility. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 13(4), 2079-2085.
- Gündoğdu, R., Yavuzer, Y. and Karatas, Z. (2018). Irrational Beliefs in Romantic Relationships as the Predictor of Aggression in Emerging Adulthood. *Journal of Education and Training Studies*, 6(3), 108-115.
- Hamamci, Z. (2005). Dysfunctional relationship beliefs in marital satisfaction and adjustment. *Social Behavior and Personality: an International Journal*, 33(4), 313-328.
- Hamamcı, Z. ve Büyüköztürk, Ş. (2003). İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ölçeği: Ölçeğin geliştirilmesi ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(25), 107-111.
- Hamamcı, Z. ve Büyüköztürk, Ş. (2003). İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ölçeği: Ölçeğin geliştirilmesi ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(25), 107-111.
- Hammen, C. L. (2005). Stress and depression. *Annual review of clinical psychology*. 1, 293–319.
- Hendrix, H. (1990). *Getting the love you want, a guide for couples*. New York: Harper Perennial.

- Hirschfeld, R. M., Klerman, G. L., Chodoff, P., Korchin, S. and Barrett, J. (1976). Dependency—self-esteem—clinical depression. *Journal of the American Academy of Psychoanalysis*, 4:3, 373-388.
- Hirschfeld, R. M., Klerman, G. L., Gouch, H. G., Barrett, J., Korchin, S. J. and Chodoff, P. (1977). A measure of interpersonal dependency. *Journal of Personality Assessment*, 41:6, 610-618.
- Hu, K. S., Chibnall, J. T. and Slavin, S. J. (2019). Maladaptive perfectionism, impostorism, and cognitive distortions: Threats to the mental health of pre-clinical medical students. *Academic Psychiatry*, 43(4), 381-385.
- Ibrahim, D. M., Rohner, R. P., Smith, R. and Flannery, K. M. (2015). Adults' remembrances of parental acceptance–rejection in childhood predict current rejection sensitivity in adulthood. *Journal of Family and Consumer Sciences*, 44(1), 51-62.
- Kabakçı, E. (2001). Üniversite Öğrencilerinde Sosyotropik/Otonomik Kişilik Özellikleri, Yaşam Olayları ve Depresif Belirtiler [Sociotropic/autonomic personality characteristics, life events and depressive symptoms among university students]. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12(4), 273-282.
- Kalkan, M., Tutkun, E., ve Kışalı, N. F. (2002). Sporcuların sosyotropi ve otonomi düzeylerinde cinsiyetin rolü. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(3), 5-7.
- Kane, T. A., Staiger, P. K. and Ricciardelli, L. A. (2000). Male domestic violence: Attitudes, aggression, and interpersonal dependency. *Journal of interpersonal violence*, 15(1), 16-29.
- Kara, E., ve Deniz, M. E. (2021). An examination of irrational relationship beliefs and perfectionism as the predictors of coping with romantic jealousy. *Turkish International Journal of Special Education and Guidance & Counselling*, 10(2), 184-196.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın.
- Kaya, E., ve Deveci, A. (2021). Parental acceptance/rejection perceptions and attachment styles of men with online gambling disorder. *Journal of Gambling Studies*, 1-16.
- Kemaloğlu, S. (2021). *Üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerindeki duygusal istismar, kişiler arası bağımlılık ve romantik ilişki kalıp yargıları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Khaleque, A. and Rohner, R. P. (2002). Perceived parental acceptance-rejection and psychological adjustment: A meta-analysis of cross-cultural and intracultural studies. *Journal of Marriage and Family*, 64(1), 54-64.
- Khaleque, A., Uddin, M. K., Hossain, K. N., Siddique, M. and Shirin, A. (2019). Perceived parental acceptance–rejection in childhood predict psychological adjustment and rejection sensitivity in adulthood. *Psychological Studies*, 64(4), 447-454.
- Khaleque, A., Uddin, M. K., Hossain, K. N., Siddique, M. and Shirin, A. (2019). Perceived parental acceptance–rejection in childhood predict psychological adjustment and rejection sensitivity in adulthood. *Psychological Studies*, 64(4), 447-454.
- Kılıç, H., ve Sevim, S. A. (2005). Loneliness and cognitive distortions among adolescents. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 38(2), 69-88.
- Kılıçkaya, E. E. (2021). *Lise öğrencilerinde sürekli kaygı, kişilerarası bağımlılık eğilimi ve çocukluk çağı travmalarının risk alma davranışları üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul.
- King, S., M. Abrams, K. and Wilkinson, T. (2010). Personality, gender, and family history in the prediction of college gambling. *Journal of Gambling Studies*, 26(3), 347-359.

- Kolkısa, İ. (2018). *Türk toplumunda 18 yaşından önce evlendirilmiş kadınların psikolojik iyi oluş düzeyleri ile benlik saygısı ve ebeveyn kabulü arasındaki ilişki*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Kuyucu, Y. (2007). *Boşanmış ailede yetişen ergenlerin bilişsel çarpıtmalarıyla benlik değeri arasındaki ilişki*. Basılmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Lardén, M., Melin, L., Holst, U. and Långström, N. (2006). Moral judgement, cognitive distortions and empathy in incarcerated delinquent and community control adolescents. *Psychology, Crime & Law*, 12(5), 453-462.
- Mahon, N. E. (1982). The relationship of self-disclosure, interpersonal dependency, and life changes to loneliness in young adults. *Nursing Research*, 31(6), 343-347.
- McLennan, J. P. (1987). Irrational beliefs in relation to self-esteem and depression. *Journal of Clinical Psychology*, 43(1), 89-91.
- Möller, A. T. and van der Merwe, J. D. (1997). Irrational beliefs, interpersonal perception and marital adjustment. *Journal of rational-emotive and cognitive-behavior therapy*, 15(4), 269-279.
- Namvar, H. (2021). The relationship between marital satisfaction of patients with multiple sclerosis (the patients' spouses) with the interpersonal dependency and personality type. *The American Journal of Family Therapy*, 1-16.
- Onal, A. A. (2017). Forgiveness of others and self-forgiveness: the predictive role of cognitive distortions, empathy, and rumination. *Eurasian Journal of Educational Research*, 17(68), 97-120.
- O'Neill, R. M. and Bornstein, R. F. (2001). The dependent patient in a psychiatric inpatient setting: Relationship of interpersonal dependency to consultation and medication frequencies. *Journal of Clinical Psychology*, 57(3), 289-298.
- Otacıoğlu Gürşen, S. (2008). Müzik öğretmenlerinin sosyotropik ve otonomik kişilik özellikleri ile depresyon düzeyleri üzerine ilişkisel bir araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 35-50.
- Overholser, J. C. (1992). Interpersonal dependency and social loss. *Personality and Individual Differences*, 13(1), 17-23.
- Öngider, N., ve Karadeniz, G. (2008). Ebeveyn kabul-red kuramı (EKAR) üzerine Türkiye'de yapılan araştırmalar. *Maltepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakülte Dergisi*, 12, 73-102.
- Özbiler, Ş., Taner, M., ve Yalçınkaya, M. (2019). Çocukluktaki anne kabul-reddinin yetişkinlikteki öznel iyi oluşa yansıması: Fonksiyonel olmayan tutumlar aracı rolü. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(1), 53-75.
- Özcan, Ö., ve Çelik, G. G. (2017). Bilişsel davranışçı terapi. *Türkiye Klinikleri J Child Psychiatry-Special Topics*, 3(2), 115-20.
- Özdel, K. (2015). Düünden Bugüne Bilişsel Davranışçı Terapiler: Teori ve Uygulama. *Türkiye Klinikleri Psikiyatri*, 8(2), 10-20.
- Özdiñ, N. K. (2019). *Sibling bullying and peer bullying relations to empathy, moral disengagement, problem solving and parental acceptance-rejection*. Basılmamış Doktora Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Pace, U., D'Urso, G. and Zappulla, C. (2021). Hating among adolescents: Common contributions of cognitive distortions and maladaptive personality traits. *Current Psychology*, 40(7), 3326-3331.
- Parker, G. (1993). Parental rearing style: Examining for links with personality vulnerability factors for depression. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 28(3), 97-100.

- Parmar, P. and Rohner, R. P. (2005). Relations among Perceived Intimate Partner Acceptance, Remembered Parental Acceptance, and Psychological Adjustment among Young Adults in India. *Ethos*, 402–413.
- Piştöf, S., ve Şanlı, E. (2013). Bilişsel Davranışçı Terapide Metafor Kullanımı. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 2, 182-189.
- Polatçı, S., Sobacı, F., ve Ünüvar, H. (2020). Sosyotropik ve Otonomik Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Niyeti Üzerindeki Etkisinde Duygusal Zekânın Aracılık Rolü. *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.*, 9(2), 222-241.
- Putnick, D. L., Uddin, M. K., Rohner, R. P., Singha, B. and Shahnaz, I. (2020). Remembrances of parental rejection are associated with loneliness as mediated by psychological maladjustment in young Bangladeshi men but not women. *International journal of psychology*, 55(3), 354-363.
- Raba, S. (2019). *Üniversite öğrencilerinde kişiler arası bağımlılık ile utandırılma korkusu aidiyet duygusu ve sosyal onay ihtiyacı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Reinecke, M. A. and Rogers, G. M. (2001). Dysfunctional attitudes and attachment style among clinically depressed adults. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, 29(2), 129-141.
- Rising, D.G. and Rohner, R. P. (2020). Recovery from rejection: A manual of client handouts for clinical practice. [Adobe Digital Editions]. <https://rohnerresearch.files.wordpress.com/2020/10/recovery-from-rejection-a-manual-of-client-handouts-for-clinical-practice.pdf>Rnic,
- K., Dozois, D. J. and Martin, R. A. (2016). Cognitive distortions, humor styles, and depression. *Europe's Journal of Psychology*, 12(3), 348-362.
- Rohany, N., Ahmad, Z. Z., Rozainee, K. and Shahrazad, W. W. (2011). Family functioning, self-esteem, self-concept and cognitive distortion among juvenile delinquents. *The Social Sciences*, 6(2), 155-163.
- Rohner, R. P. (1986). *The warmth dimension: Foundations of parental acceptance-rejection theory*. Sage Publications, Inc.
- Rohner, R. P. (1999). *Acceptance and rejection*. In D. Levinson, J. Ponzetti, and P. Jorgensen (Eds.). New York: Macmillan Publishing.
- Rohner, R. P. (2004). The parental "acceptance-rejection syndrome": universal correlates of perceived rejection. *American Psychologist*, 59(8), 830-840.
- Rohner, R. P. (2008). Introduction: Parental acceptance-rejection theory studies of intimate adult relationships. *Cross-Cultural Research*, 42(1), 5-12.
- Rohner, R. P. (2010). Perceived teacher acceptance, parental acceptance, and the adjustment, achievement, and behavior of school-going youths internationally. *Cross-Cultural Research*, 44(3), 211-221.
- Rohner, R. P. (2014). Parental power and prestige moderate the relationship between perceived parental acceptance and offspring's psychological adjustment: Introduction to the international father acceptance–rejection project. *Cross-Cultural Research*, 48(3), 197-213.
- Rohner, R. P. and Britner, P. A. (2002). Worldwide mental health correlates of parental acceptance-rejection: Review of cross-cultural and intracultural evidence. *Cross-Cultural Research*, 36(1), 16-47.

- Rohner, R. P. and Khaleque, A. (2010). Testing central postulates of parental acceptance-rejection theory (PARTheory): A meta-analysis of cross-cultural studies. *Journal of Family Theory & Review*, 2(1), 73-87.
- Rohner, R. P., Filus, A., Melendez-Rhodes, T., Kuyumcu, B., Machado, F., Roszak, J. and ... Roy, K. (2019). Psychological maladjustment mediates the relation between remembrances of parental rejection in childhood and adults' fear of intimacy: A multicultural study. *Cross-Cultural Research*, 53(5), 508-542.
- Rohner, R. P., Khaleque, A. and Cournoyer, D. E. (2005). Introduction to parental acceptance-rejection theory, methods, evidence, and implications. *Ethos: Journal of the Society for Psychological Anthropology*, 33(3), 299-334. doi:10.1525/eth.2005.33.3.299
- Rohner, R. P., Khaleque, A. and Cournoyer, D. E. (2012). Introduction to parental acceptance-rejection theory, methods, evidence, and implications. *Journal of Family Theory & Review*, 2(1), 73-87.
- Rohner, R. P., Putnick, D. L., Molaver, A. D., Ali, S., Butt, M. M., Ibrahim, D. M. and ... Senese, V. P. (2020). Psychological maladjustment mediates the link between remembrances of parental rejection in childhood and loneliness in adulthood: A cross-cultural comparative study. *International Journal of Psychology*, 55(4), 590-600.
- Saleem, S., Asghar, A., Subhan, S. and Mahmood, Z. (2019). Parental rejection and mental health problems in college students: Mediating role of interpersonal difficulties. *Pakistan Journal of Psychological Research*, 639-653.
- Santrock, J. W. (2012). *Yaşam boyu gelişim: Gelişim psikolojisi*. (G. Yüksel, Çev.) Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Sarı, T. (2012). *Evli bireylerin ebeveyn algıları, otomatik düşünceleri ve bağlanma stillerinin evlilik doyumu ile ilişkisi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Satan, A. (2020). The mediating role of social connectedness in the relationship between university students' parental acceptance/rejection perceptions and loneliness perceptions: A structural equation model study. *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 15(3), 456-481.
- Sava, F. A. (2009). Maladaptive schemas, irrational beliefs, and their relationship with the Five-Factor Personality model. 9(2). *Journal of Cognitive & Behavioral Psychotherapies*, 9(2), 135-147.
- Serinkan, C., ve Barutçu, E. (2006). Pamukkale Üniversitesi İİBF öğrencilerinin kariyer planları ve sosyotropi-otonomi kişilik özelliklerine ilişkin bir araştırma. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 317-339.
- Sharf, R. S. (2017). *Psikoterapi ve psikolojik danışma kuramları kavramlar ve örnek olaylar*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sirin, H. D. (2017). The predictive power of adult attachment patterns on interpersonal cognitive distortions of university students. *Educational Research and Reviews*, 12(18), 906-914.
- Smeijers, D., Brazil, I. A., Bulten, E. and Verkes, R.-J. (2018). Retrospective parental rejection is associated with aggressive behavior as well as cognitive distortions in forensic psychiatric outpatients. *Psychology of Violence*, 8(4), 495-504.
- Stackert, R. A. and Bursik, K. (2003). Why am I unsatisfied? Adult attachment style, gendered irrational relationship beliefs, and young adult romantic relationship satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 34(8), 1419-1429.

- Steely, A. C. and Rohner, R. P. (2006). Relations among corporal punishment, perceived parental acceptance, and psychological adjustment in Jamaican youths. *Cross-Cultural Research*, 40(3), 268-286.
- Şahan, M., ve Çapan, B. E. (2017). Ergenlerin problemli internet kullanımında kişilerarası ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların ve sosyal kaygının rolü. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(2), 887-913.
- Şimşek, O. M., Koçak, O., ve Younis, M. Z. (2021). The impact of interpersonal cognitive distortions on satisfaction with life and the mediating role of loneliness. *Sustainability*, 13(16), 9293.
- Tabachnick, B. G. and Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics (2nd Ed.)*. Boston: Pearson.
- Tany, R. F., Rahman, A., Saha, A. K. and Tany, R. F. (2021). Paternal Acceptance-Rejection and Adolescents Emotional and Social Impairment. *Cell*.
- Tavas, L. (2020). *Anne baba reddi olan ve olmayan üniversite öğrencilerinde yakın ilişkilerle ilgili psikolojik eğilimler ve aldatma eğilimleri arasındaki ilişkinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Tezcan, G., Erden, G., ve Yiğit, İ. (2017). Çocukluk döneminde sosyal kaygının gelişiminde ebeveyn kabul-red algısı: Otomatik düşüncelerin aracı rolü: Ebeveyn Kabul-Red ve Sosyal Kaygı. *Klinik Psikoloji Dergisi*, 12(1), 12-23.
- Turan, A. F. (2010). *Üniversite öğrencilerinin ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalarını yordamada yalnızlık, benlik saygısı, yaş, cinsiyet ve romantik ilişki yaşama durumunun rolü*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Turgut, T., ve Yücel, S. (2020). Beliren ve genç yetişkinlerde koşulsuz kendini kabul ve ilişki bağımlılığı arasındaki ilişkide olumsuz değerlendirilme korkusunun aracı rolünün incelenmesi. *Humanistic Perspective*, 2(3), 316-334.
- Türkçapar, H. (2018). *Bilişsel davranışçı terapi: Temel ilkeler ve uygulama*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Türkçapar, M. H., ve Sargın, A. E. (2012). Bilişsel davranışçı psikoterapiler: Tarihçe ve gelişim. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 7-14.
- Türkdoğan, T. (2017). Üniversite öğrencilerinin çocukluklarına dönük olarak algıladıkları ebeveyn kabul-reddi ile yetişkinlikteki psikolojik uyumları arasındaki ilişki. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 7(47), 135-154.
- Türkkan, T., ve Odacı, H. (2018). Liseli ergenlerde çocukluk çağı örselenme yaşantılarının cinsiyet, gelir düzeyi ve ebeveyn eğitim durumuna göre incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29(1), 71-89.
- Ulusoy, Y. (2010). *Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği'nin (Interpersonal Dependency Inventory) uyarlama çalışması*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Ulusoy, Y., ve Durmuş, E. (2011). Investigation of interpersonal dependency tendency in terms of five-factor personality traits. *Inonu University Journal of the Faculty of Education (INUJFE)*, 12(2), 1-21.
- Ulu-Yalçınkaya, A., ve Demir, A. (2018). Loneliness with regard to maternal and paternal acceptance-rejection and sibling relationship quality. *Journal of Psychologists and Counsellors in Schools*, 28(2), 197-211.
- Ümmet, D., ve Ekşi, F. (2016). Türkiye'deki genç yetişkinlerde internet bağımlılığı: yalnızlık ve sanal ortam yalnızlık bağlamında bir inceleme. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 3(1), 29-53.

- Varan, A. (2005). Relation between perceived parental acceptance and intimate partner acceptance in Turkey: Does history repeat itself? *Ethos*, 33(3), 414-426.
- Varan, A., Rohner, R. P., ve Eryuksel, G. (2008). Intimate partner acceptance, parental acceptance in childhood, and psychological adjustment among Turkish adults in ongoing attachment relationships. *Cross-Cultural Research*, 42(1), 46-56.
- Vatan, S. (2016). Bilişsel Davranışçı Terapilerde Üçüncü Kuşak Yaklaşımlar. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 8(3), 190-203.
- Vişlă, A., Flückiger, C., Grosse Holtforth, M. and David, D. (2006). Irrational beliefs and psychological distress: A meta-analysis. *Psychotherapy and psychosomatics*, 85(1), 8-15.
- Wang, S., Roche, M. J., Pincus, A. L., Conroy, D. E. and Rebar, A. L. (2014). Interpersonal dependency and emotion in every day life. *Journal of Research in Personality*, 53, 5-12.
- Whisman, M. A. and Kwon, P. (1992). Parental representations, cognitive distortions, and mild depression. *Cognitive Therapy and Research*, 16(5), 557-568.
- Whisman, M. A. and Kwon, P. (1992). Parental representations, cognitive distortions, and mild depression . *Cognitive Therapy and Research*, 16(5), 557-568.
- Wolensky, M. E. (2018). Gender differences among professional football fans: Serious leisure, emotional expressivity, and cognitive distortions. *PCOM Psychology Dissertations*, 458.
- Yüce, Z. (2019). *Ergenlerin sosyotropik otonomik kişilik özellikleri ile sürekli öfke ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişki*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Bozok Üniversitesi, Yozgat.

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

Değerli Katılımcı,

Bu çalışma 18-25 yaş arasındaki üniversite öğrencilerinin kişiler arası bağımlılık, ilişkilerde bilişsel çarpıtmalar ve algılanan ebeveyn kabul-reddi arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamaktadır. Soruların boş bırakılmaması ve vereceğiniz yanıtların içtenliği araştırma için büyük önem taşımaktadır. Cevaplarınız gizli tutulacaktır. Katılımınız için teşekkür ederiz.

1. Cinsiyetiniz nedir?

Kadın ☐ Erkek ☐

2. Yaşınız nedir? _____

Ek 2. EKRÖ Anne (Kısa Form)

ANNEM		DOĞRU		DOĞRU DEĞİL	
		<i>Hemen Her Zaman Doğru</i>	<i>Bazen Doğru</i>	<i>Nadiren Doğru</i>	<i>Hiçbir Zaman Doğru Değil</i>
1.	Benim hakkımda güzel şeyler söylerdi.	☐	☐	☐	☐
5.	Beni büyük bir baş belası olarak görürdü.	☐	☐	☐	☐
11.	Ondan yardım istediğimde beni duymazlıktan gelirdi.	☐	☐	☐	☐
17.	Bana yaptığım şeylerin önemli olduğunu hissettirirdi.	☐	☐	☐	☐
19.	Benim ne düşündüğüme önem verir ve düşündüklerim hakkında konuşmamdan hoşlanırdı.	☐	☐	☐	☐
24.	Bana kaşı yumuşak ve iyi kalpliydi.	☐	☐	☐	☐

Ek 3. EKRÖ Baba (Kısa Form)

BABAM Bu sayfada baba-çocuk ilişkisini içeren ifadeler bulunmaktadır. Her ifadeyi dikkatlice okuyun ve babanızın siz çocukken, size olan davranışlarını ne derece tanımladığını düşünün. Her ifadeyi okuduktan sonra, o ifadenin babanızın size karşı davranışları konusunda ne kadar uygun olduğunu düşünerek, “Hemen hemen her zaman doğru”, “Bazen doğru”, “Nadiren doğru” veya “Hiçbir zaman doğru değil” şıklarından birini işaretleyiniz.		DOĞRU		DOĞRU DEĞİL	
		<i>Hemen Her Zaman Doğru</i>	<i>Bazen Doğru</i>	<i>Nadiren Doğru</i>	<i>Hiçbir Zaman Doğru Değil</i>
1.	Benim hakkında güzel şeyler söylerdi.	☐	☐	☐	☐
5.	Beni büyük bir baş belası olarak görürdü.	☐	☐	☐	☐
11.	Ondan yardım istediğimde beni duymazlıktan gelirdi.	☐	☐	☐	☐
17.	Bana yaptığım şeylerin önemli olduğunu hissettirirdi.	☐	☐	☐	☐
19.	Benim ne düşündüğüme önem verir ve düşündüklerim hakkında konuşmamdan hoşlanırdı.	☐	☐	☐	☐
24.	Bana kaşı yumuşak ve iyi kalpliydi.	☐	☐	☐	☐

Ek 4. Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği (KBÖ)

Aşağıda 44 tane ifade yer almaktadır. Lütfen her bir ifadeyi dikkatlice okuyunuz ve sizin tutum ve davranışlarınıza uygun olup olmadığına karar verin. Sizden istenen her bir ifadenin karşısına <i>Tamamen uygun</i> , <i>Oldukça uygun</i> , <i>Biraz uygun</i> , <i>Hiç uygun değil</i> şeklindeki derecelendirmeleri dikkate alıp (X) kullanarak yanıtınızı vermenizdir. Araştırma bilimsel bir nitelik taşıdığından, sorulara verilecek cevaplar kimsenin kimliğini ortaya koymayacak biçimde kullanılacak ve kesinlikle kişisel bir değerlendirme yapılmayacaktır. Lütfen hiçbir soruyu boş bırakmayınız.	<i>Tamamen uygun</i>	<i>Oldukça uygun</i>	<i>Biraz uygun</i>	<i>Hiç uygun değil</i>
1. Kendimle baş başa kalmayı tercih ederim.				
2. Yaptığım işin takdir edileceğini bildiğim zaman, elimden gelenin en iyisini yaparım.				
9. Hayatta karşılaşacağım kişisel problemlerimin çoğuyla başa çıkmada kendime güvenirim.				
10. Yalnızca kendimi memnun etmek isterim.				
12. Başkalarının fikirlerini çabuk kabul ederim.				
33. Tek başıma kendime kıyafet satın alamam.				
41. Desteğine ve sevgisine çok ihtiyaç duyduğum insanları kaybetmekten her zaman çok korkarım.				
44. Başkalarının ne söylediği beni rahatsız etmez.				

Ek 5. İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği (İBÇÖ)

Bu ölçek insanların kişiler arası ilişkilerle ilgili olarak benimsedikleri bazı düşünceleri içermektedir. Lütfen her cümleyi dikkatle okuyup, bu düşüncelere ne derece katıldığınızı aşağıdaki şıkları dikkate alarak belirtiniz. Her düşünce katılma derecenizi hemen yanındaki cevap formu üzerine (X) koyarak belirtiniz. Okuduğunuz her bir ifade için tek bir işaretleme yapmaya özen gösteriniz. Her insanın kendine özgü bir kişisel görüşü bulunduğundan bu ifadelerin doğru ya da yanlış cevapları yoktur. İşaretlemenizi sizin genel olarak nasıl düşündüğünüzün dikkate	Hiç katılmıyorum	Çok az katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Oldukça katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1. İnsanlarla fazla samimi olmak genellikle sorun yaratır.	1	2	3	4	5
9. Kendimi iyi hissedebilmem için başkalarının benim hakkımdaki duygu ve düşünceleri olumlu olmalıdır.	1	2	3	4	5
12. Sosyal ortamlarda insanların beni olduğum gibi kabul etmeyeceğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
14. Çevremdeki insanları üzmemek için hep kendimden ödün vermeliyim.	1	2	3	4	5
19. İnsanlarla ilişkilerle yüzeysel tutmakta her zaman yarar vardır.	1	2	3	4	5

Ek 6. Etik Kurul Onayı

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
26.11.2021	11	2021-903

KARAR NO: Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Ayşe Nur KAZMAZ' ın Dr. Öğr. Üyesi Hatice EPLİ danışmanlığında “Üniversite Öğrencilerinde Algılanan Ebeveyn Kabul ve Reddinin Kişiler Arası Bağımlılık ve İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Üzerindeki Etkisi” isimli yüksek lisans tezine ilişkin ölçek çalışmasını içeren 37282 sayılı dilekçesi okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Ayşe Nur KAZMAZ' ın Dr. Öğr. Üyesi Hatice EPLİ danışmanlığında “Üniversite Öğrencilerinde Algılanan Ebeveyn Kabul ve Reddinin Kişiler Arası Bağımlılık ve İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Üzerindeki Etkisi” isimli yüksek lisans tezine ilişkin ölçek çalışmasının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

ÖZ GEÇMİŞ

Rize Anadolu Öğretmen Lisesi’ni bitirdikten sonra Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünden 19.06.2019 tarihinde mezun oldu. 2020 yılında OMÜ LEE Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans programına girdi. Mezuniyetinden bu yana özel bir kurumda psikolojik danışmanlık yapan A. N. K. orta derecede İngilizce bilmektedir. Sosyal Latin danslar ile ilgilenmektedir.

İletişim Bilgileri

ORCID ID: 0000-0002-7120-9886

Yayınlar:

1.